

družstvo v novém dresu

Zmizelý svět

Družstva jako vzpomínka, či naděje?

**Číslo věnované fenoménu
družstevnictví uvozuje text, jenž
na životním příběhu jednoho
politika přibližuje podobu
československého družstevnictví
a cestu, kterou prošlo, než
bylo prakticky zlikvidováno
komunistickým režimem.**

NAĎA JOHANISOVÁ

„Zadní stěna šatníku v ložnicové pokoji se dala tajným způsobem otevřít a tak vznikl ve stěně otvor, jímž se protáhla dospělá osoba. Mezi stěnou šatníku a trupem lodi byl prostor, do něhož se daly schovat dvě osoby. To byl úkryt pro ženu a mne. Děti měly podobnou schovávačku na druhé straně ložnicova obydlí...“ Takto popisuje ve svých pamětech československý politik Ladislav Feierabend svou dobrodružnou cestu do exilu těsně po únorovém puči, poté, co jen zázrakem unikl zatčení tajnou policií. Bylo to podruhé v průběhu osmi let: v lednu 1940 prchal z okupované vlasti, převlečen za topiče na parní lokomotivě, poté, co se prozradila jeho účast v odboji. Šest blízkých příbuzných zaplatilo jeho úspěšný útěk několika lety v koncentračních táborech. Všichni přežili. Námět na román? Nebo jen jeden z tisíce příběhů, který psala hrůzná doba?

Feierabendův příběh rozhodně více než mnohé jiné tuto dobu zrcadlí. Není ale jen zrcadlem minulosti. Jeho život a dílo je zároveň zřídlem,

kteřím nám může pomoci lépe pochopit současnost a možná i nastavit výhybku budoucnosti. Tento člen agrární strany, ředitel družstevního centra Kooperativa, předseda Pražské pšodinové burzy, předseda obilního monopolu a člen správních rad řady firem byl vtažen do politiky téměř proti své vůli až po Mnichovu, kdy ho prezident Beneš jmenoval ministrem zemědělství. V londýnské exilové vládě pak pracoval jako ministr financí a v únoru 1945 podal demisi na protest proti Benešově prosovětské politice. Svá politická léta včetně dramatického období 1945–48 zajímavě a podrobně popsal ve svých málo známých pamětech *Politické vzpomínky*, vydaných v devadesátých letech nakladatelstvím Atlantis.

Tajná zbraň: kampelička

Co bohužel Feierabend nestihl tak podrobně popsat, i když se k tomu chystal, byla oblast, které věnoval velkou část svého života: zmizelý svět zemědělského družstevnictví. Když se

dnes řekne „zemědělské družstevnictví“, každý si představí jediné: JZD. „To byli ti, co rozorávali meze,“ slyšela jsem dnes a denně, když jsem připravovala do tisku Feierabendův text *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. Útlou knížku, psanou v angličtině, jsem objevila náhodou v jedné anglické knihovně a rázem mě zaujala. Ale až tehdy, když jsem ji začala překládat a naplno se do ní ponořila, jsem užasla naplno. Otevřel se přede mnou neznámý svět existující alternativní ekonomiky v mé vlastní zemi, systém, který potichu, bez dotací a bez fanfár, jen na základě vzájemné spolupráce, důvěry a tvrdé práce dokázal během pár desítek let na českém a moravském venkově zlikvidovat lichvu a díky takzvané vzájemné svépomoci zachovat při životě jeden a půl milionu venkovských hospodářství, z nichž by jinak část padla za obětí procesu ekonomické koncentrace, doprovázejícímu modernizaci, jak jej známe z jiných časů i zemí.

Dokončení na s. 19

Adieu De Gaulle!

Francie mezi dvěma volbami

Petr Schnur

Jak s odstupem charakterizovat nedávno proběhlé francouzské prezidentské volby? Jednou větou asi takto: standardní politické logismy v nich selhaly, jedná se o politickou záhadu, vysvětlitelnou jen s pomocí psychologie. Mediální klasifikace protagonistů a jejich volební klientely jako levice (Royalová), nacionalisté (Le Pen), střed (Bayrou) a konzervativci (Sarkozy) jen odvádí pozornost od podstatného, a je tedy nanejvýš použitelná jako prostředek komunikace. S určitostí se dá tvrdit jen jedno: v zákulisí divadla politické korektnosti, kterou Madame a Monsieur bezprostředně po volbách demonstrovali před televizními kamerami, se skrývá realita nebyvalé polarizace společnosti. Otázkou je, proč se tato polarizace, vyjádřená mimo jiné i nebyvale vysokou volební účastí, odrazila ve vítězství pravicového konzervativce, a nikoliv jeho socialistické konkurentky. Pravicový *Le Figaro* má zřejmě pravdu: volba Sarkozyho poznamená historii země. Francouzskou společností hýbou ponejvíce tato témata: sociální stát, „Evropa“, imigrace. Přitom jako ještě nikdy v poválečné historii ovládla volby národní symbolika, dokonce i u socialistů. Je otázkou, zda pouze se zřetelem na Sarkozyho pseudonárodní prvky v jeho volební strategii, nicméně toto artikulování národní myšlenky v kandidátském trojúhelníku Royalová – Sarkozy – Le Pen v americkém stylu nabylo na francouzské půdě extrémně karikaturní podobu.

Ségolène Royalová nicméně vyrukovala s dvěma tématy, která byla schopna oslovit zejména mladé voliče: sociální spravedlnost a reformu institucí tzv. Páté republiky, zejména omezení pravomoci prezidenta a posílení role parlamentu. A to v době, v níž dochází k bezpříkladné demontáži veřejných služeb a omezování komunálních pravomocí obecních rad. Do svého volebního programu zahrнула dokonce pojem participující demokracie, který bezesporu více koresponduje s demokraticko-republikánským ideálem

než nabubřelá prezidiální moc, pocházející z dob alžírské krize.

„Modernizace“ Francie à la Sarkozy naproti tomu není nic jiného než směsice neoliberalismu, konzervativně laděného kvazinacionalismu a především sebe prezentace coby muže pořádku. Na tom, že se právě téma imigrantů a celkové kriminality stává tažným koněm pravice nejen ve Francii, má ovšem nemalou zásluhu sama levice, která tento problém systematicky ignoruje. Jeho úspěch zaráží o to více, že se – prozatím verbálně – rozešel s tradicí celé poválečné francouzské politiky, počínaje De Gaullem a konče Chirakem. Ta stála na dvou hlavních pilířích: silném národním, státem podporovaném či vlastněném průmyslu a na nezávislé zahraniční politice. Konsensus ohledně těchto dvou komponentů tzv. gaulismu více méně panoval mezi levicí i pravicí. Není proto divu, že Sarkozyho omluvu Spojeným státům za dosavadní francouzskou politiku označil bývalý ministr kultury Jack Lang v pořadu *Hard talk* na televizní stanici BBC za něco naprosto nevidaného a nepřijatelného.

Kde tedy hledat příčiny jeho vítězství? Že by opravdu „la grande nation“ začala ztrácet svoji velikost? Socialistka Royalová sice voličům představila atraktivní program, nedokázala ale vysvětlit, jak by chtěla jeho sociální komponenty vzhledem k závazkům vůči Maastrichtské smlouvě a bruselským direktivám, které z ní pramení a které se i její strana zavázala respektovat, v praxi uskutečnit. Konzervativní neoliberal (dnešní svět reálné politiky tento pojmový hybrid skutečně umožňuje) Sarkozy má oproti tomu svůj politický domov na půdě technokraticko-monetaristické „Evropy“ a leží plně v trendu doby: trochu Le Pena, trochu Orwella a k tomu neviditelnou ruku trhu.

Současná, vzhledem k brzkým parlamentním volbám prozatímní vláda by se z hlediska psychologické sugesce na nepříliš přemýšlivý dav mohla označit za mistrovský kousek. Silné zastoupení žen včetně migrantského pozadí (Rachida Dati s rodinnými kořeny v Maghrebu ve funkci ministryně spravedlnosti), liberál z Bayrouova prostředí Harvé Morin ministrem obrany. Vytvořením nového superministerstva pro přistěhovalectví, integraci a národní identitu zase Sarkozy signalizuje směrem doprava smysl pro národ a pořádek.

O co jde, je jasné: odlákat „trojjediným“ socialistům tzv. středové voliče. Sedm ministryní je jasnou protiofenzivou vůči feministickým tónům v rétorice Ségolène Royalové, jmenování dnes již bývalého člena Socialistické strany (Parti socialiste) a spoluzakladatele nestátních organizací Lékaři bez hranic (Médecins sans Frontières), Lékaři světa (Médecins du Monde) a Nadace pro humanitární akci (Fondation pour l'action humanitaire) Bernarda Kouchnera ministrem zahraničí má zase paralyzovat její důraz na dodržování lidských práv ve světě. Zejména Kouchner, tato „osobnost bez hranic“, jak jej nedávno vskutku trefně charakterizoval předseda parlamentní frakce socialistů Jean-Marc Ayrault, má být očividně tažným koněm pro „středové voliče bez rozumu“. Celkově se jedná o dobře promyšlený tah, mající za úkol přetáhnout ve volbách na stranu Sarkozyho Unie pro lidové hnutí (Union pour un Mouvement Populaire) ty nepříliš přemýšlivé občany, kteří volí spíše intuitivně. Zda se mu tento záměr podaří, ukážou následující parlamentní volby.

Socialisté se naproti tomu nacházejí v nezáviděníhodné pozici, do které se ovšem vměňovali sami. Příliš nápadné je jejich lavírování mezi pokusem o náznak skutečné levicové politiky (Laurent Fabius) a otevřeně neoliberálním kursem (Dominique Strauss-Kahn), které se snažila a snaží Madame Royalová překonat svým šarmem. Jak poznámenal deník *Les Dernières Nouvelles d'Alsace*, levice těžce platí za to, že nedokázala překonat svoji dvojakost a nerozhodnost. A tohoto problému s rozparem mezi teorií národní sociální politiky a loajalitou vůči institucionalizované nadnárodní neoliberální realitě se evidentně do voleb nezbaví. Ale i kdyby socialisté udělali i za cenu rozpolcení krok doprava, přidělali by si jen nový problém: proč volit kopii něčeho, co je k máni jako originál? Katolický deník *La Croix* komentoval výsledek prezidentských voleb takto: „Francouzi volili, poselství je jasné!“ Ale je tomu opravdu tak? Přeje si jejich většina dokončit demontáž sociálního státu a zároveň dát sběhem gaullismu? Teprve další týdny ukážou reálnou hodnotu Sarkozyho vítězství a směr, kterým se bude Francie napříště ubírat.

Autor je historik, religionista a sociální psycholog.

editorial

Dámy a pánové, dovoluji si vás dopředu upozornit, že přespříští vydání A2 (pěťadvacáté) bude opět obsahovat přílohu. Po brožurce s esejem Jeana-Philippea Toussainta o Zidanově hlavičce (č. 52–53/2006) a desce Radiocustica s pěti ukázkami radioartu (č. 20/2007) nabídneme soubor nových českých minudramat. Naše divadelní redaktorka Marta Ljubková spolu s agenturou Transteatral požádala čtyři desítky dramatiků a spisovatelů o napsání divadelní hry, jejíž realizace by neměla překročit jednu minutu. Vybraných šestnáct dramát vydáme; zinscenovaná je pak můžete uvidět například 27. 6. v Hradci Králové na festivalu Divadlo evropských regionů. Seznam autorů her najdete na straně 8. Tamtéž jsou k dispozici pravidla mezinárodní soutěže o nejlepší esej, již A2 pořádá se spřátelenými časopisy Tygodnik Powszechny, Magyar Lettre Internationale a Revue K&S. – V přítomném čísle nabízíme reportáž Radovana Holuba z festivalu v Cannes či sérii povzdechů Michala Hausera nad neslavnou úlohou Ústavu pro jazyk český v příběhu privatizace naší mateřštiny. Družstva, jimž věnujeme hlavní téma, jsou v České republice na rozdíl od mnoha zemí podvědomě spojována s etapou reálného komunismu, ačkoliv ten je právě úspěšně likvidoval. Předsudky pak zbytečně upíjejí krev a štávu modernímu sociálně citlivému podnikání. Nejednotné asociativní čtení! Libuše Bělunková

Téma čísla 23 družstvo v novém dresu 1, 19

Nad'a Johanisová: Zmizelý svět – Družstva jako vzpomínka, či naděje?

20
Jakub Rákosník: Svěpomocí k blahobytu národa

– Boj o agrárnícké dědictví

22
Eva Bezečná: Francouzská a česká sociální ekonomika – Česká družstva mají svůj vzor na Západě

23
Jiří Svoboda: Krok tam a zase zpátky – Proměny českého družstvnictví v mezinárodním kontextu

23
Felix Xaver: Nevýdělečná miniatura republiky

Správná odpověď na otázku z čísla 21 – Ve kterém roce a jakou cenu získal Michael Chabon za svůj román Úžasná dobrodružství Kavaliera a Claye? – je: v roce 2001 Pulitzerovu cenu. Knihu posíláme panu Jiřímu Duškovi.

–mam–

došlo

Ad dopis M. Patřičného (A2 č. 22/2007)

Při četbě komentáře k prezentaci zahraniční literatury na veletrhu Svět knihy Praha 2007 jsem si uvědomila, že český čtenář možná ani neví, kolik práce se již na této půdě udělalo a jaké úspěchy slaví česká kniha ve světě.

Společnost Svět knihy, jež je rovněž pořadatelem pražské akce, připravila od roku 1998 na sedmdesát prezentací českých nakladatelů a spisovatelů ve světě (Frankfurt, Londýn, Paříž, New York, Chicago, Tchaj-pej, Los Angeles, Helsinky, Lipsko, Bologna, Varšava, Göteborg, Bratislava a na dalších místech). Dále spolupracuje s mezinárodními organizacemi, které propagují literatury psané v nesvětových jazycích, získává podporu ministerstva kultury, města Prahy, Culture 2000, Visegrádského fondu pro účely přípravy kolektivních expozic a literárních doprovodných programů v zahraničí. Svět knihy také vydává jednou ročně speciální exportní katalog Czech BookWord News, kde jsou poskytovány informace o českém knižním trhu a literární scéně. Tento katalog prostřednictvím nejruznějších institucí distribuujeme po celém světě. Česká kniha má stále v zahraničí dobré jméno a o spisovatele současné generace je zájem. Na tom mají svůj velký podíl i další „vyslanci“ české literatury – bohemisté, překladatelé, kteří kontaktují nakladatele ve své zemi a napomáhají tak vydávání děl českých autorů. Zároveň jsou překlady českých autorů finančně podporovány i MKČR, jež má již

několik let za tímto účelem vytvořený speciální program. Také Česká centra v mnoha důležitých městech na všech kontinentech pořádají řadu literárních setkání a čtení s našimi spisovateli a rovněž tak přispívají k propagaci české literatury.

Měli bychom zřejmě více informovat českou čtenářskou veřejnost o těchto úspěších, neboť jsou velmi potěšující a vyjadřují stálý zájem o českou literaturu ve světě, napomáhají i šířit povědomí o naší kultuře v zahraničí.

Dana Kalinová, ředitelka

Svět knihy, s. r. o., společnost Svazu českých knihkupců a nakladatelů

Otevřený dopis primátorovi Pavlu Bémovi

Vážený pane primátore, my, níže podepsaní, vyslovujeme svůj nesouhlas s odvoláním Karla Srpa z čela Galerie hlavního města Prahy. Rozhodnutí Rady města považujeme za nepodložené a špatně uvážené. Znepokojuje nás, že v případě instituce, která je pro kulturní život města tak důležitá jako Galerie hlavního města Prahy, radní rozhodují o jejím řediteli, aniž by se vůbec zabývali tím, jak galerie plní své základní poslání.

Galerie hlavního města Prahy se pod vedením Karla Srpa stala jednou z nejlépe fungujících výstavních a muzejních institucí v České republice. Praha na ni může být po právu hrdá a Karel Srp by si od představitelů města

spíš než co jiného zasloužil vděk a podporu.

Způsob, jakým bylo o jeho odvolání rozhodnuto, i fakt, že ačkoliv zvítězil v řádném konkursu, nebyl do funkce nikdy jmenován a řízením galerie byl celé dva roky pouze pověřen, vnímáme – přinejmenším – jako výraz nekonceptnosti kulturní politiky města. Obáváme se, že odvolání Karla Srpa bude mít za následek destabilizaci galerie, čímž v konečném důsledku utrpí město jako celek. Pokud jde o kulturní nabídku v oblasti výtvarného umění, již dnes Praha zaostává za ostatními evropskými metropolemi. Jakékoliv zhoršení fungování Galerie hlavního města Prahy bude mít pro město, jeho obyvatele i návštěvníky citelně negativní efekt.

V Praze 29. května 2007

Ivan Neumann, předseda Rady galerií ČR, **Lubomír**

Konečný, ředitel Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i.,

Jan Royt, ředitel Ústavu pro dějiny umění FFUK,

Lubomír Slavíček, vedoucí Semináře dějin umění FFMU,

Pavel Liška, rektor VŠUP v Praze

Soutěž

Správná odpověď na otázku z čísla 19 – Jak se jmenuje pohádková kniha Ivana Binara, která u nás vyšla v roce 2003? – zní: Kilo jablek pro krále. Knihu Den, kdy slétly vlaštovky posíláme Evě Orlové do Zlechova.

Odpověď na otázku z čísla 20 – Jak se jmenuje hlavní hrdina autobiografického románu Pád? – zní: Jean-Baptiste Clamence. Knihu posíláme Evě Šnajdaufové z Prahy 4.

literatura

Z myšlenek a korespondence Jana Zrzavého

Pořad sestavený z dopisů i vlastních textů malíře, grafika a představitele české výtvarné avantgardy začátku 20. století s uměleckým přednesem Zdenky Sokolíčkové a hudebním doprovodem z díla Bohuslava Martinů. Národní galerie v Praze – Valdštejnská jízdnárna (Valdštejnská 3, Praha 1), v neděli **10. 6.** v 15.00.

Abdelwahab Meddeb: Náboženství a násilí Ohlédnutí za projevem papeže Benedikta XVI. Ve svém projevu v Řezně 12. září 2006 papež Benedikt XVI. odsoudil ty, kteří násilí zdůvodňují náboženstvím (viz esej Martina Škabrahy v A2 č. 21/2007). Jeho projev vyvolal nejen bouřlivé reakce v muslimském světě, ale zároveň zahájil intelektuální spor. Abdelwahab Meddeb, spisovatel a profesor srovnávací literatury na Univerzitě Paris X., původem z Tuniska a od roku 1967 žijící v Paříži, patří k těm, kteří přijímají výzvu k diskusi o vztahu mezi vírou a násilím. Usiluje o uvedení osvícenství do islámského světa a tvrdí, že násilí není fatalita daná Svatou knihou, ale výsledek doslovného výkladu koránu ve službách bojové ideologie. Simultánní tlumočení. Francouzský institut v Praze (Kino 35, Štěpánská 35, Praha 1), v pondělí **11. 6.** v 18.00.

Bernard-Marie Koltès Setkání s překladateli a pedagogy DAMU Danielou Jobertovou a Petrem Christovem a dvojazyčné čtení z antologie divadelních her B. M. Koltèse (1948–1989), jednoho z nejhranějších francouzských dramatiků, jehož texty byly přeloženy do třiceti jazyků. Jeho tvorba se rozchází s tradicí absurdního divadla předešlé generace, je neustálým hledáním komunikace mezi lidmi. Kavárna Francouzského institutu (Štěpánská 35, Praha 1), v pondělí **11. 6.** v 18.30.

Blanca Varela: Křídla na konci všeho Uvedení překladu sbírky latinskoamerické básnířky. Blanca Varela (1926 v Limě) patří k okruhu spisovatelů, kteří ve čtyřicátých letech minulého století působili v Paříži a jejichž nejznámějším představitelem byl nositel Nobelovy ceny za literaturu Octavio Paz. Café Fra (Šafaříkova 15, Praha 2), v úterý **12. 6.** ve 20.30. **–pa–**

Setkání s Monikou Czerninovou Nakladatelství Akropolis a Rakouské kulturní fórum zvou na posezení s Monikou Czerninovou, autorkou knihy Vídeň: Návod k použití. Podvečerem s rakouskou spisovatelkou bude provázet překladatel Dalibor Dobíáš. Rakouské kulturní fórum (Jungmannovo nám. 18, Praha 1), ve čtvrtek **14. 6.** v 18.00. **–ml–**

divadlo

Tanec Praha 2007 XIX. ročník mezinárodního festivalu soudobé taneční tvorby a pohybového divadla trvá v České republice téměř celým červen. Sice se jmenuje Tanec Praha a nejvíce produkcí je soustředěno sem, zabloudí však též do Brna, Českých Budějovic, Českého Krumlova, Ostravy, Pardubic, Tábora i Bratislavy. Pražská sekce začíná **6. 6.** a divadla Ponec, Archa, ale i Uměleckoprůmyslové museum hostí denně několik představení. Mezi doprovodný program festivalu patří i diskuse a setkání s choreografy – debaty budou moderovat publicistka Jana Návratová a Nina Vangeli a budou tlumočeny do češtiny.

Veškeré informace o představení, jejich autorech, organizátorech i podrobný program najdete na www.tanecpraha.cz **–ah–**

Ústí (ne)tradičně Činoherní studio chce vyzkoušet, jak úrodná pro něj může být půda klasických her. Soubor v čele s režisérkou Natálií Deákovou a dramaturgyní Johanou Součkovou inscenuje Mahenova **Jánošíka** v hlavní roli s Janem Plouharem. Český dramatik, básník, publicista a režisér Jiří Mahen výrazně ovlivňoval kulturní život v meziválečném Brně. Také ale často navštěvoval Slovensko, ke kterému choval mimořádně vřelý vztah a čerpal odsud inspiraci. Se svou hrou Jánošík z roku 1910 zaznamenal první velký úspěch. Byl Juro Jánošík hrdina, anebo jen obyčejný zbojník? Tradiční věta o tom, že bohatým bral a chudým dával, se dle historických pramenů nezakládá zcela na pravdě... Inscenace se má ptát po vzniku legend pozměňujících skutečnost. V jevištní baladě bude hrát významnou roli zpěv, tanec, živá hudba a velké scénické obrazy. Jánošík si zatančí na jevišti Činoherního studia (Varšavská 767, Ústí nad Labem) poprvé **8. 6.** v 19.00. **–vmk–**

Pražské Quadriennale V Praze začíná opulentní podnik pro scénografy, divadelníky, ale i pouhé milovníky divadla či výtvarného umění. Největší světová výstava scénografie, jež každé čtyři roky opanuje Průmyslový palác na Výstavišti, se letos koná po jedenácté a kromě obrovského množství exponátů, rozdělených do jednotlivých sekcí, nabízí nejrůznější doprovodné workshopy, instalace, site-specific projekty, program pro děti a tak dále. Vzhledem k tradičnímu rozsahu národních instalací je téměř nemožné absorbovat vše v jednom dni; velkorysá doba trvání k opakované návštěvě doslova vybízí. Více na www.pq.cz. Pražské Quadriennale v Průmyslovém paláci na Výstavišti (Praha 7), od čtvrtka **14.** do neděle **24. 6.** **–ml–**

film

Zodiac Na konci šedesátých let řádil v severní Kalifornii sériový vrah, který zabil celkem sedm mladých lidí (u dalších pěti vražd figuruje jako hlavní podezřelý) a své řádění komentoval v dopisech, jež posílal do redakce novin San Francisco Chronicle. Tyto dopisy, plné detailních popisů vykonaných vražd a plánů vražd následujících, jsou podepsány tajemnými šiframi a kryptogramy, podle nichž dostal vrah své jméno: Zodiac. V pořadí šestý snímek **Davida Finchera** je brilantním detektivním příběhem (postaveným více na dialozích než na akci) a zároveň ponorem do temnoty jedné choromyslné duše. Důsledně realistická variace na pátrání po geniálním vrahovi z thrilleru Sedm se snoubí s dusnou psychotickou atmosférou ve stylu Klubu rváčů. Vše je zabaleno v precizně provedené konzervativní filmové formě a naplněno obrovským množstvím faktů a informací o případu. Pozornost na sebe zbytečně nestrhává žádná herecká hvězda – skvělí herci (Jake Gyllenhaal, Mark Ruffalo, Robert Downey Jr.) nenápadně souzní s podvratným a tísnivým světem filmu. Zodiac měl v zámorí takřka dokonale kladné přijetí a pouze potvrdil Fincherův režisérský status. Možná se na něj byl podívat i opravdový Zodiac – ten totiž nikdy nebyl dopaden... **Premiéra 7. 6.**

–jj–

Jednotka příliš rychlého nasazení Není důležité, do jaké míry má **Edgar Wright** filmové vzdělání, jestli má talent či zda oplývá pouze zdravou drzostí, aby si stoupl za kameru a rozdával pokyny. Za sebou má už pěknou

řádku televizních seriálů, které si k nám z britských obrazovek zatím cestu neprošlapyly. Podstatné je, že tento čtyřicátník inklinuje ke kombinaci suchého britského humoru a agresivní parodie (viz celovečerní, u nás uvedený snímek Soumrak mrtvých), což si může český divák nyní při uvedení Wrightovy novinky konečně ověřit. Tentokrát za vznikem údajně stálo zhlédnutí více než dvou stovek filmů s policejní tematikou, vzory se braly odevšad a vybíralo se jedno klišé za druhým, aby mohl vzniknout scénář o svérázně dvojici policistů. Příběh je sice spíše řadou gagů nežli něčím smysluplně uceleným, ale co do kvality vychází z pomyslného srovnání s posledními filmovými parodiemi se ctí. Od Franka Dreбина z Bláznivé střely by se Edgar Wright mohl učit, přesto jeho zkušenosti ze sitcomu a upřímné a poučené fanouškovství slibují příjemnou relaxaci. **Premiéra 7. 6.**

Několik filmových festivalů Tento týden je důkazem, že pomalu, ale jistě přichází doba žní filmových festivalů a přehlídek. První ročník pražského filmového festivalu (ne)herců s mentálním a kombinovaným postižením **Mental Power** proběhne ve čtvrtek **7. 6.** v kině Aero (Biskupcova 31, Praha 3). V čele poroty zasedne režisér Jan Hřebejk. Hned druhý den, v pátek **8. 6.**, začne dvoudenní Celostátní festival neprofesionální videotvorby **Český lívček**. Hlavní program se bude odehrávat v Roškotově divadle v Ústí nad Orlicí. **Od 6. do 8. 6.** proběhne desátý ročník nesoutěžní přehlídky videofilmů muzeí České republiky **Musaionfilm**, rozdělený do několika sekcí (např. historie, expedice, příběhy života aj.). Záměrem mezinárodního filmového festivalu **Arts&film** je šíření a hledání tvůrčích cest k lepšímu pochopení evropského umění a kultury. Filmovou tvář festivalu, jenž se potěší skuteční ve dnech **12. až 14. 6.** v Telči, bude reprezentovat především tvorba Vojtěcha Jasného. **–lg–**

hudba

The Barton Workshop Holandský soubor The Barton Workshop patří mezi špičky v interpretaci soudobé hudby. Do Prahy přijždí se třemi koncertními programy, rozloženými do dvou dnů. První koncert bude věnován českému autorovi Vlastislavu Matouškoví a zazní jeho skladby Dháraná, Kóan, Inside the Circle, Ordo Mobii, Ante Duodecimam, Roma Tibi – Signate signa a Labyrinthus. Druhý den bude nejprve patřit portrétům dvou významných zástupců americké experimentální hudby, Jamese Tenneyho a Philipa Cornera. Třetí koncert bude složen ze skladeb Johna Cage (Ryoanji), Alvina Luciera (In memoriam Stuart Marshall), Christiana Wolffa (Apartment House Exercises), Jakoba Ullmanna (Solo I and Solo II), Franka Denyera (Riverine Delusions), Jose Zwaanenburga (Säume Nicht), Hyo-shin Na (Chohanga 2) a také vedoucího ansámblu Jamese Fulkersona („To work and rework to come close to intentions is not experimental“). Vesměs půjde o skladby z posledních let, z nichž některé byly psány přímo pro Barton Workshop. Koncertní síň Atrium (Čajkovského 12, Praha 3), v úterý **12. 6.** v 19.30 a ve středu **13. 6.** v 17.30 a 19.30. Dne **13. 6.** v 11.00 se na HAMU (posluchárna 2017, Malostranské nám. 13, Praha 1) uskuteční setkání s členy souboru, zaměřené na novou hudbu a její interpretaci v jednadvacátém století. **–mk–**

výtvarné umění

Tři O – Osvobození, Okupace, Odchod Galerie fotografie G4 v Chebu soustředila do prostoru kostela sv. Bartoloměje výstavu

fotografií Sovětská vojska v Československu – Tři O, jež zachycuje zlomové okamžiky dějin našich zemí ve vztahu k SSSR: osvobození Rudou armádou v roce 1945, srpnovou okupaci 1968 a konečně odchod sovětských vojsk z naší republiky v letech 1990–91. Expozice, zahrnující na 300 vybraných záběrů, přináší v oddíle věnovaném roku 1945 snímky T. Hontyho, K. Ludwiga, V. Chocholy a dalších osobností, rok 1968 připomínají mj. B. Dobrovolský, O. Škácha, P. Štecha, J. Koudelka, J. Čejka, M. Hucek či M. Novotný, třetí část reprezentují fotografie K. Cudlína a D. Kyndrové. Výstavu doplňují dokumenty z řady archivů, muzeí a ČTK. Kostel sv. Bartoloměje (Křižovnická ul., Cheb), do **17. 6.** **–vb–**

Praguebiennale 3 Letos se potřeťí koná Pražské bienále, které publiku představí řez aktuálním stavem mezinárodní umělecké scény. Tento ročník se zaměřil na hledání a pojmenování nosných aspektů umění střeoevropského regionu, a to v multimediálním výběru (malba, fotografie, performance, instalace) a transgeneračním seskupení. Důležitou tematizovanou součástí Praguebiennale 3 je retropohled na motivy a formy umění 60. a 70. let (český minimalismus, slovenský akcionismus). Zvláštní sekci je Expanded Painting 2, která představuje začínající evropské malíře (např. rumunská kluzská škola). Praguebiennale je rozřazeno do následujících sekcí, které připravili jednotliví kurátoři: Expanded Painting 2 / Der Proces. Kolektivní paměť a sociální dějiny / Kde se stala chyba / Vypravěči / Alias / Global Outsiders / Global Girls. Mladé české a slovenské fotografky / Lemon bar / Český minimalismus / Mezi akcí a konceptem / Monument Transformence, Fragment č. 3 / Baltské mytologie / Macho Painters / Nová rumunská scéna / Cestovní kancelář Bizart / Z Kosova do Kaliningradu / Maďarský projekt / Existenciální mysticismus / Kinetické umění ve střední Evropě. Praguebiennale v prostorách Karlínských hal (Thámova 14, Praha 8) trvá až **do 16. 9.**

Jaroslav Poncar Jaroslav Poncar v sobě spojuje dvě profese – fotografa a jaderného fyzika. Jadernou fyziku vystudoval ještě na pražské ČVUT. V roce 1966 emigroval do Německa, kde se mu podařilo spojit zaměstnání s koníčkem, kterým bylo do té doby fotografování. V Kolíně nad Rýnem se stal profesorem na vysoké škole a zároveň vyhledávaným odborníkem v oboru vědecko-výzkumné fotografie.

Jaroslav Poncar se dlouhodobě věnuje soustavné dokumentaci buddhistických památek Tibetu. Do Indie přicestoval poprvé v roce 1974. Z Kašmíru se tehdy dostal do Ladakhu, zvaného také Malý Tibet. V té době byl volným spolupracovníkem německé tiskové agentury, které z cesty posílal snímky míst do té doby pro cizince uzavřených. Mezi jinými zdokumentoval nástěnné malby z 12. století v Alchi. Po několika letech se na stejná místa vrátil a v doprovodu kameramana W. Kohla zde natočil dokumentární film o řece Indu. Od roku 1981 spolupracuje s ředitelem Muzea východoasijského umění prof. Goepperem na fotografické kompletaci buddhistických památek v Himálaji a Tibetu. Od roku 1993 zajíždí také do Kambodže, kde fotografoval největší chrám na světě – Angkor Wat (komplex velký asi jako pražské Staré Město). Roku 1995 byl Poncar zapsán do Guinnessovy knihy rekordů, když vytvořil nejdelší diapozitiv (délka 2400 mm). Od roku 1989 se příležitostně vrací do vlasti a fotografuje České středohoří. Na výstavě v Galerii moderního umění v Roudnici nad Labem (Očkova 5), která trvá **do 24. 6.**, lze zhlédnout přes 20 panoramatických snímků Českého středohoří a přes 40 fotografií z oblasti Himálaje. **–pév–**

rozhlas

Italské psaní pro rozhlas Český rozhlas vytvořil letos bohatou nabídku pořadů o italské kultuře pod názvem Italský rok. Součástí tohoto velkoryšého projektu je i přehlídka českých inscenací tamních rozhlasových her, které v minulosti vyhrály Prix Italia. Tento významný soutěžní festival rozhlasové a později i televizní tvorby byl založen před téměř šedesáti lety. Akce se odehrává pokaždé v jiném italském městě a porota je složená z odborníků z různých zemí. Jejím cílem bylo od počátku zvýšení prestiže rozhlasové tvorby, a tedy také podnícení zájmu významných spisovatelů i hudebníků o spolupráci. První z inscenací připravovaných Českým rozhlasem zpracovává monodrama Piera Benedottiho Bertoliho z roku 1982 nazvané Slova jednoho dne. Herec Jiří Ornest se ujal role obchodního cestujícího, který prožívá jeden obyčejný den, během něhož prochází všední poutí od ranní naděje na naplněnou lásku po večerní návrat do stereotypního rodinného života. Jeden postřeh na okraj: výsledky našich domácích rozhlasových tvůrců v soutěži Prix Italia jsou symbolickým ukazatelem dlouhodobých problémů, se kterými se Český rozhlas potýká. V šedesátých letech získali naši účastníci řadu ocenění (především díky vynikajícím režim Jiřího Horčíčky). S normalizací přišel zákaz na festivalu se podílet. A po revoluci už k žádnému výraznému úspěchu nedošlo. Český rozhlas 3 – Vltava, ve čtvrtek **7. 6.** ve 20.00.

–ja–

Samizdat, práce na plný úvazek Cyklus Příběhy 20. století se tentokrát zaměřuje na téma samizdatu, který sehrál v komunistickém Československu vedle exilové literární produkce zcela zásadní roli – vytvořil se díky nim paralelní svět svobodné kultury a intelektuální diskuse. Tento díl série chce připomenout ty, jejichž jména bývají opomíjena: lidi, kteří riskovali jako opisovači či opisovačky, výtvarníci, knihvazači. O tom, co znamenalo přepisovat a vyrábět samizdat, budou mluvit například Táňa Dohnalová, která připravila za komunismu k vydání desítky knih z edice Popelnice, výtvarník Zdeněk Balák, který zajišťoval technické zázemí pro revui Střední Evropa a její knižní edici, nebo Jiří Gruntorád, který byl za samizdat vězněn a po roce 1989 vybudoval unikátní knihovnu Libri prohibiti. Řeč bude i o tom, jak usilovně šla po samizdatových nakladatelstvích Státní bezpečnost. ČRo 6 – Česko, v neděli **10. 6.** v 10.05. **–ml–**

Když jsme ještě měli „vážnou“ hudbu Současná „vážná“ hudba se nalézá v naší domovníě žalostném stavu. Ze strany skladatelů je to nedostatek vůle k experimentu a nedostatečná vazba na vývoj v jiných evropských zemích, a pokud jde o interprety a ansámbly, jednoznačně u nás panuje lhostejnost a ledabyllost. A korunu všemu nasazuje obvykle přímo odpudivá propagace a nulový zájem široké veřejnosti. Proč o tom píšu? Příští týden od pondělka až do pátku proběhne každý večer v rámci Hudebního fóra setkání se skladatelem **Markem Kopelentem**. Ten nás seznámí se skladbami svých oblíbených autorů. Poslední večer vyslechneme ukázky z jeho vlastní tvorby. Kopelent patří mezi nejvýraznější skladatele generace, která na české domácí půdě ještě zažila zajímavé dění v oblasti „vážné“ hudby – to ale bylo v šedesátých letech. Český rozhlas 3 – Vltava, od pondělí **11. 6.** do pátku **15. 6.**, vždy ve 23.15. **–ja–**

ah – Anna Hejmová / **ja** – Jiří Adámek / **jj** – Jan Jílek / **lg** – Lukáš Gregor / **mk** – Matěj Kratochvíl / **ml** – Marta Ljubková / **pa** – Petr Andreas / **pév** – Petr Vaňous / **vb** – Věra Becková / **vmk** – Veronika Musilová Kyrianová

Novinky z Portálu

E. Wiesel Šílená touha tančit

Román známého spisovatele se odehrává v současnosti v New Yorku v kabinetu psychoanalytičky, i když zasahuje do minulosti. Hlavní postava Doriel, z jehož pohledu sledujeme děj, se chce zbavit svých mučivých představ, které se v jeho paměti mísí s událostmi 20. století. Nit děje je vedena vyprávěním hlavní postavy a zápisky, které si vede terapeutka. Ve všem se prolínají i osudy a neštěstí židů – příbuzných Doriela, jeho představy, které ho pronásledují, a snaha o terapii, tedy terapeutické dialogy s psychoanalytičkou Goldschmidtovou, která má také židovské kořeny.

váz., 228 s., 297 Kč

T. Buzan Mentální mapování

Svémi MIND MAPS (myšlenkovými mapami) zavedl T. Buzan revoluční systém tvorby poznámek, který může pomoci rozvoji v řadě oblastí života. Praktická příručka ukazuje, jak tento nástroj používat a jak ho využít k rozvoji kreativity, k hledání řešení každodenních problémů, ke stanovování cílů, k sebemotivaci a k motivaci druhých a k tréninku a zlepšení paměti. Kniha osloví zájemce o vlastní osobnostní rozvoj, o rozvoj kreativity, o trénink a zlepšení paměti, o zkvalitnění života.

brož., 168 s., 299 Kč

J. Pokorná, M. Vránová Přehled české výslovnosti

Záměrem rozsáhlé publikace, která je koncipována jako průvodce úskalím české výslovnosti, je pomoci všem, kteří se ve své profesi zabývají mluvenou podobou češtiny, nebo cizincům, kteří se učí česky. Kniha poskytuje materiál k procvičení artikulační obratnosti a zafixování správného tvoření problematických českých hlásek ve všech pozicích ve slovech, slovních spojeních a větách. Komplexně a přehledně (abecedně) jsou rozpracována pravidla spisovné výslovnosti platná pro jednotlivé hlásky. Poslední část přináší souhrnná cvičení různého charakteru. Publikace není určena jen logopedům, užitečná je i pro hlasové poradce, cizince mluvící česky, moderátory i pracovníky v médiích.

váz., 912 s., 1150 Kč

F. Tesař Etnické konflikty

Autor čtivou formou přibližuje příčiny a fungování etnických konfliktů. Zkoumá roli kultury, ekonomiky, ideologie, moci, ale i sociálních vztahů v místních společnostech, individuálního jednání a psychologických faktorů. Předkládá čtenáři typologii a přehled nejvýznamnějších současných etnických konfliktů. Věnuje se také tomu, jak předcházet násilným střetům, tedy otázkám uspořádání států a společností, zásahům zvenčí a možným strategiím řešení.

brož., 256 s., 329 Kč

Z. Nešpor, D. Lužný Sociologie náboženství

Sociologický přístup ponechává stranou pravost jednotlivých náboženství a soustředí se na výzkum sociálního jednání, vztahů a skupin, které na základě náboženství vznikají. Autoři probírají náboženství v kontextu obecné sociální teorie, věnují se sekularizaci, novým náboženským hnutím i alternativním přístupům k náboženství. Popisují také současnou náboženskou scénu, otázky obnovy a deprivatizace náboženství, etnická náboženství i desekularizaci v muslimských společnostech i v Evropě.

brož., 236 s., 299 Kč

Portál, s. r. o., Klappova 2,
182 00 Praha 8
e-mail: obchod@portal.cz
www.portal.cz

portál

Knihkupectví Portál
Jindřišská 30, Praha 1
Klappova 2, Praha 8
Dominikánské nám. 8, Brno

Magie afrického fotbalu

www.fotbalprorozvoj.org

Fotbal je i o životě. Přijďte na Pražský den pro Afriku, kde uvidíte jinou dimenzi fotbalu. Čeští reprezentanti, umělci a další podpoří africké děti a budou s nimi hrát dne

16. 6. 07

od 13.00 Na Františku
fotbalový turnaj
(Ujfalusi, Baumaxa a spousta dalších)

od 18.00 na „Střeláku“
benefiční koncert
Xavier Baumaxa
Yellow Sisters
Aztekanayas (Mex.)
Bengas

Organizátoři

ČESKO-CHUDOBÉ

SEKULTURA

CZECH REPUBLIC
DEVELOPMENT COOPERATION

adidas

EURO RSCG

Mediální partneři

SPORT

SUPER VISION

TÝDENÍK

V červnu 2007 vychází 50/51 dvojčíslo revue

ANALOGON

SURREALISMUS - PSYCHOANALÝZA - ANTROPOLOGIE - PŘÍČNÉ VĚDY

věnované tématům

NONSENS, ABSURDITA – BLBOST, BANALITA

Z obsahu:

- R. Benayoun:** Smysl nesmyslu; **J. Tardieu:** Malé problémy a praktická řešení;
E. Satie: Paměti, které se již stěží vybavují; **A. Allais:** Kapitán Kap; **B. Péret:** Zaslíbená země;
J. Mayoux: Bajky; **W. J. Barker:** Nonsensey Edwarda Leara; **L. Carroll:** Lovení Snárka;
P. Greenacrová: „Můj vlastní vynález“: Zvláštní krycí vzpomínky pana Lewise Carrola, jejich forma a původ; **J. Diviš:** Konec komunismu; **J. Stern:** Neúspěšnému se nelze bránit jinak, než že se jím nechám vzrušit; **Dopis Vesmírných lidí** Janu Švankmajerovi;
S. Dalí: Dobyť iracionálna; **B. Solařík:** Nové polohy touhy a protestu; **A.I.V.:** Příběhy modrého humoru; **M. Šebek:** Absurdno a psychoanalýza; **F. Dryje:** Devět způsobů, jak přijít o rozum;
Ch. Fort: Kniha zatracených; G. Betchtel, **J. C. Carrière:** Slovník volovin a bludov;
S. Mahieu: Falanstéra výstředních jazyků; **J. Kohout:** Háika na taktovce;
T. G. Masaryk: Poetická jednotnost; **J. Janda:** Když zuby hledají vaz; **J. Fulka:** Rybí Sókratés;
V. Cílek: Cesta do Uničova neboli O mezeře mezi ptáky; **J.-P. Domecq:** Rouška ve městě;
F. Židek: Neznámá milenka K. H. Máchy; **M. Jůza:** Setkání dvou titanů – **K. H. Mácha,** Richard Wagner a jejich hasičské výkony; **J. Sádlo:** Nikdo a Radobejl (Surové ráno in Leitmeritz); **O blbosti** (útržky deníků, sny a samovolné výrony);
V. Effenberger: Freudova metoda a jeho teorie kultury (2); **J.-M. Rabaté:** Pobláznění Freudem: Surrealismus mezi hysterickým a paranoickým modernismem (2);
M. Caňko: Surrealismus a existencialismus I; **A. Lass:** ValeriE za oknem divů; Devět gotických příběhů 21. století; **Egon Bondy** (nejen) slovenský

Vydává: Sdružení Analogonu, Mezivřší 31, 147 00 Praha 4, tel. 244 460 258,
e-mail: dryje@surrealismus.cz

Distribuce: KOSMAS, spol. s r. o., Lublaňská 34, 120 00 Praha 2
(tel: 222 510 749; www.kosmas.cz);

předplatné: Eva Dryjová, tel. 607548259, e-mail: evadryj@hotmail.com

Procházka lipovou alejí

Nemluvní a rychlí dřevorubci na magistrátu v Ostravě

Ostravské Komenského sady patří k největším městským parkům v republice. Obnova oblíbené rezervace započala zkraje devadesátých let. Několikrát se obměnilo obecní zastupitelstvo, ale na dokončení rekonstrukce se stále čeká. V novém parku mají stát nové lípy. Staré se mají pokácet. Konečné rozhodnutí padne asi 12. června.

FILIP HORÁČEK

Proti záměru vykácet čtyřřadou lipovou alej v centrálním parku Ostravy se zvedla hladi-na odporu a starosta Miroslav Svozil (ODS) se po loňském zvolení rozhodl tento bod odložit. Mezi odpůrci kácení z Občanského sdružení sv. Václav vznikla protestní petice, kterou dodnes podepsalo 1700 lidí z 42 tisíc obyvatel obvodu Moravská Ostrava a Přívoz. Autoři petice upozorňují na špatnou komunikaci zastupitelstva s občany a varují před bezprecedentním kácením dalších stromů. Nešetrný zásah prý vedení města již dříve provedlo v ulicích Zborovská, Sadová či Havlíčkovu nábřeží, z rozhodnutí zastupitelstva zvoleného minulý rok se zatím kácelo jen ve Vítězné ulici. „Jde bohužel o typický příklad komunikace zastupitelstva s občany. Ulice byla vykácena bez jakéhokoli předchozího informování občanů,“ říká Ivo Kaleta, jeden z iniciátorů Petice za záchranu lipové aleje v Komenského sadech.

My máme mandát!

Obě strany sporu o lipovou alej se shodnou v tom, že stromy byly vysázeny nevhodně blízko sebe, v nedostatečném sponu, což zabraňuje jejich přirozenému vývinu. Podle emeritního profesora dendrologie a zahradní architektury Jaroslava Machovce to bylo dříve zvykem u mnoha lázeňských promenád a u dalších prostor, které se nedochovály, protože stromy „neodpovídaly optimálnímu poslání zeleně“. Přijde-li však řeč na otázku, co s takovými lípami, doporučuje každý něco jiného.

Machovec je autorem jednoho z mnoha názorově protichůdných posudků (o ten jeho se opírá radnice). Expertizy jsou pro laika naprosto nepřehledné, protože argumenty, na nichž se zakládají, preferují různá ideová východiska (ekologie, architektonické uspořádání apod.). Paradoxní přitom je, že řada posudků zpracovaných odborníky stejně nemusí mít na rozhodnutí, zda kácet či ne, žádný vliv. Sám Machovec tvrdí,

že všichni mají vlastně pravdu, zastupitelé však nepřipouštějí odbornou diskusi, v níž by vzali v úvahu také posudky nezadané radnicí. Tři radniční studie potvrzují stanovisko zastupitelů, čtyři studie předložené sdružením naopak požadují zachování aleje.

Argumenty ve studiích obou stran si často zásadně protřečejí (stav je i vzhledem k věku perspektivní, stromy zcela zdravé a vitální – proti tomu: větve stromů prosychají a jsou napadány houbovými chorobami, náprava stavu není možná). Houbové choroby zmiňuje pouze stanovisko Odboru životního prostředí ostravského magistrátu. Starosta Svozil posudky, jež si nechalo zpracovat sdružení, ignoruje, případně rovnou odmítá. „Jsou to individuální posudky. Věříme institucím, které jsme oslovili. My máme mandát, ne nějaké petiční sdružení, a jsme to my, kdo nese odpovědnost,“ odpovídá starosta na otázku, jakou váhu těmto posudkům přikládá. „Někdo by si podle reakcí starosty mohl myslet, že údajná nebezpečnost stromů, o níž často mluví, může být dobrým důvodem k souhlasu s kácením. Ivo Kaleta se ale domnívá, že deklarovaná nebezpečnost „není podložena žádným z posudků“. V posouzeních se píše o několika stromech v havarijním stavu, které by se měly vykácet. Posudek Agentury ochrany přírody a krajiny označuje stromy za „problematické z hlediska stability“, což může vést k pádu větví a ohrožení chodců, existuje tu ale zároveň jiná studie, která bidný stav popírá. To platí i o otázce možné údržby „chatrných“ lip. „Stav aleje by bylo možné na desítky let zlepšit pouhou probírkou potlačených jedinců,“ navrhuje například dendroložka Věra Koutecká. Ivo Kaleta ke sporu podotýká, že sdružení nepochybně žádný z radničních posudků. Přednější je vyvolat nad tématem diskusi. To se však zatím nedaří.

Mikroskopické úspěchy

Starosta dříve zpochybňoval nezávislost posudků předkládaných sdružením. Autoři petice

se na internetových stránkách bránili, že jde o komerční, nikoli osobní službu, za niž pocho-pitelně zaplatili. „Posudky jsme objednali proto, že radnice nepřipouštěla o stavu aleje a jejím kácení žádnou diskusi s vysvětlením, že stanovisko odborníků je jednoznačné: lipová alej se už nedá zachránit. Tyto posudky tvrzení radnice nejen zpochybňují, ale zároveň umožňují diskutovat o problému lipové aleje na věcném a odborném základě,“ stojí v jejich písemné odpovědi. Debaty se zatím musely obejít bez politické reprezentace městské části. Úplně je odmítla ČSSD. Na dosud poslední besedu (29. května) zavítal jen jeden člen zastupitelstva, Zdeněk Nytra (ODS). Už to byl úspěch, pochvaluje si mluvčí petičního výboru Kaleta: „Nytra přijal výzvu a věcně debatoval. Už za to jsme nesmírně vděční, přece jen se narušil dosavadní monolit nekomunikace.“ Pozitivní je i to, že zastupitelstvo již nehájí pozice s pouhými dvěma expertizami; má tři a nyní čeká ještě na posudek Národního památkového ústavu. Na druhé straně počet studií není zárukou, že se jimi bude někdo řídit.

Jak je možné, že hodnocení odborníků jsou v tak příkrém rozporu? Kdo ví. Právě to by však mělo být důvodem zažehnutí dalších odborných rozprav. Místo toho vedení obce trvá na termínu 12. června, kdy o budoucnosti aleje definitivně rozhodne. „Radnice v tuto chvíli nemá ani vizi, jak dál naložit s parkem, který se rekonstruuje už patnáct let. Ten spěch je naprosto zbytečný. Proč, když neexistuje bezprostřední ohrožení? Dokonce posudek Agentury ochrany přírody a krajiny říká, že by bylo dobré posoudit stav ve vegetačním období, což nebylo provedeno,“ podivuje se Kaleta nad snahou radnice učinit rychlé rozhodnutí. Místo podpory občanských aktivit dává radnice okatě najevo, že si nenechá šlapat do zelí. Petici podepsala čtyři procenta obyvatel čtvrti. V předvolebním období by to byl asi o poznání významnější vzorek.

Autor je novinář.

zkrátka

Na adrese jacksonpollock.org si můžete sami namalovat obraz v Pollockově stylu. / Na webu ministerstva kultury mkcr.cz je veřejná anketa k výběrovému dotačnímu řízení v oblasti divadla, hudby, tance, výtvarného umění a literatury. Uzávěrka je 30. 6. 2007. Podněty budou využity při přípravě výběrových dotačních řízení na rok 2008. / Polská úřednice přikázala psychologům, aby vyšetřili, zda dětská show stanice BBC nepropaguje homosexuální životní styl. / Ian Rankin, Autor detektivních románů s inspektorem Rébussem, píše libreto k opeře, již má složit autor hudby k muzikálu Moulin Rouge Craig Armstrong. / Celovečerní loutkový film Jana Baleje Jedné noci v jednom městě (A2 č. 10/2007) byl oceněn Grand Prix Monstra/RTP na festivalu v Lisabonu. / Běloruský literární fond byl po více než sedmdesáti letech zrušen. / Na mezinárodní konferenci o profesionálních informačních zdrojích Inforum v Praze získal Cenu Inforum 2007 projekt Oborová brána Knihovnictví a informační věda Knihovnického institutu Národní knihovny ČR. / Unie vydavatelů si zvolila nositele titulu Časopis roku 2006 v jedenácti kategoriích.

Obálku roku má 43. číslo Cinepuru, skanem roku je Žena & kuchyně, ekonomickým a/nebo zpravodajským týdeníkem Respekt, společenským časopisem roku Reflex. Nejlepší specializovaný časopis pro ženy je podle vydavatelů Appetit. / Americké duo White Stripes (A2 č. 1/2005) vystoupí 4. června ve Vídni a představí své nové album Icky Thump. / Zemřel německý malíř Jörg Immendorf. Spolu s dalšími německými autory vystavoval loni v Praze v Městské knihovně. / Zemřel řecký básník Spiros Vergos. / Zemřel estetik a literární vědec, rusista Zdeněk Mathauser (A2 č. 10, 27 a 32/2006). / Práci Ondřeje Čakla vyzdvihla Nadace Charty 77. Za soustavný a odvážný monitoring neonacistického hnutí dostal Cenu Františka Kriegla za rok 2007. / Cenu Toma Stopparda získal Přemysl Rut za knihu Pan Když a slečna Když (Kniha o příběhu). –jgr–, –lb–

Jan Štolba

Pastýř holí obtáhl svůj stín

Joachim von Sandrart: rytina 1675

Přítomnost pastýře působkem slunce
do písku vtiskne
stín

Přítomnost stínu působkem pastýře
načrtne obrys
v písku

Přítomnost písku do stínu padlého
zanese letmý pohyb
ruky

A zmizí slunce pozapomínané
a spěchající pastýř
vstane

Hůl nalomená stínem
letmo
stažené cizí hrdlo

zmizí Pískem
sykne
nenávratnost všech i našich

dni

Mezi textem a oralitou

Cesty (de)rétorizace slova

Dnes již klasická kniha Waltera J. Onga *Technologizace slova se zabývá psychologickými, mediálními i literárněvědnými aspekty, provázajícími přechod mluvené kultury ke kultuře písma a znaků.*

RICHARD MÜLLER

Walter J. Ong se ve své knize *Technologizace slova. Mluvená a psaná řeč* (1982) snaží postihnout onen pronikavý zásah do struktury vědomí člověka, spočívající v objevu hláskové abecedy a tisku; zatímco pro orálního člověka je kosmos plynoucím světem událostí (v jehož středu stojí on, *umbilicus mundi*) a slovo je prchavým zvukem – a tedy přítomným činem –, gramotný člověk vnímá slovo i svět jako cosi, co se mu rozprostírá před očima a co je zároveň možné, jako je tomu u textu či moderního atlasu, podrobit zkoumání a zpětné reflexi, cosi, co teprve fixováno získává platnost. Tento přerod „prehistorického“ v historické vědomí je přitom změnou natolik zásadní, že orální mentalita je západní představivosti již téměř nedostupná. Ongova kniha nám tak paradoxně, přes veškerou pozornost věnovanou formám orality, pomáhá lépe pochopit způsoby myšlení člověka vládnoucího (a ovládaného) písmem a tiskem, člověka „Gutenbergovy galaxie“.

Pozdní objev orality

Teoretik řečových forem (a katolický duchovní) Walter Jackson Ong (1912–2003) ve své práci čerpá z poměrně rozsáhlé literatury věnované problematice ústní slovesnosti, rétoriky a orálních tradic a jejich vztahů k vytváření textů a k mentalitám kultur znalých písma, potažmo tisku (Havelock, Parry, Goody). Právě Ongova monografie se však vzhledem k tématu stala knihou zřejmě nejvlivnější, a to především díky ucelenosti koncepce představující přechod od orálních kultur ke kulturám chirografickým, respektive typografickým a také naléhavosti, s níž Ong poukazuje na přehlížení či potlačování orality v západní literární vědě a filosofii. Příkladem této „slepoty“ okcidentální vědy může být paradoxní vztah Platóna k písmu. Tento řecký filosof, ocitající se na historickém přelomu mezi světem orality a světem liter, vyjadřuje vůči psaní výhrady pozoruhodně podobné těm, jež dnes často vyslovujeme proti počítačům: počítače, stejně jako písmo, říká se, škodí paměti, jsou nelidské, nemají schopnost živě reagovat; abstrahující a analytické postupy Platónovy kritiky, a jeho myš-

lení obecně, tvrdí Ong, jsou však v první řadě umožněny právě technologií písma, která již „zvnitřněla“, tedy stala se sama součástí myšlenkových a argumentačních postupů.

Podobná nevšímavost vůči zásadním rozdílům mezi strukturami orálního a gramotného vědomí a řeči, jakou můžeme sledovat v (post)antické filosofii, charakterizuje i literární vědu; to dokládá Ong na příkladu staletí tradovaných chybných výkladů *Iliady a Odysseje*, opomíjejících fakt, že tyto eposy jsou písemným záznamem původně ústních vyprávění, a jsou tedy zásadně strukturovány mnemotechnikami a slovními formulemi rapsódů. Západní věda, říká Ong, dosud nereflektuje, jak rozsáhlé důsledky pro strukturu vědomí má znalost, respektive neznalost písma, a na všechna slova, ať vyřčená či psaná, automaticky aplikuje vizuální představu značky či znaku (*signum*, původně „prapor“), představu, která však může vyvstat až se vznikem písma; v tomto bodě se Ongova opozice psaného a mluveného částečně stýká s Derridovou kritikou logocentrismu. Ongovu knihu pak můžeme snadno kontextualizovat vzhledem k jistému paradigmatickému zlomu, který výrazně poznamenává vývoj západních humanitních věd od konce šedesátých let 20. století, změnou vyznačující se postkoloniálním hlediskem, zájmem o kategorii kulturní jinakosti, o „divošské“ či „primitivní“ kultury (kterým Ong říká orální), ale také „smrtí“ autora, zrodem čtenáře a hledáním přesahů mezi texty: obratem k intertextovosti.

Logika konkrétna

Základní teorémy Ongovy koncepce jsou obsaženy v kapitolách *Některé psychodynamické vlastnosti orality a Psaní mění strukturu vědomí*. V první jmenované kapitole sestavuje Ong vlastnosti orálně versus textově založeného myšlení a vyjadřování do jakýchsi binárních opozic, přičemž na straně orálního myšlení a řeči se ocitá přiřazování, mnohomluvnost, blízkost přirozenému světu, agonistický tón (rétorický duch utkání) či operativně situační myšlení, zatímco na straně kultur písma se uplatňuje podrážování, analýza, odstup, abstraktnost atd. Například rozdíl mezi aditivností a podrážováním je patrný ve dvou anglických verzích Bible, Douayské, která zachovává jistá orální rezidua a je bližší „aditivnímu“ hebrejskému originálu, a *New American Bible*, která je již produktem typografické kultury; první překládá hebrejské *wa* nebo *we* důsledně jako „a“, druhá používá na týchž místech „a“, „když“, „pak“, „zatímco“, „tudíž“. (Podobný rozdíl nalezneme i mezi Kralickou biblí a pozdějšími českými překlady.)

Protiklad abstraktního a situačního myšlení pak dokládá Ong pomocí výzkumů A. R. Luriji, který získával údaje o orálních noetických procesech na základě rozhovorů s negramotnými a pologramotnými lidmi z oblastí Uzbekistánu a Kirgizie. Zatímco lidé znalí písma budou ze skupiny obrázků kladiva, pily, polena, sekery vyrazovat polena (a uvažovat tedy v kategoriálních pojmech logiky), myšlení orálního člověka bude vždy situační: pilou se dřevo rozřeže na polena, polena se rozštípou sekrou; nehodí se tedy kladivo. Ong přitom zdůrazňuje, že lidé neznalí písma nejsou „méně inteligentní“ či „nelogičtí“, a vyzdvihuje jejich jinakost i schopnost pozoruhodných myšlenkových a tvůrčích výkonů (viz např. popisy

přednesů *Eposu o Mwindovi* konžského lidového vypravěče Candi Rurekeho). Tyto výkony však nejsou podmíněny možnostmi písma, které znehybňuje a rozmisťuje zvuky v prostoru, umožňuje zpětný pohyb v textu a obecněji analytický rozklad na části, které je možno uspořádávat a nově přeskupovat; vycházejí naopak ze zvukovosti, „niternosti“ mluveného slova, nutnosti mnemotechnik a konvenčního vyjadřování, používání předem daných trsů slov. V Homérovi je Odysseus vždy *polyměctis* (lstivý) jednak kvůli metrickému schématu, jednak ale proto, že ustálené formule jsou pro orální vyjadřování nezbytné; v 1. knize Mojžíšově se vypráví, jak „írad zplodil Mechújáela, Mechújáel zplodil Metúšáela, Metúšáel zplodil Lámecha“; příběh, opakování, rytmický pohyb, vyrůstající ze senzibility orálního člověka, podporují mnemotechnické procesy – zachovávají genealogii; seznam či výčet, který by si na témže místě představil gramotný člověk, je plodem kultury typografické.

Slovo jako čin?

Ongova přehledná polarizace textovosti a orality (na jedné straně se postupně shlukuje izolace, odosobnění, analýza, zrak, dělení, smrt, na druhé pak začlenění, socializace, syntéza, sluch, sloučení, život) se vystavuje námitce přílišného zobecnění, nedostatečného zohlednění přechodů či křížení mezi oběma „principy“. Výhrady vyvolává také jejich absolutizace, kdy příliš mnoho historicky vývojových činitelů, určujících pohyb zmiňovaných společností a epoch, je převedeno na dva základní jmenovatele psanosti a mluvenosti. Také obraz vývoje od stavu primární orality přes reziduální oralitu až k vyspělé gramotnosti (se sekundární oralitou rozhlasu a televize) se ve svém celku zdá příliš uspořádaný; vhodnější by zřejmě mnohde bylo psát o napětích mezi světem orálním a textovým, spíše než implikovat jaksi lineární přechod od jednoho k druhému v řetězu příčin a důsledků. Přesto je Ongova kniha svým širokým záběrem nejen skvělým popisem postupné technologizace slova, ale též vynikajícím zdrojem pojmů, příkladů a teorémů, inspirací k reflexi skrytějších vývojových i oborových souvislostí, stejně jako podnětem k uvědomění si principiálního určení našeho vlastního uvažování tím, že je řeč fixována v prostoru.

Otevírání „fixovaného“ textu, snahy o rozšiřování i smývání hranic textů mohou být nesený i nostalgií po netextové, orální kultuře, po možnosti situačně operativního myšlení, slovu jako činu: po světu orality. Ong touto nostalgií netrpí, jeho tón je polemický a kultury mluveného slova neidealizuje. Poukazuje ostatně na to, že touhu zakoušejí i „ti druzí“: touhu po ovládnutí písma a postupů myšlení spjatých s psaním a textualitou. Ongova kniha pak mimo jiné ukazuje, že šťastné prolínání obou kultur není dost dobře možné: na jedné straně stačí ke „kontaminaci“, „umazání se“ písmem jen nepatrná „dávka“ gramotnosti; na straně druhé je oralita v textu vždy samozřejmě jaksi fiktivní. Zároveň se však zdá, že mluvenost není – a ani nemůže být – nenávratně ztracena; orální způsoby myšlení a vyjadřování jsou přítomny v každé, sebevíce textové kultuře i v každém textu.

Autor je anglista a bohemista.

Walter J. Ong: Technologizace slova. Mluvená a psaná řeč. Přeložil Petr Fantys. Karolinum, Praha 2006, 238 stran.

Nápis klínovým písmem na zdi asyrského paláce

Virtuozita smyslového nazírání

Don Juan v nižádném čase

ŠTĚPÁN ZBYTOVSKÝ

Molière, Mozart, Nikolaus Lenau, Max Frisch a zástupy dalších ztvárnili Dona Juana již v tolika obměnách, že by se téma mohlo zdát vyčerpané. Próza *Don Juan (ve vlastním podání)* Petera Handkeho, která vyšla v českém překladu Věry Koubové, ukazuje, že lze exponovat ještě nové polohy Don Juanova charakteru, ba dokonce tvrdí, že ti všichni předchozí byli falešní.

Originál vyšel roku 2004 a kritika jej povětšinou přivítala, zčásti s ulehčením, že se nejedná ani o další politickou apologii Srbska (jako *O velkém tribunálu*, 2003), ani o další rozvláčný román (jako *Ztráta obrazů*, 2002). Název knihy neklame a není míněn ani jako antonomázie: skutečně jde o Dona Juana samotného. Klamat ovšem může podtitul, který neuvozuje dobrodružství vyličená jím samým, ale zprostředkovaná ve vyprávění Don Juanova hostitele: „vlastní podání“ zde není zvlášť autorizovanou formou, ale stává se jedním z vlastních předmětů příběhu.

Lovení chvil

Jak lze očekávat od moderního zpracování tradiční látky, nejde tu o kopii typické figury svůdce, nýbrž o poněkud zvláštního uprchlíka („při útěku se každou chvílí otáčel kolem své osy a vprostředku běhu utíkal dokonce pozpátku“), virtuosa smyslového nazírání a znalce naplněného okamžiku. Handke situuje setkání vypravěče s Donem Juanem do pustnoucí zahrady hostince u rozvalin kláštera Port-Royal a do doby mezi Nanebevstoupením Páně a letnicemi – a rozvrhuje tak atmosféru opuštěnosti, osamocení a očekávání. Vypravěč je hos-

Paul Delvaux: Veřejná ulice, 1948

tinský bez hostů a sousedů, zároveň ovšem i náruživý čtenář. Již je rozhodnut zřici se požitků četby ve prospěch čiré kontemplace, když tu vpadne přes zeď do zahrady i do vyprávění Don Juan, aby zůstal sedm dní, v nichž vypravěči předloží svá dobrodružství předchozího týdne.

Symbolická plnost sedmi dní se vztahuje na týden vyprávěný i týden vyprávění. V tom prvním se představují Don Juanova setkání se ženami na svatbě nedaleko Tbilisi, při tanci dervišů v Damašku, u citadely v Ceutě, na molu ve fjordu nedaleko Bergenu, za umělou dunou v Holandsku a konečně v nepojmenované zemi, v „bezejmennosti“. Líčena jsou bez jakýchkoli „pikantních podrobností“, protože problémem tohoto Dona Juana není tělesná láska, nýbrž čas.

Není lovcem žen, ale chvil, v nichž dochází k okamžitému odstranění nepřimosti a zástupnosti a jejichž vlastním obsahem je především bezvýhradná přítomnost a aktuálnost prožívaného. V takovém plném okamžiku, je-li setkáním dvou lidí, se dostavuje „dokonale shodný smysl pro čas“, což ostatně platí i pro „společný čas“ vypravěče a jeho posluchače. K zachycení takového okamžiku, ne nepodobného lyotardovské „události“, je potřebí jistého druhu donjuanské (či handkovské) pozornosti, která nevyplývá z vypětí smyslů protagonistů a vypravěče, ale z takřka bezděčné otevřenosti vůči přicházejícímu. Tu ostatně od čtenáře vyžaduje i styl prózy, dotažený zde k typické Handkeho pomalosti a snivosti, již ilustruje všudypřítomné vanutí chomáčeků topolových semen.

Pohled nazpět

Repetice – základní forma donjuanské existence – zde spíše než do zaměnitelnosti prožitého ústí do umění vynechávky a náznaku podstatného. Handke ji doplňuje druhým momentem, příznačně vystiženým protagonistovou chůzí nazpět. Vyprávějící i vyprávěný Don Juan se s lehkou ironií dívá na předešlých sedm dní, na předchozí Dony Juany a daleko zpět až k Parzivalovu bratru Feirefizovi, jímž by také mohl dobře být. Pohled nazpět, na rytmus „zvláštních spočinutí“ v naplněném okamžiku a úprků od jednoho k druhému, je navíc obrazem samotného epického plynutí, které je pohybem od vyprávěného pryč, skýtá výhled na ně i na vykonanou cestu a vane bez ustání jako topolové chmýří. Snad proto Handke nechává mnohé nedopovězeno a jako motto volí slova z da Ponteho libreta: „Kdo jsem já, se nedozvím.“

Je Don Juan postavou stejně skutečnou jako vypravěč-gurmán, nebo je přeludem jeho zjitřené obrazivosti? To Handke neprozradí, každopádně je jisté, že Juanův příchod se v mnohém podobá zjevení, líčení jeho činů legendě (včetně epizod o uzdravení, včetně aury „svátečnosti“ jeho vystupování), a že sblížení s vypravěčem-čtenářem, oživující jeho samého i kraj vůkol, připomíná žánr navštívení andělem či svatým. Don Juan v Handkeho podání není svůdce-pokušitel, ale „zachránce“ a médium zvláštní moci, ve kterém ženy vidí „v onom okamžiku poznání svého pána“; Erós smyslné lásky, smyslového poznání i přátelství mezi vyprávěním a posluchačem.

Autor je doktorand Ústavu germánských studií FF UK.

Peter Handke: Don Juan (ve vlastním podání).

Přeložila Věra Koubová. Prostor, Praha 2006, 140 stran.

nových 300 let české literatury

Pověděl bys víc, než neumíš nic

Bohumír Hynek Josef Bílovský

Miloš Sládek

České kazatelství konce 17. a první poloviny 18. století zůstávalo dlouho stranou pozornosti literárních historiků, a to i přes skutečnost, že homiletika byla zejména v první polovině 18. století v českém prostředí jednoznačně vůdčím literárním žánrem. Jednou z mála výjimek, osobností, která k sobě vábila mimořádnou pozornost badatelů už od konce 19. století, se stal kazatel a kněz Bohumír Hynek Josef Bílovský. Jeho nesporné řečnické schopnosti, kazatelská odvaha, dochované zmínky o neobvyklém zájmu posluchačů, hned několik tiskem vydaných sbírek kázání, ale i prudkost jeho povahy a osobní spory z něj učinily výraznou a nepřehlédnutelnou postavu v dějinách české homiletiky.

Bohumír Hynek Josef Bílovský se narodil roku 1659 v Hlučíně ve Slezsku. Do Tovaryšstva Ježíšova vstoupil roku 1677. V letech 1683–1685 vyučoval na pražském novoměstském gymnáziu, v roce 1686 působil jako profesor poetiky na pražské Karlo-Ferdinandově univerzitě. Roku 1689 byl vysvěcen na kněze, následujícího roku však vystoupil z řádu. Podstatné zřejmě v této souvislosti byly Bílovského kontakty s pražským světicím biskupem Janem Ignácem Dlouho-

veským. Pražské arcibiskupství dlouhodobě od třicátých let 17. století zápasilo s nedostatkem farního kněžstva a i přes dílčí zlepšení ještě v devadesátých letech téhož století tyto problémy v řadě regionů přetrvávaly. Situaci mohly vyřešit mimo jiné i obdobné přestupy, k jakému se odhodlal Bílovský.

V letech 1691–1694 působil jako farář v Choustníku, roku 1695 se stal děkanem v Písku. Bílovského rychlá kariéra a možná i některé jeho problematické osobní vlastnosti vyvolávaly odpor ze strany kněží v okolí. Když se v roce 1696 začalo proslýchat, že byl Bílovský vyhlédnut za vikáře rozlehlého blatenského vikariátu, všichni tamější faráři se proti tomu postavili a ke jmenování nakonec nedošlo. Na počátku roku 1698 ztratil Bílovský významného přímluvce – pražský arcibiskup Jan Josef Breuer zakázal Dlouhoveskému vzhledem ke stáří a nemoci vykonávání biskupských funkcí. Bílovský postupně začal přicházet i o podporu mezi píseckými měšťany, jeho pověsti neprosperovaly ani sváry s vlastním staříčkým otcem. Střety a problémy děkana Bílovského s částí píseckého magistrátu a s konzistoří vyvrcholily konzistorním soudním výrokem, jímž byl 13. ledna 1701 zbaven benefícia pro pohoršlivý život a nedbalost v duchovní správě. Bílovský opustil pražskou arcidiecézi, krátce působil jako administrátor ve Vrahovicích na západní Moravě, v letech 1702–1708 byl farářem v Letovicích a posléze až do své smrti v roce 1725 knězem ve Velkých Slatěnicích u Olomouce.

Z píseckého období B. H. J. Bílovského známe jen dvě jednotlivě vydaná kázání. Již jsme připomněli, že jako kazatel mimořádně přitahoval zájem posluchačů. Mnozí z těch, kteří se do rozměrného píseckého chrámu nedostali, přiložili prý k oknům lavice a žebříky, jen aby jej mohli slyšet. Jeho kázáním s nadšením naslouchal i mladičký syn píseckého měšťana Ondřej František de Waldt, budoucí nejvýznamnější kazatel českého jihozápadu v 18. století a jeden z nejoriginálnějších českých konceptuálních kazatelů.

V Bílovského tiskem vydaných promluvách z píseckého období se mimo jiné odrážejí řečnickovy osobní spory a problémy. Zejména promluva na svátek sv. Ignáce, kterou promluvil v kostele svatých Ignáce a Františka Xaverského v Březnici, je v mnoha ohledech slavným kázáním. Bílovský v něm ostře kritizoval přimhouřené oči mnohých duchovních nad hříchy vrchnosti a vyšších vrchnostenských úředníků, nepřímo také zesměšňoval nedovzdělanost venkovských kněží. Z řady užitých úsluví doslova čpí výsměch a vyzývavost (kupříkladu: „*Tu mi hrej, můj papoušku, povíš, co víš, pověděl bys víc, než neumíš nic.*“). Už sám začátek tohoto kázání je provokativní; geniálně využil situace, ve které se na něj snad někteří z posluchačů dívali jako na odpadlíka od tovaryšstva Ježíšova, a několika úvodními větami na adresu jezuitů jejich náhled ještě podpořil. Jako by se začínalo schylovat k senzaci, jako by se kazatel chtěl vysmát řádu, který před časem opustil. Vzápětí ale došlo v řeči k obratu. Kazatel mistně vysvětlil, proč vyslovil předchozí věty:

přeje si, aby mu byla odňata řeč, aby nemohl kázat, neboť údajně neví, jak světce oslavit, co nového, překvapivého o něm říci. A zároveň (tak trochu mimochodem) vyznal svou úctu a lásku k tovaryšstvu. Nečekaným úvodem kazatel snad překvapil některé z posluchačů, ale především zmýlil literární historiky konce 19. a začátku 20. století, kteří z něj uměle vytvořili neohroženého protijezuitského bojovníka.

Po nuceném odchodu na západní Moravu vydal Bílovský tiskem hned několik výborů kázání, ale také české a latinské sbírky poezie. Už literární historici třicátých let 20. století oceňovali u Bílovského kázání jejich životnost a zároveň dobovou aktuálnost, odvahu, ale i způsob, jak podat téma názorně a přitom vzbudit zájem posluchačů, udivit je, rozesmát, uděsit a rozetřást duše. Posluchač, často oslovaný, se stává mimoděk spoluhercem, námitkami, jež mu kazatel bere z úst, je vtažen do duchovního dramatu a prožívá s kazatelem celý průběh jeho výkladu. Bohumír Hynek Josef Bílovský je jedním z prvních kazatelů, kteří i v jazykově českých promluvách využívají odvážné konceptuální prvky a zároveň postupy formální logiky, ale vedle nich dokáže do svých promluv zařadit i literárně skvěle podané bajky nebo exempla. Jeho zřejmě nejslavnější sbírky kázání, *Hlas duchovní labutě* a *Nebe svatosvaté anebo Kázání sváteční*, vyšly tiskem v moravských tiskárnách v letech 1720–1724, tedy v posledním období kazatelova života.

Autor je bohemista.

**divadelní
minutky**

**knižní příloha vyjde v A2 č. 25
20. 6. 2007**

současní čeští autoři píší hry do minuty
od Národního divadla přes nádraží,
králíkárnou, dvanáctero měsíčků a zpět

**Kohout
Klestilová
Levínský
Kinská
Peřinová
Peřina
Jirků
Rudčenkova
Sikora
Pivovar
Sedláček
Tobiáš
Fischerová
Trtílek
Krejčí
Martinková**

slavnostně uvedeme 27. 6. 2007 ve 20 h
v rámci festivalu
Divadlo evropských regionů v Hradci Králové

A2 kulturní týdeník a Transteatral, o.s.

Essayit!

INTERNATIONAL ESSAY PRIZE CONTEST

Central European City – ESSAY IT!

Mezinárodní soutěž esejů s podporou International Visegrad Fund

Organizátoři

A2 kulturní týdeník (Česká republika), Tygodnik Powszechny (Polsko),
Revue K&S (Slovensko) a Magyar Lettre Internationale (Maďarsko)

Zadání eseje

Středoevropské město

Možná témata: ghetta, cyklistika ve městě, paneláky, děti ulice, squaty,
zdi a ploty, hypermarkety, předměstí, pryč z centra města, nová architektura,
ochrana památek, životní prostředí, motorismus, bývalé továrny,
zahrádkářství, sochy ve veřejném prostoru, bezdomovci, industriální zóny,
parky, noví bohatí – noví chudí, graffiti, správa veřejných prostranství,
město jako svědek naší historie, ztvárnění města v umění apod.

Cena

- > Autor vítězného eseje získá hlavní cenu **1000 €**
- > Vítězný esej bude publikován, stejně jako eseje vybrané pro finále soutěže,
ve významných literárních a kulturních časopisech ve středoevropském
regionu. Organizátoři také plánují vydat po ukončení soutěže knihu
v angličtině s širším mezinárodním dosahem.

Podmínky účasti v soutěži

- > Eseje mohou být přihlášeny v pěti soutěžních jazycích: angličtině, češtině,
slovenštině, polštině a maďarštině. Občanství účastníků není omezeno.
- > Publikované eseje a eseje, které byly přihlášeny do jiné soutěže, nemohou
být do soutěže přijaty.
- > Příspěvky do soutěže zasílejte poštou nebo e-mailem do **27. července 2007**
na adresu sekretariátu. Rozhoduje datum poštovního razítka. Rukopisy se
nevracejí.

Rozsah eseje

- > Přihlášený esej nesmí překročit uvedené textové limity: minimum 9 000
znaků, maximum 14 400 znaků s mezerami.

Soutěžní postup

- > Všechny příspěvky budou posuzovány anonymně. Sekretariát soutěže přidělí
příspěvkům čísla a pod jednotlivými čísly je budou posuzovat lokální komise
ve čtyřech zemích. Vítěz soutěže bude určen ve dvoukolovém hlasování.
Z maximálního počtu 12 esejů (3 z každé země) předvybraných lokálními
porotami určí hlavní porota vítěze soutěže.
- > Slavnostní vyhlášení proběhne v listopadu 2007 v Praze. V přípravě
je workshop spojený s vyhlášením, kterého by se mělo účastnit všech
12 finalistů.

Předseda hlavní poroty: Karl Schlögel (Německo)

Kontaktní informace – sekretariát soutěže

Central European City – ESSAY IT!
A2 kulturní týdeník, Americká 2, 120 00 Praha 2, Česká republika
e-mail info@essay-it.com

Další informace a podrobná pravidla na www.essay-it.com • Visegrad Fund

Konec umění

Úvaha nad povahou modernity

Situace umělců 20. století se pohybovala mezi dvěma póly: hledání nových výrazových prostředků a nálady konce umění z pocitu vyčerpání a opakování se, nebo z potřeby radikální změny. Jednadvacáté století kontinuálně navazuje na předešlé období. Důležitou roli v umělecké tvorbě přebírá strategie odchodu a mlčení.

TOMÁŠ POSPISZYL

Knize *Bartleby a spol.* španělského spisovatele Enriqua Vila-Matase, která před několika měsíci vyšla v českém překladu, se již na stránkách A2 věnoval Vlastimil Váně (č. 2/2007). Záložka o ní prozrazuje, že se Vila-Matas netradičním způsobem – formou 86 poznámek k neexistujícímu textu – pokusil popsat dílo a motivace spisovatelů, „kteří se po prvním či druhém díle odmlčeli nebo ani psát nezačali“. Podle Váněho jsou vztahy mezi spisovateli, ať už reálnými nebo smyšlenými, v knize až příliš náhodné, *Bartleby a spol.* na něj působí jako samoučelná hra, jako pouhá záminka, jak

psát o oblíbených spisovatelích. To je zřejmě vše pravda, i když jde o čtení zábavné a místy strhující. Vedle bizarních důvodů a okolností, které různým spisovatelům umožňují či znemožňují psát, najdeme v knize i některé podněty obecnější.

Vila-Matasovi „spisovatelé negace“ se téměř všichni rozhodli nepsat dobrovolně a dráhu literátů odvrhují s podivuhodnou lehkostí. Jako kdyby většinou nešlo o případy zcela opačné: spisovatelé musí bojovat se svými bloky, které jim psaní ztěžují nebo nakonec zcela znemožňují. Dějiny literatury ukazují, že ve většině případů předčasně ukončených kariér nejde o vědomou volbu nepsat, ale spíše o nedobrovolnou a bolestivou nemožnost psát. Vila-Matas z neznámých důvodů pomíjí snad nejznámější případ podobného druhu: osudy amerického černošského spisovatele Ralpha Ellisona. Po jeho oceňované prvotině, románu *Neviditelný* z roku 1952, se až do konce svého života – zemřel v roce 1994 – marně pokoušel na tento úspěch navázat. Celá desetiletí pracoval na rukopisu nové knihy, kterou však nikdy nedokončil.

Opakovaná novost a nálady konce

Proč právě ve dvacátém století nacházíme tolik spisovatelů, kteří přerušili svou umělec-

kou tvorbu? Je to způsobené moderní dobou, nebo přímo charakterem moderního umění? Spisovatel či obecně umělec moderní doby se skutečně musí novým způsobem vyrovnávat s vnějším světem existujícího uměleckého kontextu, do kterého se svou tvorbou chystá vstoupit. Tento kontext je díky technickým možnostem distribuce uměleckých děl a jejich teoretických reflexí všudypřítomný a nelze mu uniknout. Modernistické umění dvacátého století je navíc spojené s požadavkem novosti. Každé nové dílo musí reagovat na existující tradici a odlišit se od ní. K modernismu patří i úvahy o celkovém směřování umělecké tvorby a o jejích možných perspektivách. Umělci si často kladou otázky typu: Jak vytvořit umění, jež bude nové? Jaké bude umění budoucnosti? Jak mohu přispět k jeho vývoji? A vzhledem ke stále se radikalizujícím formálním i obsahovým přístupům na ně celá řada umělců nedokáže nalézt uspokojivé odpovědi. Ve dvacátém století se proto důrazně objevuje myšlenka konce umění, neboli jeho naplnění a uzavření. V hudbě se objevují skladby, během kterých slyšíme jen ticho, v malířství jsou populární monochromy, napříč různými uměleckými disciplínami najdeme umělecké počiny, které jsou nerozlišitelné od běžného chování. Specifickým archetypem modernistického umělce se stává tvůrce, který úmyslně přestává tvořit. Nenachází totiž cestu, jak dále prohloubit svou dosavadní tvorbu a v přeneseném smyslu i celou historii umělecké disciplíny, které se věnuje.

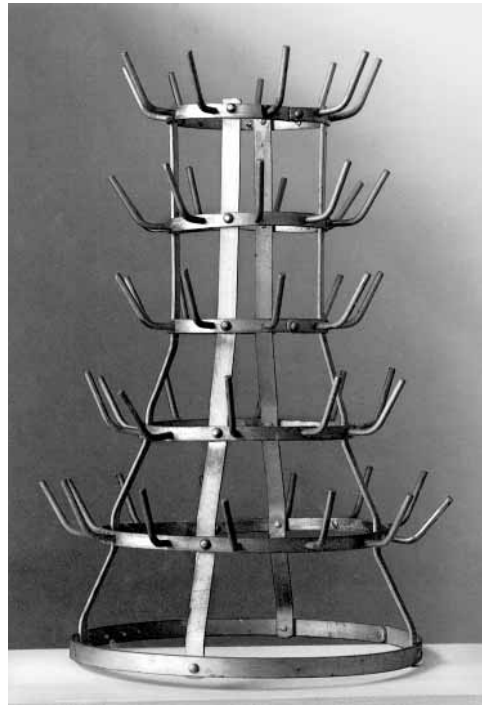
Jako příklad umělce, který se z podobných důvodů rozloučil s uměním, bývá často uváděn Marcel Duchamp. Dlouhá desetiletí se o něm říkalo, že opustil uměleckou tvorbu a věnoval se pouze šachu. Duchamp sice přestal malovat, pod maskou spokojeného rentiéra však s uměním nikdy nepřestal. Jeho nicnedělání bylo pouze zdánlivé. Duchampův tvůrčí proces i jeho výsledky se ale radikálně lišily od zavedených uměleckých forem. Teprve nové generace publika pochopily, co vlastně Duchamp podnikal. Historky o umělcích, kteří byli natolik pokrokoví, že je pochopily až budoucí generace, jsou jedním z oblíbených mýtů modernismu.

Česká situace

I české výtvarné umění je plné roztodivných bartlebyů, umělců, kteří s uměleckou tvorbou s obtížně pochopitelných důvodů skončili. Jmenujme třeba malíře a sochaře Jana Křížka. Na konci čtyřicátých let odešel z Čech do Paříže a dosáhl jistého úspěchu ve světě tehdejšího francouzského umění. Poté ale většinu svého díla zničil, odstěhoval se na venkov a věnoval se pěstování včel. Dnes se nám to jeví jako gesto, které potvrzuje jeho originální genialitu.

Neschopností dokončit své výtvary proslul i sochař Zdeněk Palcr. Své sochy donekonečna vybrušoval a posléze pokrýval novými a novými vrstvami materiálu. V jeho ateliéru se dochovaly desítky soch, o míře jejichž rozpracovanosti či dokončenosti se můžeme jen dohadovat.

Uměleckou činnost pro mnohé překvapivě ukončila i trojice českých performerů sedmdesátých let: Karel Miler, Jan Mlčoch a Petr Štembera. V kontextu českého poválečného umění tvořili vzácnou výjimku – jejich práce nebyla opožděná za vývojem západní avantgardy, ale synchronně se do ní začleňovala. Když se však těmto umělcům i v dobách kulturní izolace Československa podařilo dosáhnout

Marcel Duchamp: Stojan na sušení láhví, 1914

uznání v zahraničí, s uměleckou činností skončili. Nechtěli překročit dosavadní soukromý formát svého vyjadřování, jejich ambicí nebyla „profesionalizace“ v rámci světového uměleckého systému.

Příkladem bartlebye, který před časem uhranul českou veřejnost, je i malíř a fotograf Miroslav Tichý. Jeho fotografie, jež vznikaly v sedmdesátých a osmdesátých letech za improvizovaných podmínek, se desetiletí po svém vzniku staly nedobrovolnou senzací. Tichý, postava na okraji společnosti jeho rodného Kyjova, je vytvářel pomocí ručně zhotoveného fotoaparátu na prošlý fotografický materiál. Vzniklé fotografie neměly primárně uměleckou ambici, ale souvisely hlavně s autorovým voyeurismem. Tichého potřeba fotografovat časem zmizela, svým snímkům nepřikládal žádnou zvláštní důležitost. Před několika lety však díky jeho příteli Romanu Buxbaumovi pronikly na významné výstavy i na trh s uměním, kde dosahují vysokých cen. Sám Tichý vystavovat odmítá, dál žije v polo-rozpadlém domku a brání se publicitě, což má na sdělovací prostředky spíše vábivý efekt. Veřejnost je příběhy podobných umělců fascinována, podobně jako je Vila-Matas okouzlen nepísíciemi spisovateli. Publikum obdivuje sílu těchto umělců tvořit a po vyčerpání jistých okolností odvahu opět netvořit, i když někdy může jít o důvody zcela prozaické.

Strategie mlčení

Umění negace má blízko k umění vrcholnému. Někdy jsme svědky až pohádkové transformace: ze zdánlivého nic se náhle stane poklad. Štůsek plesnivých fotografií má cenu desetitisíců eur. V zapadlém kumbálu po babičce se objeví vzácná malba. Postříkané plátno na půdě není pozůstatkem po malování domu, ale zapomenutým dílem Jacksona Pollocka. Pisoár s podpisem neslouží jen ke krátkodobé provokaci měšťáků, ale stává se základem důležité linie moderního a současného umění. Duchamp je v tom však nevinně. Někteří jeho méně talentovaní (snad je přesnější použít slovo chytří) kolegové si totiž z jeho díla berou právě jen mýtus mlčení. Mlčení však může mít mnoho podob. Mlčení vyčerpané, mlčení úmyslné, mlčení vynucené, mlčení vypočítavé a mlčení upřímné.

Autor je historik umění.

Martin Horák: Vánoční svátky, 2006

Čím dnes dráždí Antigona?

Režisér Martin Čičvák se ve svých brněnských inscenacích často obrací k základnímu kulturnímu kánonu. Po loňských Pohádkách tisíce a jedné noci na scéně Národního divadla uvedl Sofoklovu Antigonu, která se v Mahenově činohře nehrála už přes dvacet let.

JITKA PÁLENÍKOVÁ

Text Antigony neslouží Martinu Čičvákovi k důmyslným modernizacím a aktualizacím. Na jevišti sice nevidíme splývavé řízy a antické sloupy, přesto se režisér zvolenými jevištními prostředky víceméně snaží posloužit podstatě Sofoklova příběhu. Což je v dnešní době co největšího zviditelňování režijního rukopisu snaha jistě chvályhodná, v případě brněnské inscenace bohužel ne zcela dostačující.

Scéna Toma Cillera odkrývá poněkud omšelé útroby Mahenova divadla. Hraje se na téměř prázdném jevišti (hodovní stůl, dvě kožená křesla a umyvadlo), které svou rozlehlostí připomíná spíš vybydlenou továrnu. Tento dojem dotvářejí i ozvěnou poznamenané hlasy snímané mikrofonem zavěšeným ve středu scény. Jen pomocí světel se ze scény vykrajují intimnější prostředí: světelný pruh od forbíny až kamsi k výtahu, hluboko do nitra technického zázemí divadla, jednoduše vytváří vertikálu, cestu, která Antigonu vede od života k smrti, z paláce do jeskyně, kde má být zazděna.

Kostýmy (Marija Havran) zasazují příběh do dnešních dnů. Mužové se po thébském dvoře pohybují v dobře padnoucích oblecích, jen Hlídač posedává s kytarou v pohodlném tričku a podbarvuje většinu scén monotónním bluesovým riffem. Ismeninu a Eurydichinu ženskou poslušnost a poddajnost podtrhují lehké materiály, podpatky, puntíky a volánky. Antigona je oproti tomu oděna do strohého černého trika a sukně, přepásaná robustním páskem, na nohou má mohutné kozačky bez podpatků.

Režie se nebrání jemným aktualizacím. Isména otevírá celou inscenaci zpěvem písně We Are the Champions, kterým oslavuje zachránění Théb, Hlídač přivádí Antigonu v policejních poutech, zazní songy Karla Kryla či Boba Dylana. Režisér nakládá poměrně volně i se Sofoklovým textem: z verše přechází místy do prózy, jazyk obohacuje současnými výrazy, což mu pomáhá k zcivilnění příběhu.

Čičvák také příběh obohatil o scénu, kdy se Antigona snaží odvléct mrtvé tělo svého bratra Polyneika (Vratislav Běčák) z předscény na místo, kde by ho mohla v klidu pohřbít. Subtilní blondýnka najednou zápasí s bezvládným nahým tělem a přeneseně se ukazuje, že k překročení Kreontova zákazu musela použít skutečně všech svých sil. Její hrdinství se tak aspoň na okamžik výrazně zlidštuje.

V hlavní roli herci

Oproti svým dřívějším inscenacím dává režisér poměrně velký prostor hercům. Přesto se postavy nezdaří nějak důmyslně vyloženy, a tak vyznívají často ploše. Antigona (Eva Novotná) pohrdá vším kolem sebe, Kreontem, svou sestrou a nakonec i životem. Když ji Kreón vyzve, aby se přiznala, že přestoupila jeho zákaz, rozbřečí se, padne na kolena a prosí za odpuštění. Vzápětí se narovná a hrdým trhnutím hlavy dá najevo, že Kreón skočil na její žert. Jen na několika místech v jejím chování probleskne lítost nad blížící se smrtí.

Isměnu hraje Erika Stárková jen jako ustrašenou husičku, napůl ještě dítě, zatažené do věcí, které jej odvádějí od radostného zpěvu a her.

Z chóru zbyl v Čičvákově inscenaci jen velmi současně pojatý Náčelník (Jaroslav Kuneš), jakýsi Kreontův tajemník, který se jeví jako oportunista, přiklánějící se jednou na stranu Antigony, jindy se pochlebně smějící Kreontovým chvástavým vtípkům. Zároveň je ovšem

dobrým diplomatem, který ví, jak se na jeho pána musí, aby nakonec udělal to, co je na něm žádáno. Samozřejmě už v Sofoklovi se chór přiklání jednou na tu, jindy na onu stranu, tím, že Čičvák všechny tyto protichůdné postoje připsal jedině postavě, se však problematika oportunismu stává viditelnější a naléhavější.

Kreón Zdeňka Dvořáka je díky své prokreslenosti zřejmě tím, o kom inscenace vypráví, a Dvořák opět dokazuje, že je hercem, na kterém má cenu stavět repertoár. Jeho Kreón je politik despota. Chce, aby bylo po jeho, a nehodlá ze svého mínění ustupovat. Po rozpravě s Teiresiem (Jaroslav Dufek) se dětsky umíněně přesvědčuje o své pravdě. Přesto se bravurním stříhem díky domluvě Náčelníka chóru „přepne“ a chce své činy napravit. V závěru je skutečně truchlícím mužem, zoufajícím si nad svou zaslepeností a malostí. Nehybně sedí vedle mrtvol svého syna a ženy, zatímco za jeho zády na scénu s lomozem padá jeden reflektor za druhým. Jeho svět se totálně zhroutil.

K vrcholům inscenace patří Kreontův rozhovor se synem Haimónem (Václav Vašák), snoubencem Antigony. Haimón společně s Náčelníkem chóru vědí, že se na Kreonta musí velice opatrně, a tak se nejdříve snaží navodit příjemnou, poslušnou atmosféru. Kreón se náhle ukazuje coby bodrý tatík, který sedával se synem u táboráku a hrál mu na kytaru countryové „pecky“. Václav Vašák pre-

depeše

Kyjevské baletní zklamání

Po rozpadu Sovětského svazu se Ukrajinci v zřejmé emancipační snaze hlásí ke každému umělci, který se na Ukrajině narodil nebo tu trávil alespoň část svého tvůrčího života (v Kyjevě tak můžeme objevit třeba muzeum místního rodáka Michaila Bulgakova). Ruský živel je však na Ukrajině stále přítomen, což se odráží i v kyjevském divadle. Takže Národní akademické divadlo ruského dramatu není na tamější divadelní mapě ničím mimořádným. Ostatně samotný Kyjev, v současné době plný (prý placených) demonstrantů, je i politicky spíše proruský, tedy v pomyslném duelu premiér Janukovyč vs. prezident Juščenko na straně premiéra. Ruský se zde domluvíte bez problémů.

Národní akademické divadlo opery a baletu Ukrajiny T. G. Ševčenka je rozlehlá budova s honosnými zlatými interiéry. Hraje především baletní a operní klasiku, třeba balet Sergeje Prokofjeva Romeo a Julie nebo Pucciniho Tosku. Případně komickou operetu Záporožec za Dunajem ukrajinského skladatele Gulaka-Artemovského, v roce 1953 zfilmovanou (samozřejmě jako sovětský film) s umělci právě z ukrajinské národní opery a baletu.

Ruští a ukrajinští tanečníci jsou pojem, mnoho jich působí také v baletních souborech po celém Česku. Na takové odchody dále na západ kyjevský Národní balet tvrdě doplatil. Moje velké očekávání skončilo trpkou ztrátou iluzí. Divadelní program se sice hemží národními nebo zasloužilými umělci a umělkyněmi, laureáty a laureátkami rozličných cen, ale výsledek, který vidíme na jevišti, je průměrný. Na první pohled zarazí neinvenční malovaná scéna, která se téměř nemění. Tanečně mě zaujala snad jen představitelka Julie Katěrina Kucharová, křehká baletka, která ladně a zlehka

cizně odstiňuje Haimóna od snahy podříditi se otcovské autoritě přes opravdový strach o vzpurného Kreonta až po otevřený odpor. Scéna má přesný temporytmus, na malém prostoru se zde několikrát podaří změnit atmosféru a přesně vygradovat napětí.

Inscenace by se asi nejvýstižněji dala označit jako solidní. Přesto jako by divák nedokázal s příběhem „jít“. Jako hlavní problém celé inscenace se totiž jeví dramaturgický výběr textu. Proč zrovna dnes hrát v Brně Antigonu? Příběh o totalitním, tyranském panovníkovi, který zcela otevřeně nerespektuje žádné jiné zákony, než jsou ty jeho? Dnešní politická praxe je přece jiná. K otevřenému střetu mezi Antigonou a Kreontem by zřejmě ani nedošlo. Málokdo je dnes tak neposkvrnitelný idealista jako Antigona a od Kreonta dnešních dní bychom také spíš slyšeli odpověď typu: „Rozumím vašemu stanovisku, ale momentálně je politicky neprůchodné.“ Čím tedy Sofoklova Antigona dráždí a zaujme člověka 21. století? Na tuto otázku brněnská inscenace nedokázala věrohodně odpovědět.

Autorka studuje bohemistiku a divadelní vědu na FF MU v Brně.

Národní divadlo v Brně – Sofoklés: Antigona.

Překlad a úprava Lubomír Feldek a Martin Čičvák, režie Martin Čičvák, dramaturgie Dora Viceníková, scéna Tom Ciller, kostýmy Marija Havran, hudební spolupráce Ondřej Novák. Premiéra 27. dubna 2007.

tančí na špičkách a při zvedačkách je skutečně jako pírkó. Vedle nevzrušivých výkonů a ne zrovna strhující režie a choreografie tu najdeme iritující gestickou machu a až do směšnosti přehnaný patos. Nové jsou však dva interpretační posuny: když se Julie odmítne provdat za rodiči vybraného ženicha, otec ji nevybíravě zbije. Žádné domluvy, ale explicitní domácí násilí. Druhým posunem, který však působí spíše interpretační chaos, je pravoslavný kněz, který Romea s Julií oddává. Nic jiného však přenosu do pravoslavného duchovního prostoru nenavědčuje. Vzniká tak jakýsi podivný hybrid a diváci mohou uvažovat, kde se pravoslavný kněz vzal v notoricky katolické Veroně. Inu, kde se vzal, tu se vzal...

U Tosky se situace opakovala. Výprava a režie vypadají, jako by tvůrci zaspali minimálně sto let vývoje nejen operní režie a divadelní scénografie. Vizualně si tak diváci užili jakési reziduum realistického divadla. A ač nejsem odbornice na operu, dovoluji si navíc soudit, že zpěváci – přes svoji v programu proklamovanou zasloužilost – nedisponovali ani nijak zvlášť zajímavými hlasy. Navzdory katolickému kostýmování se duchovní v Tosce zásadně křížují zprava doleva, pravoslavně, což už lze opravdu považovat za nedůslednost či režijní chybu. Obě představení však diváci ocenili bouřlivým potleskem. Tentokrát ale bohužel platí, že síla potlesku není měřítkem kvality.

Příště už budu o něco chytřejší. Ponořím se do víru menších a činoherních divadel. Národní akademické divadlo opery a baletu Ukrajiny T. G. Ševčenka sice můžeme vnímat jako reprezentativní scénu (kterou také navštěvují turisté, stejně jako naši operu nebo balet), umělecky však zde nelze čekat žádné divadelní zázraky.

Jana Bohutínská, Kyjev

Vypravěči zastínili elektroniku

Rakouští beatboxeři Bauchklang v Praze

ONDŘEJ STRATILÍK

Taneční a tzv. experimentální hudba se stále víc a víc prolétají. Ale možná je to jen zbožné přání několika „publicistů“, kteří i v těch nejroztodivnějších beatových krea-cích hledají pravidelnost. Přesně těm v sobotu 26. 5. 2007 v Praze na pusu a do noty „zabroukali“ rakouští, ale svým výkonem světoví Bauchklang.

Beatbox, tedy vytváření zvuků nástrojů a rytmů jen na ústa, si přivlastňují především rappeři, podle kterých mu to nejvíce sluší mezi hiphopovými pasážemi. Jenže tento styl dokáže nahradit jak producenty taneční hudby, mnohdy zabíhající do stereotypů ohraničených jediným žánrem, tak laptopové hudebníky, zbytečně zabředlé jen do jediného úkolu: vytvořit „experiment“ nebo underground. Studenou sprchu slin vstříkl přímo do očí adorátorům obou těchto skupin jediný tuzemský koncert kolektivu Bauchklang. Kapely, jež dovedla umění beatboxu k jeho současnému vrcholu. Vytvořili totiž muziku bez nástrojů, kde se hraje jen na bránici a pusu. A mají zasloužený úspěch.

Lidské tělo jako nástroj a médium

Staronová klubová noc Conference, zaměřená především na breakbeat, si dala za cíl přivést vždy jeden live act a DJe, který v současnosti „láme světem“. Při úvodním vydání vyšla řada na pozoruhodného britského producenta funkově zabarvených beatů Kruftyho Kutse a právě rakouskou kapelu Bauchklang.

Bauchklang – orální tradice ve 21. století. Foto Julian Mignot

Ti v počtu pěti mužů nakráčeli na hlavní stage Abatonu čtyřicet minut před sobotní půlnocí. Absolutně přirozený úvod akce, během něhož pětice vstoupila na pódium s mikrofony, ručníky a láhvemi neperlivé bonaquy a bez jakýchkoliv obstrukcí spustila „ústní jam“ *Rhythm of Time* z aktuální desky *Many People*, vyloudil nevěřicný úsměv na tvářích nedostatečně zaplněného Abatonu. Kdo nevěřil při poslechu desky, že by elektroniky a tanečně znějící muzika mohla vznikat jen v břiše několika Rakušanů bez pomoci jakýchkoliv mašinek nebo rytmus vyvíjejících perkusí, byl vyveden z omylu.

Vokalista Andreas Fraenzl a jeho pomocník uprostřed, dva jeho silnější kolegové fungující jako beatové spodky po stranách a dlouhovlasý kumpán starající se o efekty jako scratching a zastávající funkci sampleru úplně napravo. V tomto složení Bauchklang předvedli, že taneční party lze udělat i doma. Urychlený drum'n'bass doprovázený rapováním, hutný breakbeat přehoupávající se do hip hopu, ale také house prosekaný řízným technem. A kdyby i tohle bylo málo, přichystali si „orální umělci“ na závěr jam, jenž nedával jinou možnost než permanentně tleskat a držet ruce nahoře. Právě tato půlhodinka odkry-

la nejsilnější stránky projektu: každý člen tu exhiboval, co hrdlo ráčilo, ale zcela ku prospěchu věci. Jeden předvedl ten nejnižší možný a nejdelší zvuk didgeridoo, koketující s tuvánským hrdelem zpěvem (ne náhodou je jejich myspaceovou přítelkyní první dáma této hlasové disciplíny Sainkho Namtchylak), druhý zase beatovou sekvencí sahající od downtem-pa až k tranceu anebo třeba skřípání vinylů na gramofonu. Bauchklang si připravili show, která se dá bez rozpaků nazvat živočišnou.

I člověk může fungovat jako stroj, ovšem ve výsledku to má „jen“ ten dopad, že hudba je obecnstvu blíží a z party se najednou stává uzavřený večírek. Právě díky tomu, že se kapela neschovávala za žádné nástroje, stoly s laptopy či DJskými pulty, bezprostředně komunikovala s davem, a otevřela tak podstatu své muziky. Na albech působí Bauchklang jako určitá anomálie, o níž má cenu se zajímat. Jenže až na živém vystoupení se posluchač přesvědčí, že síla je v jednoduchosti přístupu. A fakt, že tyto skladby vznikají jen v lidském těle jako v nástroji i médiu, je sympatickým bonusem na celém pracně vykonstruovaném schématu.

Po koncertu, během něhož si Bauchklang vytáhli na pódium i tři beatboxery z publika, tak návštěvníka napadají kacířské myšlenky. Není celá ta elektronická a rocková a kdovíjaká muzika jen bluf? Set nejlepšího breakbeatového DJe světa pak nezaujme ani z pětiny tak jako Bauchklang. Vždyť vyprávět je tak prosté.

Autor studuje žurnalistiku na FSV UK.

hudební zápisník

Blues středoevropské plantáže

Pavel Klusák

Po pěti letech se vrací berlínské duo Laub. Není u nás tak známé jako jedna jeho polovička, která během uplynulých let vystoupala ke slušné a zasloužené popularitě: elektronika a vypravěčka AGF, vlastním jménem Antye Greie. Představila se u nás dvakrát – sólově v pražském NoD (2004) a s „živým kinem“ americké Sue Costabile v Arše (2006). Její nejsilnější album se jmenuje *Westernization Completed, Pozápadnění dokončeno*, a odráží zkušenost nikoli Husáková, ale Honneckero-va dítěte, které se narodilo v NDR, pár kilometrů od českých hranic. V době sjednocení Německa zjišťuje, že se musí naučit žít v západní společnosti už proto, že jeho rod-ná země přestala existovat.

AGF se velmi osobitě naučila programovat a ovládat laptopovou elektroniku. S jejím stylem mikrobeatů a jemně zjizvených zvuků souvisí, že nikdy nepřestala klást důraz na slova a řeč, ať už kopírováním doručených e-mailů do textů svých skladeb, anebo tříštěním zvuku slov a hlásek v samotných nahrávkách. Na AGF mi, po pravdě, vždycky imponovalo jakési autor-ské sebevědomí, někdo by řekl pýcha: nikdy se nepřetrhla s vysvětlováním, co v jejích strukturách co znamená, své podstatné texty nikdy nepřetiskovala v bookle-tech. Je to přístup – jestli chceš komunikovat, pojď, jestli ne, nevádi.

Antye Greie a Jotka. Foto Andreas Schlegel

Youssou N'Dour, africká hudební hvězda, má dvojí diskografii. Jednu řadu alb vydává pro „svět“, jinou pro domovský Senegal. Odlišné jsou na nich prý hlavně rytmy a narážky: ty „lokálně“ africké by globální publikum neocenilo a hlavně nepochopilo. Berlínská vypravěčka (evokující občas Laurii Andersonovou) se teď vrací k němčině v podobném rámci: mluví především ke svému kmeni. Pokud by to byl kmen Středoevropanů, mohla by nám celá depeše být blízká. O čem mluví? O dni naplněném mailováním a vypalováním DVD, o horkém létě roku 2006, o překvapení, že určité pomalé procesy se dovršily ve

změnu. Taky o lásce, je tu „žalm za ty, co se proměnili v led“ (*Sněhový král*, píseň o podléhání kokainu nebo prostě citové otupělosti), informační blues.

To je druhý zásadní moment alba *Deinetwegen*: hudebně se tu po celou dobu krouží kolem blues. Je to ovšem blues se zkušeností posttechno kapely, blues, které na člověka doléhá ne na polích s bavinou, ale v kanceláři multimediálního studia na berlínském Prenzlauerbergu. Nedílnou součástí alba zůstává i vědomí absurdity a nepatřičnosti, vyrovnávání se s tím, jak jde dohromady blues, němčina a současné Německo. *Bist du ost oder west oder*

rest, ptají se v *Country Code*. Je to jakoby vnitřně německá narážka, ale my v sousední zemi se vlastně tážeme stejně: patříme na východ, na západ, nebo k nějakému zbytku světa?

Blues, jež hraje na kytaru Jotka, druhý člen Laub, a které slyšíme digitálně pomačkané (jako asociace se vybavuje autoportrét Jiřího Koláře), se nebrání temnotě, opakovaná gesta možná vedou k čarování, vúdú. Ryt-mické hledání ve strunách tu plyne jako zne-pokojivá hladina, u které se z drobného dění občas vzedme událost, bluesový lick, vlna, po které zase všechno plyne spíš mírně. Ale věci se dějí. V textu *Tofu* je to vlastně stejně: v banálním denním dění hledá AGF znamení. Přichází aspoň podvečerní bouřka.

V Berlíně operuje jistý Stefan Betke alias Pole. S ohlasem vytváří digitální verzi dubu, jamajskou živoucí hudbu svěřil strojům, jejich kombinatorice. Laub nyní zapojili mašinky ve prospěch jiného „starého stylu“, blues. Jsou hodně organičtí, nepravidelní, koneckonců blues je v samé podstatě emoce, výkřik, zasténání. Cítíme-li dnes často ve filmu i v hudbě potíže buď se sentimentem nebo naopak s příliš chladným koncepčním plánem, pak Laub kombinují intimní zápisky s vědomím nevypnutelných strojů, spotřebičů, našich sluhů nebo snad pánů. Dostali se kamsi do průsečíku poezie, hiphopového textového stylu vymezujícího vlastní identitu, elektroniky, písničkářství a postrocku. Rozhodnutí pro němčinu, jež brání albu v průniku na anglo-americkou scénu, má v sobě podobnou eleganci jako nevzrušený tón hlasu, kterým Antye Greie rekapituluje svá drobná pozorování.

Autor je hudební publicista.

Laub: Deinetwegen. AGF Produktion / Starcastic, 2007. Web včetně ukázek www.laub-deinetwegen.com

Zakřiknuté SherryBaby

Citlivé pozorování člověka

Nejlepší film loňské karlovarské soutěže, který se počátkem května objevil v našich kinech, stojí podle mnohých na hereckém výkonu představitelky hlavní role Maggie Gyllenhaalové a jeho přílišná civilnost vyvolává jen minimální emocionální odezvu. Co když ale hraný debut SherryBaby režisérky Laurie Collyerové vyžaduje empatictější divácký přístup?

SYLVA POLÁKOVÁ

Maggie Gyllenhaalová jako SherryBaby. Foto CinemArt

Laurie Collyerová se narodila a vyrůstala v New Jersey, pracovala v San Francisku s dětmi ze sociálně slabých rodin. V posledním ročníku na univerzitě zatkli její drogově závislou kamarádku, která už v té době měla malé dítě. Příběh mladé ženy, jež se kvůli drogám dostane do vězení, kde prodělá odvykací kúru, aby se po propuštění konečně stala matkou své dceři, je také hlavní linií snímku *SherryBaby*, do něhož režisérka vložila motivy i ze své minulosti.

Indián a Lolitka

Třidvacetiletá Sherry Swansonová (Maggie Gyllenhaalová), s walkmanem na uších a úsměvem plným očekávání, přijíždí autobusem do New Jersey. Za zpěvu typické americké písničkářky je život krásný a snadný jako ve videoklipu. Pár hodin za branami věznic se budoucnost zdá bez pochybností. Naivně sebejisté opojení však roztřeše hned první náraz, když do hrdinky na ulici vrazí cizí muž. Prudká Sherryina reakce prozrazuje, že není připravena na aroganci a lhostejnost „bezúhonné“ společnosti. Tato scéna, která je na jedné straně součástí onoho civilního filmařského stylu, je však zároveň dramaturgickým odstartováním pomalého ubíjení hrdinčina odhodlání začít lepší život.

Jelikož byla Sherry propuštěna za dobré chování na podmínku, musí se ubytovat v jakési mezistanici – v domě pro čerstvě propuštěné, kde platí striktní pravidla, ale i vztahy podobné vězeňské šikaně a intrikářství. Žádné noční vycházky, pokoj, který nejde zamknout, a pravidelná hlášení jsou hrdinčiny omezením i pevnou regulí. První den na

svobodě nedá autorka filmu Sherry vydechnout. Dlouhá cesta, nástup do Genesis House, hádka se spolubydlíci, sex ve sklepě s místním kooperátorem a nakonec návštěva bratra, jenž se s ženou po celou dobu staral o Sherryinu dceru Alexis. Setkání poznamenává vzájemná nedůvěra: Je Sherry už čistá? Jak chce vychovávat dítě? Jak Alexis, citově zcela adoptovaná strýcem a tetou, přijme matčin návrat? Co ví Alexis o své matce, co jí o ní napovídali? Navzdory tomu všemu Sherry stále věří. Cíl, na který se upjala ve vězení, jí nasadil plaký na oči. Nevídí kvůli nim ani svoji zarputilost a sobeckost. Chce být k dceři upřímná, ale přitom si ji kupuje dárky. Jediným výsledkem zůstává, že je dcera z přehnaných projevů matčiny lásky chvilkově šťastná, ale častěji vystrašená. Ačkoli má postava Sherry předlohu v režisérčině kamarádce, Laurie Collyerové ji nijak neidealizuje.

Sherryin egoismus a vnějšková přímočarost mají však své hlubší kořeny. Muži, které Sherry potkává, vidí jen přitažlivé tělo. O tom, jak ji vnímají, nemá Sherry nejmenší iluze. Dovede toho využít pro své potěšení i zisk. Suverénní a citově prázdné jednání s muži však představuje pouze ochranný plášť, ve skutečnosti je Sherry nejistá. Touží po někom druhém: dceři, partnerovi, oddaném bratrovi a nejvíce snad po milujícím otci. Její nedospělost poznává jen o mnoho let starší Dean. Danny Trejo, jindy zjizvený a potetovaný drsňák z filmů *Desperado* nebo *Od soumraku do úsvitu*, se v *SherryBaby* objevuje v nezvyklé roli. Laurie Collyerová nevybírala představitele Deana podle typové škatulky, ale podle hercovy osobní zkušenosti. Danny Trejo si odseděl

jedenáct let ve vězení, zbavil se závislosti na heroinu a sám začal v odvykacích programech pomáhat jiným. Stejný osud sdílí i jeho šamanský indián, který pracoval jako kuchař v prvním baru, kde Sherry tančila. Tehdy jí tam říkali malá Lolitka.

Soudit, či pomáhat?

Vztah, jaký spolu navazují, vzdáleně připomíná pouto otce a dcery. Dean dává na Sherry pozor a ona mu okamžitě důvěřuje. Je-li Sherry s Deanem, zůstává uvolněná a v klidu. Naproti tomu, když se setká se svým otcem, provází její radost zvláštní křeč. Laurie Collyerová inscenuje scénu setkání s otcem identicky jako setkání Sherry s Alexis. Sherry skáče radostí po kanapi úplně stejným způsobem jako pětiletá Alexis na začátku filmu. U třidvacetileté ženy to ale trochu zaráží a prozrazuje nezdravou závislost, před níž pravděpodobně začala kdysi Sherry utíkat k drogám.

Jakmile na Sherry začíná doléhat skutečnost, že její „happyendový videoklip“ byl jen sen, získává zaměstnání, které si přála. Práci ve školce pro děti ze sociálně slabých rodin. S nimi je šťastná, ale jakmile vyjde ze světa dětí do světa intrik a podezíravosti, pomalu ji začne svádět alkohol a nakonec i drogy. Collyerová ovšem mezi únikiem k alkoholu a únikiem k drogám rozlišuje: prvním hrdinka řeší vztek, druhým zmatení, které ji stihá od té doby, co ji otec začal zneužívat. To, co je pravděpodobně základem všech hrdinčinych problémů, filmem prolétne v podobě několikaminutové scény, v níž místo útěchy začne otec svou dospělou dceru opět osahávat. Událost později není nijak komentována. Ani Sherry si totiž ještě nepřiznala, o co tu jde.

Sherryina osobnost jako by v lecčems zamrzla ve věku té šestnáctileté holky, jež utekla z domova. A tak i Maggie Gyllenhaalová ztvárnila Sherry plandavou chůzí. Dlouhé kroky, máchavé pohyby rukou, nahrbená ramena, která jako by měla skrýt její ženskost. Pubertální pohybové návyky, které nejdou dohromady s odhodláním být zodpovědnou matkou, jsou klíčem k postavě i celému příběhu. V jejím chování je vždy něco sympatického a vzápětí odpudivého. Collyerová se nesnaží vyvolat umělý soucit, ale jako by svým přístupem říkala, že Sherry nepotřebuje soud, nýbrž pomocnou ruku. Sherry chce svůj život mermomocí urovnat, ale zdá se, že kdyby dala věcem volnější průběh a svému okolí více času, nenarážela by tak často na nedůvěru a neochotu. Když je však s někým, před kým nemusí hrát napravenou matku, jsme jí úplně nejbližší. Takovým přítelem jí je Dean, a právě proto od něj přichází skutečná podpora, která spočívá jednak v trpělivém opatrování, ale především v upřímné radě: přestaň být sobecká.

Nestačí jen chtít, aby se náš sen stal skutečností. Na konci snímku Sherry dospívá – to když si dovede říci o pomoc. Teprve pak její odhodlání získává pevnou půdu pod nohama. Snímek, který by mohl být plný dramatických scén, křiku a zoufalství, Collyerová pojala nejen jako civilní, ale především citlivé a nepřikrášlené pozorování člověka. Člověka, kterého, jak sama režisérka říká, byste po počáteční apatii chtěli v závěru poznat.

Autorka je doktorandka na katedře Filmových studií UK.

SherryBaby (SherryBaby). USA 2006, 96 minut.

Režie a scénář Laurie Collyerová, kamera Russell Lee Fine, hudba Jack Livesey. Hrají Maggie Gyllenhaalová, Danny Trejo ad. Premiéra 3. května 2007.

Intelekt je sexy

Cannes na vlně dokumentarismu

V neděli 27. května 2007 skončil v Cannes jubilejní šedesátý ročník Mezinárodního filmového festivalu. Na tom, že šlo letos o zcela mimořádnou událost, se shodli takřka všichni.

RADOVAN HOLUB

Během letošního Cannes se hovořilo o jakési nové vitalitě festivalu: jako událost číslo jedna je možno hodnotit fakt, že malé filmy s důležitými tématy na hlavu porazily velké hvězdné produkce. Tento trend ovšem trvá už několik let a vede k tomu, že „big stars“ přijíždějí na Riviéru představit spíše díla mimo soutěž. Hollywoodskými celebritami nabitě snímky se totiž uvedení v hlavním soutěžním programu obávají: v Cannes se přece už mnohokrát stalo, že filmoví novináři tu americké nebo asijské velko filmy jednoduše vypískali. A tak obří filmové společnosti využívají této přehlídky spíš pro publicitu svých nových projektů než pro start distribuce již hotových děl.

Šimpanzi v kleci

Událostí číslo dvě pak byla výrazná publicita „malých“ filmů. V Cannes se totiž i skromný titul dostane do opalizujícího světla, které mu poskytne hvězdný host, jako třeba Alain Delon s manekýnou Biankou di Sofia, mávající davům shromážděným pod Festivalovým palácem. Rytmus festivalu nejlépe vystihl americký režisér Abel Ferrara: „My autoři jsme v Cannes jako šimpanzi v kleci. Každý den se tu dává nový film a ten den je váš den. Přijedete, uděláte tiskovku pro novináře a potom odpovídáte na otázky při rozhovorech. A pak už byste měli odjet. A když to neuděláte, vaše chyba, protože další den už jsou tu Coeni a další den zase někdo jiný. A tak sedíte v hotelovém pokoji, starají se o vás jako o krále, ale v tu chvíli, kdy je po vašem filmu, byste měli umět říct: Sayonara! A to i kdybyste přivezli největší trhák na světě.“

Cannes má mnoho zvláštností. S oblibou tu například uvádějí politická, aktivistická či jinak angažovaná díla, hlásající nutnost omezovat se, zvládnout chudobu a akcentující environmentální problémy planety. Filmy tu přitom běží uprostřed luxusu jachet a hotelů. Na příjezd každé star vynakládají produkční společnosti velkou energii – u kterékoli z nich přijde na desítky tisíc eur, počítáme-li dlouhý zástup asistentů a PR agentů. Je však nutno se ptát, jestli by filmům o chudobě a plýtvání zdroji vůbec někdo naslouchal, kdyby byly uvedeny bez mediální vřavy a celebrit vystupujících po schodech s červeným kobercem.

Dalším specifikem zůstává filmový trh, který na Riviéru přivádí víc hostů než festival jako takový. Trh letos znamenal pomalé loučení s filmem na 35mm formátu. To, co prý bude následovat, je digitalizace produkce a distribuce; D-Cinema kvete a stává se pojmem. V Cannes měl premiéru snímek, který vůbec nebude distribuován na celuloиду:

live-action 3D film o hudební skupině U2. V současné době se pracuje na tom, aby 3D filmy mohly fungovat nejen v d-kinech, ale také na obrazovkách vysoce kvalitních počítačů. Podle producenta filmu *U2 3D* Davida Modella se ti diváci, kteří zažijí 3D v akci, ke klasickému filmu na celuloиду už nevrátí.

Fragmenty soutěže a náš muž z Prahy

Z dvaadvaceti soutěžních filmů, které byly páteří a nejostřeji sledovanou součástí přehlídky, vynikly především snímky líčící s dokumentaristickou přesností stav dnešního světa. Rumunský film *4 měsíce, 3 týdny a 2 dni* (Christian Mungiu) se stal hitem soutěžního programu a právem si odnesl Zlatou palmu i cenu kritiky. Odehrává se v Rumunsku roku 1987 a líčí syrovým způsobem bez jakéhokoli hudebního doprovodu, jak se studentka techniky snaží zařídit si interrupci. Ta byla v socialistickém Rumunsku zakázána. Věta, kterou vysloví jistý pan Bebe, údajný lékař, provádějící v hotelovém pokoji zákrok, otřásla i ostřílenými filmovými profesionály: „Plod neházej do záchodu ani do odpadků. Tam by ho mohli vyhrabat psi.“

Podobně působivý byl snímek *Import Export* od známého rakouského provokatéra Ulricha Seidla. Ukrajinská zdravotní sestřička se v něm kvůli penězům nechá najmout pro internetovou erotiku a nakonec se dostane až do Vídně jako uklízečka ve starobinci s těžce duševními a umírajícími pacienty. Druhým hrdinou filmu je rakouský podnikatel, který na Slovensku a na Ukrajině prodává ojeté hudební automaty. Mezi nejpůsobivější scény patří ta, v níž si podnikatel vyhazuje v temném ukrajinském hotelu z kopytka s devatenáctiletou dívkou – vodí ji nahou po čtyřech a dívka musí štkat, což je výjev upomínající na Seidlovy starší *Psí dny*.

„Intelekt je sexy,“ řekl režisér jednoho z nejvýraznějších filmů letošní přehlídky, německo-turecký tvůrce Fatih Akin. Sám je důkazem svého tvrzení, že náročnější filmy nemusí být těžko srozumitelné ani nudné. Jeho opus *Na druhé straně* je postaven na dvou cestách opačným směrem podobně jako *Import Export*. Německo-turecký profesor se vydává do Turecka hledat dceru ženy, s níž měl poměr jeho otec. Zároveň opačným směrem vyjede Ayten, turecká dívka, která chce v Německu najít svou matku. Nesmírně citlivý a výborně dramaturgicky vystavěný příběh o ztrátě domova, ponížení a pocitu neukotvenosti v moderní civilizaci.

Japonka Naomi Kawase, jež si odnesla Velkou cenu poroty, tentokrát natočila film o opuště-

nosti stáří. Ve svém obrazivě nazvaném a opět netradičně nasnímaném díle *Truchlíci les* líčí cestu starého muže – pacienta luxusního domova důchodců – a mladé ošetřovatelky do hloubi lesů, kde se zmatený stařec snaží najít hrob své manželky. *Alexandra* ruského mága tlumených barev Alexandra Sokurova byla jediným skutečně válečným filmem festivalu a uspokojila tu vrstvu diváků, která v Cannes čekala na alegorii o násilných konfliktech současného světa. Bývalá operní diva Galina Višněvská tu nepřekonatelným způsobem hraje bábušku – ženu, která má svou eleganci i svou hlavu. Ze Stavropolu putuje obrněným vlakem na ruskou vojenskou základnu v Čečně, kde se setkává se svým vnukem. Výtvarně úchvatný film o pocitu ohrožení v dnešní společnosti, o nenávisti civilistů k vojákům, elegie o ruinách, zdech a pustině.

Snímek *Skafandr a motýl* (cena za režii) natočil americký malíř a filmař Julian Schnabel ve francouzské produkci podle stejnojmenného románu, který Jean-Dominique Bauby nadiktoval po svém ochrnutí. Dílo disponuje silným příběhem i efektním stylem – sleduje svět čistě z Baubyho perspektivy. *Paranoid Park*, rafinovaný a dosud nejexperimentálnější počín význačného amerického nezávislého režiséra Guse Van Santa, zachycuje v časových elipsách realitu skejtácké mládeže. Pozornost upírá na jednoho ze skupiny, Alexe, který nešťastnou náhodou zabil pracovníka železniční ochranky. Dlužno dodat, že hitem přítomných novinářů, jenž vyšel ze soutěže nepochopitelně naprázdno, se stal jednoznačně film bratří Coenů *No Country for Old Men*. Thriller o chudém Mexičanovi, který na mexicko-amerických hranicích ubije policistu a ukradne peníze, je žánrové dílo s geniálními prvky vybočení z daných schémat a šablon.

A Češi? Ti si na festivalu v Cannes poměrně užili. Po schodišti snů se prošel Miroslav Krobot, který hrál hlavní roli v rozporuplně přijatém radikálním snímku maďarského vizionáře Bély Tarra *Muž z Londýna*. České filmové centrum se ujalo organizace českého pavilonu a projekce čtyř snímků na filmovém trhu. V pavilonu byly uspořádány tři akce – prezentace MFF Zlín, Filmových ateliérů Barrandov a Filmového studia Gatteo. Producent Martin Vandas se stal jedním z evropských producentů v akci Producers on the Move a umělecká ředitelka a kritička Eva Zaoralová obdržela novinářskou cenu k 60. výročí festivalu. Kdy se objeví český film v některé ze soutěžních sekcí?

Autor je filmový publicista.

Muž z Londýna režiséra Bély Tarra, v němž ztvárnil hlavní roli český režisér a herec Miroslav Krobot; záběr z filmu Truchlíci les režisérky Naomi Kawase, který si odnesl Velkou cenu poroty z letošního Cannes.

Roming – ukradený film

Snímek s Boleslavem Polívkou a Mariánem Labudou v hlavních rolích, který právě přichází do kin, je netradiční romská road movie v rukou režiséra Jiřího Vejdělky a producentů Rudolfa Biermanna a Tomáše Hoffmana. Přináší však i netradiční příběh o zcizeném filmu. A možná i poučení pro další tvůrce.

ALEXANDRA GOJDIČOVÁ

Nový film Roming je propagován slovy „od tvůrců Účastníci zájezdu“ a jménem režiséra Jiřího Vejdělky. Vaše jméno se v titulcích neuvádí, a přece s filmem souvisí...

Na mou pobídku, že by měla vzniknout hudební road movie s tematikou temperamentních Romů, pro mě začal Marek Epstein psát scénář filmu Roming. Po scénaristických úpravách, které jsme dělali spolu, jsem u Fondu kinematografie ČR a České televize získal 13 a půl milionu s tím, že film budu režírovat. Pak se staly nemilé události, na základě čehož byl vyměněn režisér – tedy já. Je s podivem,

že v titulcích nejsem, přestože jsem spoluautor a na začátku projektu jsem byl producent. Film se měl jmenovat Král Somá-li a zpočátku měl podobu pohádky ve stylu, jaký jsme s Markem Epsteinem použili v mém absolventském filmu Radhošť. Onen styl nám ale přestal vyhovovat a příběh jsme posunuli k realističtějšímu filmu, pohádku jsme částečně redukovali a proměňovali. Tak vznikl příběh, který zůstal i ve finální podobě. Jde o příběh tří chlapů, kteří jedou oženit toho nejmladšího na Slovensko.

Jaká je vaše současná pozice?

Je to zvláštní, ale film nemám už rok možnost ovlivňovat; šest týdnů před natáčením mne současný producent z projektu vyloučil. Myslím si, že je to ojedinělý přístup. Producenti mě mohli z projektu vyřadit hned na začátku, ale oni v podstatě využili mého know-how. Když jsem už do filmu prakticky vstoupil, hledal jsem lokace a celý tým jsem uvedl do romské problematiky a komunity, s níž jsem už předtím pracoval na dokumentech i hraných filmech. Nejhorší na tom celém je, že si za to částečně můžu sám, tím víc mě to deprimuje.

V čem jste udělal chybu?

Hledali jsme producenta, který by film dofincoval. Já jako režisér a scenárista Epstein jsme měli tři čtvrtiny nízkorozpočtového filmu, ale už jsme neměli možnost získat zbytek peněz. Vytipovali jsme si asi osm lidí, kterým jsme poslali scénář. V téže době Marka Epsteina jakožto výherce Českého lva za nejlepší nerealizovaný scénář oslovili i současní producenti. Ze všech nabídek se nám zdála nejvýhodnější ta od Rudolfa Biermanna a Tomáše Hoffmana, což je takové zvláštní uskupení dvou firem, InFilm a Infinity Film. Byly i jiné nabídky, ale tahle nám připadala nejlepší. Třeba vím, že Čestmír Kopecký má za sebou dobré filmy, ale film Nuda v Brně se točil tak, že lidi byli v podstatě bez honorářů. To jsem nechtěl, protože filmaři se filmem normálně žijí. Pan Hoffman byl v té době vnímán jako úspěšný distributor amerických filmů, zatímco pan Biermann měl příšerné reference. Zjistili jsme, že má stomilionovou sekeru na Slovensku za Jánošíka, kterou nějakým způsobem zvládl, protože je právník, a jeho spolupracovníci na něj nejsou naštvaní natolik, že by s ním už nepracovali.

Takže spolupráce s ním byla trochu naivní...

Dlouho jsme o tom s Markem diskutovali. Navzdory všemu jsme jim uvěřili, protože Biermann produkoval filmy Martina Šulíka, které mám rád, tak jsem si říkal, že když spolupráce se Šulíkem byla plodná, i teď by mohl vzniknout film, který není primárně a jen komerční. Dnes vím, že už s ním Šulík netočí, což asi taky něco znamená. Vybrali jsme je taky proto, že film Roming je náročný projekt, a zdálo se nám, že Biermann má talent v náročných podmínkách vynalézt cestu, což se opravdu potvrdilo a otočilo proti mně. V Biermannovi, který je hlavní iniciátor mého vyloučení, se snoubí vražedná kombinace trhovce a právníka.

V té době už měl Biermann podepsanou smlouvu na Obsluhoval jsem anglického krále a já jsem podepisoval smlouvu, kterou

podepisoval i Menzel, samozřejmě s jiným honorářem, ale vztah mezi producentem a režisérem byl stejný. Text smlouvy byl takový, že když mě producenti z projektu vystrnadili, už jsem neměl možnost právním způsobem získat scénář a mnou sehnané peníze zpátky. To byla klíčová věc, tehdy se to zlomilo.

Jak došlo k prvnímu konfliktu?

Výchozí vstupy byly: nezkušený režisér, výborný scénář a část získaných peněz. Producenti s tím od začátku souhlasili. Po roce to obrátili a vzpomněli si, že nezkušený režisér je vlastně špatně. Hledali k tomu záminku, takže je vlastně jedno, co si k tomu našli. Začali vyvíjet tlak na to, abych byl vyměněn nebo abych měl nějakého supervizora. Oslovili Jana Svěráka s tím, zda by mi nedělal režijní vedení, on je poslal do háje, protože takhle to zkrátka nejde. Pak ale našli člověka, který přikývl, že na mne bude dohlížet jako ten zkušenější režisér. Když jsem se ptal mezi kolegy, nikdo by do takhle nastaveného projektu nešel. Ovšem Jiří Vejdělek to vzal.

Prodaucanti argumentovali vašim prý ne zcela povedeným absolventským filmem Radhošť, který se dostal do kinodistribuce...

Je spousta filmů, které se nedostanou ze školy ven. To byla punková a partyzánská věc, vzalo se pár filmů z FAMU a udělal se distribuční povídkový film, který splnil svůj účel. Já se navíc už posunul dál a chtěl bych točit jinak a líp, srozumitelněji a zábavněji. Hned na začátku jsme si s producenty říkali, že nový film nebude podobný tomu, co jsem dělal na škole.

Nebyl jste vyloučen sám. Co se producentům nelíbilo na složení štábu?

To byly jen zástupné problémy. Chtěli se mě zbavit a začali tím, že se postupně zbavovali mých lidí ve štábu. Já jsem měl čisté svědomí, protože jsem si vybíral lidi podle jejich dovedností a podle toho, zda se na daný druh filmu hodí. Když je začali nahrazovat méně talentovanými, vycítil jsem, že jim nejde o dobrý film, ale o to, aby získali moc a dosadili všude své lidi.

Jaká byla vaše původní představa o filmu Roming? Byl to komerční projekt?

Určitě se film do kina točí pro lidi. Ale autor s ním musí být spokojený a nesmí v něm být primárně kýčovitě efekty a podbízení. Toho jsme se od začátku zřekli. V mé koncepci byla drsnější kamera, podobná třeba té z filmu Amores Perros. Rozhodně se nemělo všechno polévat medově žlutým světlem.

Jaká byla představa o hercích?

Slíbili jsme si, že nebudeme přetírat bílé na černo, ale že najdeme v Česku a na Slovensku neherce, a pokud se nám to nepovede, zapátráme v krajinách bývalé Jugoslávie. Kontaktovali jsme třeba asistenta režie od Emira Kustrurici. Bylo nám jasné, že postava Romana, kterého teď hraje Marián Labuda, má složitý text a jeho protagonista musí být velmi talentovaný a musí to být Rom, jinak to nebude fungovat. To je samozřejmě těžké, protože z našich Romů je málokdo vyučený herec. To byl nejtvrďší oříšek při hereckých zkouškách. Ale počítal jsem s tím, že třeba na casting se utratí větší množství z rozpočtu,

Tomáš Doruška. Foto soukromý archiv

S režisérem Tomášem Doruškou o filmovém veksláctví

než je obvyklé, protože to hodně stojí na správném výběru tří protagonistů. Pokud by to byla dobrá volba, prakticky by se film na základě dobrého scénáře dal dělat skoro sám. Castingy na té lokální – české – úrovni probíhaly pod mou režii, v meziobdobí jednoho roku, kdy se producenti ještě tvářili, že se mnou počítají.

Vznikla během příprav situace, kdy se vaše nezkušenost mohla skutečně prokázat?
Příprava probíhala standardně a myslím, že nelze prokázat konkrétně, v čem se má nezkušenost projevovala. Na setkáních jsem se vždy snažil argumentovat: co, proč a jak dělám. Ale výroba filmu není něco měřitelného jako ve fabrice, takže je něco takového těžko dokázat.

Souhlasil jste s režijním vedením?

Producenti mi nedali na výběr, buď budu souhlasit s druhým režisérem, nebo se film nikdy nezrealizuje. Při podepisování smlouvy s producenty jsme si nedali pozor a podepsali postoupení svých autorských práv na scénář navěky. Nevěděli jsme s Markem Epsteinem, že smlouva se v takových případech podepisuje na limitovanou dobu – takzvaná opce – teď si to slovo oba velice dobře pamatujeme.

Takže mi přidělili druhého režiséra. Přemýšlel jsem nad tím měsíc a pak jsem se rozhodl, že mám o filmu jasnou představu a že ji uhájím i ve dvou. To jsem naivně myslel. Teď bych se rozhodl jinak. Radši bych to zastavil, aby to nevzniklo vůbec – než takhle. Na filmu jsme začali dělat dva. V tomto období ještě druhý režisér těžil z mého pojetí, doladoval jsem lokace a taktéž se mě ptali na hudbu, kterou bych použil. Až v momentě, kdy měli producenti pocit, že to vejdelek zvládne sám, zbavili mě funkce režiséra úplně. Když jsem se ptal právníka, jestli je možnost získat film zpátky, řekl mi, že jednání producentů se sice neshoduje s dobrými mravy, nicméně soud bych nevyhrál.

Ve výrobě nadále zůstali někteří vaši původní spolupůtci. Proč si myslíte, že v projektu pokračovali?

Co k tomu říct? Našli se lidi, mezi nimi chci jmenovat Vojtu Lavičku nebo Václava Flegla, kteří se sebrali a od ukradeného projektu odešli. A pak byla druhá část mých přátel a kolegů, kteří i za cenu toho, že dělají na kradeném projektu, to udělali z důvodu nejrozumnějších hypoték a nesmyslů, na které nevěřím. Je to složité, dost se pokazily vztahy kolem mě už i proto, že jsem lidem naslivoval, že rozbíhám projekt, ať si udělají čas,

a pak se noví producenti mých lidí zbavovali – kameramana, architekta a tak dále.

Viděl jste dokončený film?

Ne, ještě ne.

Jak vnímáte obecně prostředí české filmové produkce?

Dvacet filmů ročně je dost, což je dobře. Na druhé straně se většina filmů dělá v amatérských podmínkách. Co je měřitelné, je fakt, že stát podporuje kulturu v porovnání s evropskými krajinami skoro nejvíce, konkrétně na kinematografii se dává malý podíl peněz. Měl by vzniknout zákon, který by jednoznačně určil, jak se bude kinematografie financovat, třeba procento z reklamy, která sama z filmů žije. Návrh už existoval, ale neprošlo to přes prezidenta. Prostředí se ale samozřejmě změnilo.

Po pádu režimu v procesu přerodu asi možná bylo zapotřebí dravých lidí – veksláků –, kteří zprivatizovali státní majetek, ale já bych si přál, aby teď byli nahrazeni těmi, kteří filmu rozumějí a mají úroveň. Když jsem se účastnil mezinárodních fór s producenty z evropských televizí, bylo mi řečeno, že jakýkoliv podraz či přešlap ze strany producenta nebo autora se rychle rozšíří a dotýkat se už nemá jednoduchou šanci dělat filmy.

To tady zatím není. Na spoustě důležitých míst jsou lidi, kteří tam nepatří, ti veksláci, a myslím, že jsem o svůj projekt přišel právě kvůli nim. Asi musí ti lidi vymřít, aby se to změnilo.

Co budete natáčet nyní?

Tohle byla velká rána. Krom toho, že tu byli jasné definovaní nepřátelé, mě zaskočili i přátelé, kteří se přidali na druhou stranu. Naopak si věřím, že nápady na filmy mám a nepotřebuji je krást jiným. Teď je však ještě období, kdy prožívám důsledky nezdaru, takže si dám chvíli oddech. Možná se vrátím zpátky k pohádkám a hodně mě teď zajímají dokumenty. Každopádně si budu producentem sám, jak to dělá Jan Svěrák.

Tomáš Doruška (nar. 1977 v Rožnově pod Radhoštěm) natočil mj. krátké filmy R'Utobös (1996) a Dobré srdce (1999). Katedru střihu na FAMU absolvoval středometrážním hravým filmem Radhošť (2001). Stříhal před deset filmů různé metráže, mj. celovečerní snímek Ještě žiju s věšákem, plácačkou a čepicí (2006). V letech 2004 až 2006 se věnoval přípravě celovečerního filmu Roming. Vyučuje na Filmové škole Zlín a na FAMU.

INZERCE

★ ★ ★
★ **THEATRE**
★ **EUROPEAN**
★ **REGIONS**
★ ★ ★

XIII. MEZINÁRODNÍ FESTIVAL DIVADLO EVROPSKÝCH REGIONŮ HRADEC KRÁLOVÉ, CZECH REPUBLIC, 21. - 30. 6. 2007 FESTIVALOVÉ TIPY

Podle Fjodora Michajloviče Dostojevského

VELKÝ INKvizITOR / Režie: Peter Brook

Monodrama legendy světového divadla hraje skvělý Bruce Myers. Poprvé na hradeckém mezinárodním festivalu.

Theatre des Bouffes du Nord Paříž - Francie

21. 6. v 19.00 hodin - hlavní scéna Klicperova divadla

Euripidés

TRÓJANKY / Režie: Serena Sinigaglia

Moderní verze klasické látky. Cenami ověřená inscenace italského souboru originálně kombinuje Euripidovu tragédii a části Homérova eposu Iliada.

A.T.I.R. Miláno - Itálie

25. 6. v 19.00 hod. a 26. 6. v 10.00 hod. - hlavní scéna Klicperova divadla

Chanoch Levin

REQUIEM / Režie: Chanoch Levin

Pohádka o smrti inspirovaná povídkami Antona Pavloviče Čechova. Mnoha cenami ověřená inscenace významného izraelského divadla.

Cameri Theatre Tel-Aviv – Izrael

23. 6. v 17.00 a 19.30 hodin - hlavní scéna Klicperova divadla

Jorge Luis Borges

VETŘELKYNĚ / Režie: Mihai Malaimare

Divadelní adaptace povídky slavného argentinského autora. Vzrušující příběh dvou bratrů, kteří se zamilují do jedné ženy.

Teatrul Masca Bukurešť - Rumunsko

27. 6. v 19.00 a 21.00 hodin - šapitó B v parku pod divadlem

Celý program festivalu: www.klicperovodivadlo.cz; předprodej vstupenek: telefon 495 512 857, e-mail: předprodej@klicperovodivadlo.cz

Co jsem to proboha udělal? (Robert Fulghum)

5. 6. Bratislava, Štúdio12, Jakubovo námestie 12 20:00

Příhody včelích medvídků

7. 6., 14. 6., 21. 6., 28. 6. Praha, Barokní letohrádek Portheimka 10:00

8. 6. Jihlava, Městská knihovna 10:00, 13:30

12. 6. Frýdek-Místek, Městská knihovna 9:00

13. 6. Havlíčkův Brod, Krajská knihovna Vysočiny 9:00

20. 6. Most, Městská knihovna 9:00

21. 6. Louny, Městská knihovna – pobočka Luna 10:00

Kouzelná Baterka

7. 6., 14. 6., 21. 6., 28. 6. Praha, Barokní letohrádek Portheimka 11:00

10. 6. Brno, Skleněná louka 18:45

12. 6. Frýdek-Místek, Městská knihovna 11:00

13. 6. Havlíčkův Brod, Krajská knihovna Vysočiny 11:00

18. 6. Uherské Hradiště, Knihovna B.B.Buchlovana 18:45

19. 6. Uherské Hradiště, Knihovna B.B.Buchlovana 10:00

20. 6. Most, Městská knihovna 11:00

20. 6. Praha, Poetická kavárna Obratník 18:45

LiSTOVÁNÍ.cz
cyklus scénických čtení

Program cyklu
scénických čtení
LiSTOVÁNÍ

ČERVEN

www.listovani.cz

naši partneři:

Ministerstvo kultury
České republiky

PRAHA
PRAHA
PRAHA

magistrát
města Prahy

HOST

CITARNY.CZ

ARGO

kult.

REVUE

PLANOGRAFIE

A2 kulturní týdeník

ABYRINT

BRNO
statutární město Brno

PRAHA
PRAHA
PRAHA

CITARNY.CZ

ARGO

kult.

REVUE

PLANOGRAFIE

A2 kulturní týdeník

ABYRINT

Neo Rauch
Neue Rollen
Galerie Rudolfinum
10. 5. – 5. 8. 2007
Alšovo nábřeží 12, Praha 1
www.galerierudolfinum.cz
Výstavu uspořádalo
Kunstmuseum Wolfsburg

HVB Bank

A2

arAntiques

PRAGUEOUT.CZ

Jane Prochazka

Vitana

friendway

Obrana jazyka

Mají jazykové normy pouze sledovat vývoj jazyka, nebo představují zároveň péči o jeho kvalitu a kontinuitu? Má se Ústav pro jazyk český stát „servisem pro uživatele“, nebo by měl představovat autoritu v otázce jazykové správnosti? Znamenají soudobé proměny češtiny její zživotnění, nebo se jedná o jazykové zpřimitivňování? Druhou možností odpovědi na tři uvedené otázky zastává autor – levicový filosof.

MICHAEL HAUSER

Kolem nás vyrůstá informační společnost, spojená internetem a komunikačními technologiemi tak, že to vytváří příslovečnou globální vesnici. Poněkud v pozadí stojí jiné médium, samotný jazyk, nenápadný základ každé společnosti.

Je pozoruhodné, jak se tento jazyk postupně privatizuje – také *Ústav pro jazyk český* se nakonec řídí pravidlem, že není rozhodčím v otázce jazykové správnosti, nýbrž jenom jakousi asistenční službou pro uživatele jazyka. Připomíná-li snad někdo *obecně* platná jazyková pravidla a zásady, mívá špatné svědomí: neomezuje tím vlastnická práva individua?

Jenže jazyk a řeč se privatizovat nedají – mají povahu „řečové hry“, která probíhá v určité komunitě či společnosti; „privátní jazyk“ by byl nesrozumitelný nám samotným, jak zní jedna z hlavních myšlenek Ludwiga Wittgensteina. Ekonom by řekl, že jazyk je veřejný statek zvláštního druhu; jeho privatizace by znemožnila jeho užívání.

Jazyk je také živel myšlení, neboť myšlenka je myšlenkou teprve tehdy, když nalezneme svůj jazykový výraz. Myšlení je přitom hlavní síla, která utváří naši individualitu v zápasu s otázkami jako „Kdo jsem?“, „Na čem mi v životě záleží?“, „Co odmítám?“.

V postmoderních dobách se tento postoj převrací a převládá názor, že jazyk jako obecný živel individualitu ničí – čím méně společných jazykových pravidel, tím větší individualita. Jenže kolik individuality je ve vyjadřování novinářů, politiků, ale i dnešních literátů? Kolik opravdu svěbytných a původních myšlenek v něm najdeme?

Vtip je v tom, že individualizace jazyka prováděná jménem svobody a demokracie vyvolává spíše opačný účinek. Čeští demokraté jako Karel Čapek nebo Josef Hora velmi dobře věděli, proč brání češtinu před těmi, „kterým by zcela stačilo nějaké nouzové esperanto pro jejich potřeby vyjadřovací“. V jazykové pohodlnosti spatřovali pohodlnost myšlenkovou a politickou.

Není pak krize jazyková v jádru krizí demokracie?

Zánik ostrůvků kultury

Herbert Marcuse kdysi hovořil o *afirmativním charakteru kultury* – kultura 19. a první poloviny 20. století byla jako izolovaný ostrov „duchovních hodnot“, na kterém bylo možno načerpat povzbuzení a útěchu pro každodenní život v šedivém světě peněz, byrokracie a moci. Tento ostrov v moři bezútěšné reality umožňoval, aby „kulturní“ člověk přijal svůj reálný život jako něco daného a osudového. Říše duchovních hodnot vyvolávala afirmaci (přítakání) zcela neduchovní reality, i když – jak dialektik Marcuse nikdy nezapomněl zdůraznit – v této kultuře byly prvky, které danou realitu překračovaly a podvracely.

V postmoderním světě se ostrov kultury ponořil do moře reálného života a rozpustil se v něm – ekonomická produkce a každodenní život jsou následkem toho prostoupeny stopovými prvky „kultury“, nejrozumnějšími komunizujícími symboly, obrazy, melodiemi, které jsou součástí nepřetržitého zkušenostního proudu ekonomické mobilizace, jak o tom píše Fredric Jameson v knize *Postmodernismus neboli kulturní logika pozdního kapitalismu*.

Jednou z definic postmodernismu jako vládnoucí kultury by bylo, že včlenění a spoutání je prožíváno jako rozšíření svobody individua.

Nebo jinak řečeno, naprosto konformní postoj (bezproblémové přijetí životních ideálů hlášených kulturním průmyslem – úspěch, sex, peníze, kariéra) vyvolává dojem nonkonformity. To se projevuje na chování mnoha intelektuálů: je v nich úzkostlivá snaha vyhnout se tomu, aby je někdo označil jako „elitáře“ nebo „autoritáře“. Afirmativnost má estetické kvality.

Ne-jazyk pro neosobnosti

Josef Hora si kdysi povšiml, že spousta vzdělaných lidí „mluví jazykem zmechanizovaným, beze snahy o osobitý výraz, jazykem jakoby rozmnoženým na cyklostylu, tuhým a bez odstínů. To ovšem právě u tak zvané inteligence plyne z pudu napodobovacího, z nedostatku vlastního myšlení po svém.“ „(C)titelé individualismu... mívají začasté jazykovou kulturu zcela stádnou, zatím co lidé prostí mluví řečí jadrnou, pojmově čistou.“

Mnozí odborníci samozřejmě jazykový cit prostých lidí, jak jej zachytil ještě Bohumil Hrabal, zpochybňují s tím, že doba obrození je nenávratně pryč a nastal čas opustit tento romantický konstrukt. Pak snadno dospějeme k přesvědčení, že je zapotřebí provést reformu, která „příliš komplikovaný“ jazyk přizpůsobí reálné existujícímu lidu. Tato „demokratizace“ je ale maskovaným elitářstvím, které již předem u lidí vidí jenom ubohost a jazykovou nemohoucnost.

Postmodernismus je tak dobou převrácení hodnot – kdo se snaží přiblížit k živému jádru češtiny a rozvíjet jazykový cit, má pověst elitáře, kdežto elitářství se vydává za demokratičnost.

Postmodernismus však přináší i jedno důležité poznání: tím, že dokončuje moderní proces „odkouzlení“ velkých ideálů, odhaluje, jak to bylo s jejich „objektivitou“. Lidem na nich nezáleželo proto, že to byly objektivní hodnoty, ale naopak: protože na nich lidem v určité kulturně-historické situaci záleželo, začaly mít objektivní význam (sloužily jako společná perspektiva nebo identita).

Člověk dnes ztratil vnitřní vztah k ukazatelům, které stály nad jeho životním kontextem (řeč, kultura, národ), a byl „zvněšněn“, převeden na rozptýlené a nesoudržné zlomky znakové sítě, proměnlivou skvrnu na nekonečném moři simulaker – jakousi kontextuální amébu. Jestliže individuum začne tuto situaci pocítovat jako dlouhodobě nesnesitelnou, pravděpodobně se pokusí obnovit svůj vztah k oněm ideálům, protože v nich objeví nezbytné podmínky pro zachování a rozvíjení své individuality.

Demokracie, individualita a jazyk jsou věci, které se od sebe nedají oddělit. Když začneme v jednom bodě tohoto trojúhelníku, dostaneme se k oběma dalším. A dalo by se říci: kdo mluví o individualismu nebo demokracii a užívá jazyka-nejazyka (mechanizovaného, ztuhlého prefabrikátu), z individualismu a demokracie dělá něco zautomatizovaného, nevábneho, odcizeného. Kdo naopak má na srdci individualismus nebo demokracii, pravděpodobně si dříve či později vytvoří individuální jazykový projev navzdory všem „objektivním tendencím“. Tak tomu bylo třeba u velkých českých demokratů Havlíčka a Masaryka nebo v českém disentu během normalizace.

Řeč pouhým nástrojem

Jazyk a řeč nejsou jenom prostředkem dorozumění, ale také jemným seismografem, který zaznamenává pohyby a třesy pod povrchem věcí. Je to zrcadlo, ve kterém poznává

me své vlastní rysy, jedno z mála, které není možno tak snadno roztříštit na nespojitelné kousky. Co o nás dnes prozrazuje?

Prvním rysem je *instrumentalizace jazyka* – jazyk se stává pouhým nástrojem komunikace a ztrácí své imanentní kvality a zákonitosti. Instrumentalizace se mnohdy dostává do kontrastu s jazykovým citěním lidí, takže některá instrumentalizovaná slova pak „nefungují“, lidé s jazykovým citem je odmítají používat. Proto lze říci, že kdyby se jazyk zcela přizpůsobil „užitkovosti“, nejspíš by ztratil svou základní vlastnost – být prostředkem dorozumění. Redukce jazyka na pouhý nástroj může vést k rozštěpení jazykové komunity.

Nejznámějším příkladem takové instrumentalizace a následného štěpení je jednoslovný výraz pro naši republiku – „Česko“. Příznačná byla reakce, kterou vyvolal český filosof Milan Machovec svým článkem *Skoncijme definitivně s barbarismem „Česko“!* (*Orientace*, příloha *Lidových novin*, 13. 6. 1998). Moudře navrhoval, abychom se nazývali tak, jak nás nazývá zahraničí. Kdybychom se měli nazývat „Česko“, museli bychom být pro cizince Čeové. V češtině přitom existuje výstižný termín, který možná zní nezvykle, ale který by se časem – právě v kontaktu s cizími národy – mohl přirozeně rozšířit: je to slovo s latinskou koncovkou ženského rodu „Čechie“. Jazykoví odborníci se na Machovce okamžitě vrhli a vyčetli mu „nekompetentnost“, aniž se odpoutali od svého čistě odbornického hlediska a dotkli se širších souvislostí spojených s tímto problémem.

Jako by se obrátila situace z konce 19. století, kdy vznikala Ústav pro jazyk český: čeští filologové (z řeckého „filein“ a „logos“ – lidé s láskou k jazyku) tehdy usilovali o ochranu a zušlechťování češtiny, „toho nejmocnějšího paladia naší národní jsoucnosti“ (Václav Ertl), mnohdy navzdory jazykovým zlovykům většiny Čechů. Dnes to jsou naopak spíše „neodborníci“, kteří alespoň pasivně (tím, že se vyhýbají některým patvarům) chrání češtinu před instrumentalizací, již legitimizují někteří jazykoví specialisté.

Tento zdánlivý paradox svědčí o jedné věci: jazyk je součástí světa, ve kterém nastalo převrácení mezi prostředkem a účelem. Jak čteme v Adornově a Horkheimerově *Dialektice osvícenství*, vše, co není prostředkem či instrumentem, se musí obhajovat. Co kdysi bylo samozřejmé (ochrana a zušlechťování jazyka), jeví se jako nesamozřejmé a musí se ospravedlňovat. Plnost, půvab, tvárnost jazyka neustále čelí otázce: k čemu to všechno je? Instrumentální myšlení nedovede pochopit význam „neúčelných“ věcí, které nelze převést na tabulky, grafy, čísla. Instrumentální myšlení se už neptá „K čemu jsou tyto nástroje prostředkem?“ „Jaký mají smysl?“ Tyto otázky jsou velké tabu.

Žebrácký machiavelismus

Druhým rysem, který se zrcadlí v našem jazyce, je *přílišná ústupnost jazyku silnějšího a pocit studu za češtinu*. Není to jev ryze český – například za Přemysla Otakara II. vídeňští šviháci, aby ukázali, že jdou s dobou, prokládali němčinu českými výrazy. Ale nyní, v souvislosti s instrumentalizací jazyka a kulturní globalizací, se tento jev umocňuje a posouvá do krajní polohy. Zvlášť patrné je to u zaměstnanců zahraničních firem – čeština se mění v angličtinu s českými koncovkami (viz např. Václav Petráček, „Jak dlouho budeme ještě mluvit česky?“, *Literární noviny* č. 22/2004).

INZERCE

Milíčova 13, Praha 3
www.argo.cz, argo@argo.cz
distribuce www.kosmas.cz

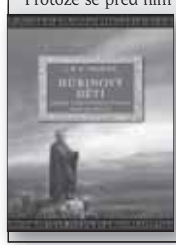
J. R. R. TOLKIEN

HÚRINOVY DĚTI

Přeložila Stanislava Pošustová-Menšíková, 289 Kč

Rukopis Húrinovy děti, nejtragičtější z celé Tolkienovy mytologie, za autorova života nikdy nevyšel, teprve v současnosti jej spisovatelův syn Christopher dokončil a připravil k vydání. Příběh se odehrává ke konci bájného prvního věku historie světa, kdy elfové podporovali částí lidí již prohrávající svou dlouhou válku se zlomocným pánem Středozezemě Morgothem, kdysi jedním z velkých duchů podílejících se na utváření světa, který však z pýchy a touhy po moci propadl zlu.

V poslední velké bitvě, v níž padlo několik elfských a lidských království, byl statečný lidský náčelník Húrin zajat Morgothem. Protože se před ním odmítl pokorit, Morgoth vynesl nad jeho rodinu kletbu. Děj knihy líčí dlouhý zápas Húrinova syna Túrina s prokletím, jež se zdá úspěšně naplňovat. Túrin statečně bojuje proti Morgothovým přísluhovcům, omylem však zabije nejlepšího přítele a pak svou radou způsobí zkázu jedné elfské říše. Zdrčen se pokusí začít znovu jinde a pod jiným jménem. Zdá se, že konečně unikl, a dokonce se šťastně oženil. Potom však do země vstoupí Morgothův nejnebezpečnější sluha, drak Glaurung.

Privatizace zaútočila už i na mezilidskou komunikaci

Kresba Jiří Franta

Angločeština se stává znakem společenského úspěchu, dynamiky, „světovosti“, která odlišuje úspěšné od méně úspěšných. Angločeština, podobně jako mobily nebo auta, zaručuje především pocit sociálního začlenění (jsem „in“), který může převažovat nad zdravým rozumem – jako tomu bylo na začátku éry mobilů, kdy někteří lidé měli v kapse „telefony“ ze dřeva.

Pocit studu za vlastní jazyk není nic nového. Už Hus psal o tom, že „i pes hájí svého pečechu lépe než Čech“. Je to nejspíše projev zvláštního rysu, který tak znamenitě vystihl Masaryk v *České otázce*: v hloubi české duše „hárá jistá pochybnost a vědomí viny“. Ta se proplétá s chronickou „nedůsledností, nepevností charakteru, nedostatkem pevné vůle a nestálostí citů“, která vede k určitému slabošství, neschopnosti postavit se k nějakému, i malému problému čelem; proto své potíže neřešíme, nýbrž obcházejíme cestou nejružnějších úskoků a lstí. Tento rys Masaryk nazval „žebráckým machiavelismem“.

To by ovšem znamenalo, že náš vztah k jazyku se změní, až překonáme tento postoj – jak? Snad nějakým skutečným politickým nebo kulturním činem, který nebude kopií, nýbrž originálním českým dílem, jaké se občas vynořily v našich dějinách – počínaje husitstvím, přes Jednotu bratrskou až po Pražské jaro a Chartu 77.

Přirozené tíhnutí k antice a erotičnosti

Z předchozí vlastnosti vyplývají *nedůslednosti a kolísání* v jazyce a řeči: máme přizpůsobit psanou češtinu češtině mluvené? Máme český pravopis zjednodušit tak, aby se nemusel učit? Čeština se vyznačuje tím, že její psaná a mluvená podoba nejsou téměř samostatné, jak je to například u angličtiny, ale stejně tak není psaná podoba obtiskem podob mluvené, jak to pozorujeme třeba v ruštině (přepisování cizích jmen dle výslovnosti). Výhodou této podvojnosti je, že ve své rela-

tivní samostatnosti na sebe mohou ortografie a ortoepie vzájemně působit a oplodňovat se. Nastává jakási vzájemná korekce mezi mluvenou a psanou podobou češtiny. Ta je možná jenom tehdy, když jedno zběsile neustupuje druhému.

Kdybychom češtinu zcela přizpůsobili mluvenému jazyku, ztratila by se další její podivuhodná kvalita – její antické rozměry. Čeština nese některé rysy, které mají svůj původ v klasických jazycích, ale které se kupodivu staly její přirozenou součástí – již zmíněná koncovka -ie, nebo další významné koncovky jako -ismus, ad.

Povědomí o antickém rozměru češtiny se udržuje také například při psaní slova „filosofie“, které je složeno ze dvou řeckých slov („filein“ – milovat, pěstovat hluboký a živý vztah; „sophia“ – moudrost, moudrá orientace ve světě). Ti, kdo píšou „filozofie“, tak nejen ochuzují češtinu o jeden její rys, ale rovněž zavádějí

nelogické psaní jednoho slova dvojím způsobem, neboť jindy napíšou Sofie nebo sofistě.

Často se stává, že lidé, kteří tohle všechno vědí a mají jazykový cit, prosazují, aby se psalo -ismus nebo filozofie. Je to jakási gramatická autocenzura – dobrovolné potlačování vlastního vzdělání i jazykového citu nejspíše z obavy, že v sobě rozpoznám tzv. elitáře.

Tyto nedůslednosti také poškozují *erotičnost* češtiny, o níž psal ve svých knihách Pavel Eisner. Čeština patří k nejerotičtějším jazykům, neboť důsledně rozlišuje přirozený rod (nejen u podstatného jména, ale také u přídavného jména a především u slovesa – od psaní „i“ a „y“ podle rodu podmětu, až po tvorbu přechodníků).

Je velkou zvláštností některých publicistů, redaktorů a českých feministek, že z žen dělají muže, když zavrhuje ženské koncovky příjmení jako projev patriarchátu nebo neúcty k osobě. Tito lidé dělají v jazyce opak toho, co má feminismus na mysli, totiž povzbudit sebevědomí žen, aby se nebály být ženami. To už by bylo lepší, aby feministky prosazovaly obrácení rolí a přetvoření mužských příjmení tak, aby vyjadřovala, že muž náleží ženě, jak je to v Nerudově fejetonu *Za padesát let* (na firemních štítech by bylo napsáno: Antonín Procházčín, putzmacher; František Proščín, modista, apod.).

Reformátorská mentalita

Instrumentalizace, stud za vlastní jazyk, rozkolísanost, úbytek erotičnosti, to jsou jevy, které se hrnou do češtiny jako povodeň a jazyk zbavují jeho kvalit, jemností, půvu a přitažlivosti. Ano, jsou tu jazykoví reformátoři, kteří chtějí modernizovat češtinu tím, že ji zbaví všeho údajně zastaralého, a mají pocit, že představují jazykovou avantgardu, která z češtiny vymetá nepotřebné obrozenecké haraburdí. Mají cosi společného s reformátory neoliberálními – hovoří o modernizaci, ale myslí tím odbourání, přizpůsobení „objektivní historické tendenci“, tomu největšímu z fetišů upadlého technokratického osvícenství. Jinými slovy, jedná se o novou afirmativní ideologii, ne nepodobnou té, kterou vytvářeli marxleninští (tj. stalinističtí) ideologové: objektivním zákonitostem Dějin se stavět nelze, a tudíž je realita režimu nezměnitelná. Tím vzniká ona převrácená perspektiva – co je konformní, jeví se jako avantgardní, a co je avantgardní, vyznívá jako konzervativní.

Byla to právě česká avantgarda a vůbec prvorepubliková levice, která ukázala, jak může vypadat skutečná modernizace jazyka – jeho okysličení a oživení, ne ořezání. Jak známo, avantgarda (počínaje Kalandrou, Teigem, přes Nezvala, Halase, Vančuru, až po Voskovce a Wericha), vnitřně propojená snahou o proměnu umění i světa, odhalovala a rozvíjela bohatství češtiny, neboť jazyk a řeč měl být „nevěstou zítřků“ (Halas). Podobná modernizace nastala po listopadu 1989, který se nesl také ve znamení jazykové renesance – Havel, Dienstbier, Pithart a mnozí další politikové z dob polistopadové euforie měli tvůrčí, nápadité, svěží vyjadřování.

Může se ještě někdy jazyková pseudomodernizace převrátit v modernizaci? To je otázka, která se přísně vzato nedá řešit na půdě jazyka, ale jenom na podkladě oživené politické představitosti.

Autor je filosof a předseda občanského sdružení Socialistický kruh (www.sok.bz).

Redakčně kráceno.

Plíživý McLuhanismus

Knihy bez kritického zhodnocení

Technologizace slova od Waltera J. Onga a Všude a nikde. Vliv elektronických médií na sociální chování od Joshuy Meyrowitze jsou na první pohled nepodobné knihy. Ongovi se v tomto čísle věnuje i Richard Müller (s. 6), který ho však čte především jako literární vědec. Tato recenze jej nahlíží zejména z pohledu teorie médií.

TOMÁŠ DVOŘÁK

Knihy *Technologizace slova. Mluvená a psaná řeč* Waltera J. Onga a *Všude a nikde. Vliv elektronických médií na sociální chování* Joshuy Meyrowitze vyšly původně v osmdesátých letech, ale co se přístupu i vyznění týče, spadají spíše do myšlenkového milieu šedesátých let, což je dáno v první řadě jejich zakotvením v díle kanadského teoretika médií Marshalla McLuhana (v druhé pak tím, že opomíjejí mnohé z toho, co bylo v dvou dekadách předcházejících jejich publikaci na mediálním poli vyvádáno).

Ong se tématu své knihy, totiž způsobu, jakým komunikační média determinují povahu své kultury, věnoval již od konce padesátých let, kdy byl McLuhanovým studentem. V jeho duchu také vykresluje vývoj médií (potažmo subjektu i společnosti): jejich typologie se počíná obdobím orálního tribalismu (zde dominuje komunikace mluvenou řečí, jež je inkluzivním médiem: mluvčí jsou bezprostředně přítomni světu i sobě navzájem), pokračuje kulturou písma (hláskové písmo a v ještě větší míře tisk nabourává původní harmonické souznění člověka s jeho prostředím: mluvené slovo bylo událostí, zatímco slovo zapsané je pouhým záznamem myšlenky, vede k odstupu a k odcizení, je abstraktní a umělé) a vrcholí érou audiovizuálních médií, v níž díky telefonu, rozhlasu a televizi začíná převládat „sekundární oralita“, jež sice vychází z psaných a tištěných textů, ale zároveň nás navrácí mytické soupatřičnosti původních kmenových kultur. Vstupujeme tak údajně do McLuhanovy „globální vesnice“.

Ongova ideologičnost

Zatímco se oba titi vzájemně se podněcující autoři zpočátku věnovali primárně kul-

tuře tisku, zaměřoval se McLuhan stále více na problematiku elektronických médií a Ong zase na rozdíl mezi oralitou a gramotností. Obecný rámec jejich úvah se však nijak výrazně neliší. Důvodem je jeden společný, velmi podstatný, a přesto nepochopitelně přehlížený aspekt jejich myšlení. Eschatologická vize původní, bezmála rajske komunikační pospolitosti, již naruší psané a tištěné texty (chápané jako nutné zlo), jen aby došlo k znovusjednocení lidstva na vyšší úrovni, je zároveň příběhem o „umlčování Boha“ v moderní době a snahou o nalezení způsobu, jak Boží slovo znovu uslyšet. Walter J. Ong byl katolickým knězem a teologem, jeho preference pro mluvené slovo jsou jasně dány (vycházejí z tradiční polarity ducha/písma křesťanského spiritualismu) a prozrazují silnou a zásadní ideologičnost Ongových spisů, pevně zasazených v náboženském dogmatu. Je až s podivem, jak mediální badatelé tento kontext Ongových i McLuhanových (jeho elektronický mysticismus je alespoň o poznání vtípnější) děl přehlízejí a při nejlepším je vnímají jako nepodstatný ornament: přitom jde však o předpoklady, jež zásadním způsobem nastavují celkový rámec jejich úvah.

Nejproblematičtější a zcela neproblematizovaným předpokladem Ongova přístupu je absolutizace média a deterministické pojetí jeho vlivu na člověka a společnost: vymezí si specifichost toho kterého média a od ní přímo odvozuje povahu recipientovy zkušenosti a formy jeho interakce. Zapomíná přitom, že podstatné nejsou jen otázky struktury a fungování médií, nýbrž i instituce a tradice jejich používání a zacházení s nimi, jejich začlenění do kultury.

Nová média

Podobná míra zjednodušujícího determinismu je vlastní i Meyrowitzovu pojednání, třebaže je o poznání méně ideologicky zatížené. Namísto katolického dogmatu totiž propojuje McLuhanovo dědictví s myšlenkami sociologa Ervinga Goffmana (jeho stěžejní práci *Všichni hrajeme divadlo: Sebeprezentace v každodenním životě* z roku 1959 vydalo v českém překladu nakladatelství Ypsilon, 1999). Goffmanův „dramaturgický“ přístup popisuje sociální život jako divadelní hru na mnoha jevištích, v níž hrajeme různé role vždy v závislosti na dané situaci (resp. na definici dané situace). Mnohost masek, jež na sebe v každodenním životě bereme, však neznamena nutně přetvářku – jsou totiž základním nástrojem sociální identifikace.

Goffmanův situacionismus byl reakcí na dobově převládající funkcionalistický přístup v sociologii a hledal alternativu ve zkoumání mikroúrovně mezilidské interakce. Z toho důvodu je podle Meyrowitze nedostačující pro popis nové společenské konstelace konce 20. století, formované stále výrazněji elektronickými médii. Ta totiž nikoli silou svých sdělení, nýbrž díky schopnosti reorganizovat sociální rámce mezilidské interakce oslabují kdysi pevný vztah mezi fyzickým a sociálním místem. Nová média transformovala kategorie času a prostoru, redefinovala sociální situace, role a chování, prolomila bariéry, jež dříve oddělovaly veřejné od soukromého, přinesla nové skupinové identity a formy socializace, narušila hranici mezi dětstvím a dospělostí a podkopala tradiční pojetí hierarchie a autority.

Aktualizovat Goffmana na tyto nové podmínky znamená pro Meyrowitze zkřížit jej s McLuhanem (a propojit tak mikro- a makrosociologickou perspektivu). Odmítá tradiční názor, „podle něhož jsou interpersonální a mediovaná komunikace dvěma zcela odlišnými formami interakce na principu rozdílu „skutečný život versus média“ (s. 17). Jenomže interpersonální a mediovaná komunikace *jsou* dvěma zcela odlišnými formami interakce, třebaže nikoli na principu rozdílu „skutečný život versus média“. Tendence extrapolovat z malých společenských forem na velké stahuje Meyrowitze zpět do behavioristické tradice komunikačního výzkumu a brání mu předložit obecnější pohled na funkce a status médií v současném světě. Ta totiž – opět v McLuhanově duchu – zcela absolutizuje, otázky po jejich kontrole se nedočkáme.

Obecným problémem u nás vydávaných titulů je, že nebyvají doprovozeny kritickým zhodnocením; zvláště u takovýchto „klasických“ (a v mnoha ohledech pozoruhodných) knih, od jejichž vydání uběhlo několik desetiletí, se jedná o trestuhodné opomenutí (Bílkův doslov k Ongovi je, mírně řečeno, nekritický, Meyrowitz postrádá vůbec jakýkoli komentář). U komunikace o komunikaci platí povinnost přehodnocovat její předpoklady dvojnásob.

Autor je historik a teoretik médií.

Walter J. Ong: Technologizace slova.

Mluvená a psaná řeč. Přeložil Petr Fantys.

Karolinum, Praha 2006, 238 stran.

Joshua Meyrowitz: Všude a nikde.

Vliv elektronických médií na sociální chování.

Přeložila Irena Reifová a kol. Karolinum, Praha 2006,

344 stran.

přešlap

Opoziční noviny

Radniční noviny jsou zvláštním fenoménem dnů polistopadových. Na první pohled se tváří jako list, který má občany určité obce informovat o dění kolem nich, většínou se však ale nevyhýbají tomu, aby tu a tam připomněly zásluhy politiků, kteří jsou právě u moci. V Modřanech tak vycházejí Noviny Prahy 12, kde se pravidelně objevuje sloupek, v němž osvětlený starosta odpovídá na dotazy svým spoluobčanům, a pravidelně se také dozvídáme, co všechno pro nás radnice udělala. O tom, co si myslí opozice, se však z listu nedozvíme. Jako by neexistovala. Před volbami proto opoziční Změna pro Prahu 12 vydala vlastní list, nazvaný Modřanské noviny. V nich byly články přesně opačné, tedy co kdo na radnici dělá špatně. Kvůli tomu-to načasování jsem Modřanské noviny považoval za jednorázovou záležitost, dnes se však v mé schránce objevilo další číslo. Podíval jsem se do tiráže a zjistil, že noviny vycházejí „minimálně dvakrát ročně“. A hned v úvodníku čtyřstránkového listu formátu A4 se dozvídám, že na vydávání nejsou peníze. Na vydání uvedeného čísla tak museli přispět zastupitelé vydávajícího uskupení a prý na to padly „odměny za vykonávání funkce“. V novinách je většina prostoru věnována plánovanému pražskému obchvatu, který povede přes Komořany. Z hlavního článku se samozřejmě dozvíme, že všechny navrhované varianty jsou špat-

né (protože komunikace bude rušit obyvatele této klidné čtvrti), chybí v něm však jakákoliv argumentace nebo dokonce protínávrhy. Argumenty ale nechybějí v článku Karla Kerouše, zřejmě ekologa. Tento text se v čísle dá číst asi jako jediný. V článku „Prodat školu? Hloupý plán“ se nedozvíme více než v titulku, nejzábavnější je ale úvaha „Povzdech nad developerskými vizemi versus realita“, která se snaží konfrontovat reklamní text společnosti NeoCity Group, jež má v místech bývalé čokoládovny vystavět luxusní obytné centrum. Autoři píší, že lokalita poblíž soutoku Berounky a Vltavy má daleko ke slibované romantice („pohled na současný soutok Vltavy a Berounky je skličující... dnes se jedná o celkem odporné, špinavé, hlučné a nezdравé místo. Zdá se, že tito lidé neznají význam slova romantika a opravdu nevědí, jak vypadá matka příroda.“). Že by místo v blízkosti řeky opravdu patřilo k tomu nejodpornějšímu v Praze? Článek „Poučení pro děti nabízí Konílek“ o aktivitách dětského kroužku pak v dalším propagandistickém čísle vypadá jen jako vata, jež měla vyplnit zbylý prostor v novinách. Publikování protinázoru je bezesporu důležitou součástí demokratického systému, mělo by však mít svou úroveň. Takhle to vypadá, že Modřanští dostávají do svých schránek jen další předvolební plky – s tím rozdílem, že tentokrát opoziční.

Jiří G. Růžicka

Svépomocí k blahobytu národa

Boj o agrárnícké dědictví

Ve druhé polovině 19. století se začaly dynamicky rozvíjet nejrůznější svépomocné aktivity, přičemž právě spolky zaměřené na hospodářskou kooperaci patřily v tomto směru k nejvýznamnějším fenoménům. Tento vývoj můžeme zaznamenat ve všech rozvinutých státech tehdejší Evropy.

JAKUB RÁKOSNÍK

V českých zemích, které v meziválečném období patřily z hlediska družstevnictví k nejúspěšnějším státům, mělo svépomocné hnutí od počátku některé specifické znaky. S časovým odstupem již dnes nejsme dostatečně schopni uvědomovat si, jak velký mělo toto kooperační hnutí význam pro ekonomické obrození české společnosti, a moc se ani neví o tom, kolik významných institucí nalézá své kořeny právě tady. Václav Průcha a Lidmila Němcová ve své knize *K dějinám družstevnictví ve světě a v Československu* (VŠE 1999) upozorňují, že například Česká filharmonie fungovala na počátku minulého století jako družstvo stejně jako pražská zoo či petřinská rozhledna. Obdobně Živnobanka, dodnes působící kdysi nejvýznamnější český peněžní ústav, vznikla z aktivity drobných svépomocných občanských záložen.

Hospodářská svépomoc měla v českém prostředí od počátku silný akcent jaké si až národní povinnosti. Moderní český národ postrádal dědičnou šlechtu a původně i bohaté podnikatelské vrstvy. Pocit slabosti a obranné tendence proti silnějšímu domácímu kapitálu německému, resp. obecněji kapitálu nečeskému, usnadňovaly rozmach družstevních organizací. Ty vznikají ve druhé polovině 19. století zásadně na stavovském základě, tj. spolky zemědělské, dělnické, občanské apod. Jejich společným jmenovatelem byl odpor vůči hospodářskému liberalismu, který byl v předlitavském prostředí spojen především s německými měšťanskými stranami, do devadesátých let 19. století hlavními odpůrci české politické emancipace. Příznačně v roce 1921 postihl tyto ideové tendence Antonín Blažek, jeden z průkopníků zemědělského družstevnictví: „Liberalistický systém národohospodářský, ovládá

svět, roztržil také venkovský lid na prvky jednotlivce, beze vši organizace, silnější kořistil ze slabšího, chytřejší z méně chytřejšího, znalý z neznalého, a v boji všech proti všem upadali tlakem velkého kapitálu všichni, úpadek přivodil lhostejnost, venkov pozbyl vědomí své síly a odmítal rady ku družné svépomoci, a volal jen po pomoci veřejné, státní a zemské. Svépomoc, soběstačnost a samozodpovědnost, družstevní samospráva zavrhovány, po pomoci cizí voláno.“

Svůj k svému

Ze stejného důvodu nalezneme v počátcích českého družstevnictví rovněž silný protizidovský akcent. Po dlouhou dobu se totiž v české společnosti významně překrývalo sociální štěpení s nacionálním. Čeští dělníci se daleko častěji setkávali s německými či židovskými podnikateli, zatímco početnější české velké podnikatelstvo se rodilo teprve v šedesátých letech 19. století. Obdobně i čeští drobní živnostníci a malovýrobci se cítili ohrožováni německo-židovskou velkoburžoazií. Proto se pocit sociálního a nacionálního útisku v tomto období začasté potkával. Pocit ohrožení pak dodával i heslu „svůj k svému“ patřičnou popularitu. Příznačně tyto tendence postihl v roce 1869 časopis *Dělník*: „Potravní spolky zřizují se, jak všestranně známo, aby vyrvaly obchod a průmysl z rukou německých a židovských a aby vymanily své údy z nelitostných drápů cizého kapitálu.“

Svépomocné hnutí se nejprve rozvíjelo v šedesátých letech 19. století především ve formě drobných občanských záložen v desítkách českých a moravských měst. Na konci této dekády vypukl boom dělnických svépomocných spolků, inspirovaných pražským spolkem *Oul*. Množství z nich, včetně tohoto pražského, však nepřežilo hospodářskou krizi, která střední Evropu zasáhla v roce 1873. Rozmach zemědělských družstev naopak spadá až do pozdější doby. O to bouřlivěji se však od poslední dekády 19. století rozvíjely.

Rakouské právo dlouho družstva jako specifické korporace neznalo a jejich právní režim se řídil podle spolkového zákona. Teprve v roce 1873 byl vydán zvláštní zákon o společenstvech výdělkových a hospodářských. V roce 1903 pak byla zavedena povinná revize účetnictví družstev. Tento nový revizní zákon podpořil rozvoj družstevních svazů jako revizních center. Právě toto sdružování do vyšších organizačních entit vedlo ke vzniku mocných družstevnických centrál, typických pro meziválečné období.

Od družstva k JZD

Pro první československou republiku byla typická značná partikularizace občanské veřejnosti podle politických stran a všeobecně silná politizace veřejného prostoru. Tento jev se nevyhnul ani družstvům. Přestože mnoho družstevních svazů zůstávalo nepolitických, nejvýznamnější ústředny byly spojeny právě s některou z vládnoucích politických stran. To bylo také příčinou skutečnosti, podobně jako v případě odborových organizací, že nedošlo ke vzniku jednotné družstevní organizace.

Silné bylo v meziválečném Československu dělnické družstevnictví, organizované pod taktovkou sociální demokracie. Jejich ústřednou byl již před válkou vzniklý Ústřední svaz českých družstev. Z řad sociálních demokratů vzešel také jeden z nejvýznamnějších

domácích teoretiků družstevnictví František Modráček. Po první světové válce se pokoušeli rovněž národní sociálové vybudovat síť svých družstev. Ostatní na jejich Unii československých družstev hleděli s mírným despektem. To dosvědčuje i poznámka Františka L. Dvořáka v *Československé vlastivědě*, že „bez zvláštních příprav vrhla se na organizování družstev svých příslušníků, a to bez výběru všemi směry...“. Velké popularity se v meziválečném období dočkala také bytová a stavební družstva. Dodnes můžeme v českých městech nalézat na domovních fasádách zprávy, že dům byl postaven tím kterým družstvem.

Největší úspěchy však v organizaci družstevnictví dosáhla strana republikánská, tedy agrárníci. Základem jejich družstevnictví byla Ústřední jednota hospodářských družstev, založená v roce 1896. Původně sdružovala úvěrní družstva. V běžném jazyce se jim říkalo *raiffeisenky*. Raiffeisenův německý původ však českým národovcům nevyhovoval, a proto se urputně snažili o prosazení názvu *kampeličky* podle buditele Cyrila Kampelíka, přestože ten se kromě popularizačního spisku o svépomocných družstvech v tomto oboru činnosti nijak dále neproslavil. K *raiffeisenkám* brzy přibýly i další typy neúvěrních družstev, z nichž byla nejvýznamnější družstva skladištní. Ve třicátých letech 20. století, kdy stát začal rozsáhle intervenovat v důsledku hospodářské krize do zemědělského trhu, byla tato družstva využívána i k organizovanému obdoby obilních komodit. Právě úvěrní a skladištní družstva byla hlavním zdrojem ohromných příjmů této ústředny. V Ústřední jednotě, k jejímuž založení přispěli zvláště staročeši, se sváříli po roce 1900 agrárníci s reprezentanty politického katolicismu. Tyto rozbroje nakonec vedly k rozkolu a založení katolického Svazu hospodářských družstev. Od roku 1908 se v Ústřední jednotě těšili již bezkonkurenční hegemonii agrárníci.

Právě oni vytvořili mohutnou základnu družstev na československém venkově. Sjedenocovací tendence byly již v meziválečném období nejsilnější právě zde. Ještě ve dvacátých letech se podařilo zemědělské družstevnictví sdružit do jednotné organizace. Tou byl v roce 1921 založený *Centrokoopeativ*, v jistém smyslu legenda československého družstevnictví. Podařilo se takto sjednotit existující svazy nejen české a slovenské, nýbrž i polské a německé. Zastřešoval i svazy nepolitické, resp. politicky nespojené s agrárníky. Dnes si již těžko dokážeme představit skutečnou sílu družstevnictví v meziválečném období. Existovaly zvláštní družstevnické knižnice, točily se nákladné naučné a propagační filmy, byla vytvořena speciální škola pro výchovu řídících družstevních pracovníků apod.

Dnes je již zřejmé, že zákaz agrární strany po druhé světové válce, podporovaný i nekomunistickými stranami Národní fronty, byl z hlediska možností budoucího demokratického vývoje Československa ukvapený. Všechny politické strany si brousily zuby na „agrárnícké dědictví“. Tento zápas však měl jediného vítěze – komunisty. Dobře zorganizované zemědělské družstevnictví, zděděné z první republiky, které přežilo válečné období, se stalo základnou, na níž mohla být budována soustava jednotných zemědělských družstev (JZD).

Autor je historik a právník.

Zoo jinak, jestli vůbec

Rukojmí naší bezohlednosti

PETR ŠAFAŘÍK

Když se sumaterský tygr Dick, chovanec brněnské zoo, koncem března pokusil spářit s tygřicí Satu, zajatkyň dublinské zoologické zahrady, dopadl přezlostně. Jako by se Ženich Vejvara chtěl zmocnit divé Báry: Dickovi nejenže se nepodařilo se Satu vytvořit „zvíře se dvěma hrbety“, ale samička, která na rozdíl od něho vyrostla v přírodě, mu přerazila přední tlapu. Dick následně prodělal čtyřhodinovou operaci, po čtrnácti dnech ale zemřel na selhání srdce.

Případ byl podobně jako nedávná smrt mláděte v pražské zoo při porodu gorily Kamby hojně medializován. Hromadné sdělovací prostředky vedle asociací s lidskými nesnázemi, tolik vzrušujícími právě ve věcech „srdce a rodu“, a vybuzení emocí zdůraznily úsilí pracovníků zoologických zahrad a veterinářů zvířatům pomoci. V obou kauzách se hodně pojednávalo o medicínských záležitostech: o nedomykavosti srdeční chlopně, pooperačním stresu, vyšetření ultrazvukem, aplikaci antikoncepce, bakteriologickém „šetření“ a zřízení provizorního operačního sálu pro příští Kambin porod. Vytvářen byl obraz skvělé péče o zvířata v zoo, v případě gorily někdy s otázkou, zda nebyla chyba tolik spoléhat na přirozený průběh porodu a zda veterináři neměli zasáhnout dříve, jak je to běžné při vážných potížích lidských rodiček.

Soudě z jednorozměrného přístupu sdělovacích prostředků a expertů spojených se zoologickými zahradami, česká veřejnost promarnila příležitost využít zmíněné smutné případy k hlubšímu zamyšlení nad instutí zoo. Osud tygra Dicka totiž není anekdotou o „divošce a bambulovi“; dokládá, že chov v zoologických zahradách zvířata vážně poškozuje. Škála těch negativ je rozsáhlá a jejich vážnost roste úměrně tomu, jak výrazně se prostředí dané zoo klimaticky liší od přirozeného teritoria chovaných zvířat. Zajetí pro ně znamená oslabení přirozených instinktů a možností naplňovat své bytostné potřeby, přináší ztrátu či deformaci příbu-

zenských a dalších vazeb a většinou i negativní proměnu stravy. Poškozování zvířat v zoologických zahradách je obzvlášť dobře patrné ze srovnání teritoria, které obývají ve volné přírodě, a prostoru, který mají k dispozici v zoo. Především toto omezení vede ke stresu ze zajetí, jehož některé projevy jsou asi každému dospělému návštěvníkovi zoo známy: chronická apatie, stereotypní chování nebo různé formy poruch včetně nepřirozených forem agresivity. Méně se ví o tom, že mezi následky zajetí patří také sebezraňování zvířat a sexuální disfunkce.

Škodlivost zoo pro chovaná zvířata je tak brutální, že společnost, která by zásadu „neubližovat bližnímu svému“ a její různé aspekty zajištěné v rozvinutých společnostech účinnými právními nástroji chtěla přiměřeně uplatňovat i vůči zvířatům, by musela podobu a funkci zoologických zahrad radikálně změnit. Přinejmenším by každé zoo chovalo jen druhy přirozeně žijící ve stejném klimatu, v jakém se samo nachází – zahrady by tak přišly o svou exotičnost. Je zajímavé, jak velkou roli bohužel nejen u laických obhájců zoologických zahrad v tradiční podobě hraje argument, že díky nim hlavně děti mohou poznat různé druhy zvířat. To poznání je zpravidla velmi povrchní a ve vztahu k charakteru současných zoo vlastně nemravné: dětem v nich ukazujeme systémově poškozované, hluboce stresované tvory, kteří prožívají pravý opak toho, co spojujeme s představou svobodného, smysluplného a kvalitního života – a co zpravidla velmi silně přejeme právě dětem. Ty se v argumentaci obhajující stávající podobu zoo ocitají jako rukojmí pohodlnosti a bezohlednosti velké části dospělé populace. Opusťme toto podtéma s vírou, že děti bytostně ani zvířatům nepřijí nic špatného a že by jejich radost v zoo nijak neutrpěla, kdyby zde vídaly „jen“ takové druhy zvířat, které přirozeně patří k fauně daného zeměpásu. V dnešní době laickému poznání exotické zvíře snadno poslouží média, zvláště audiovizuální, případně turistika do míst, kde jsou příslušné druhy chovány ve svém normálním pro-

středí. Navíc: předložit dítěti k úvaze, zda je nezbytné a správné chovat například tučňáky a lední medvědy v Praze, je pro harmonický osobnostní rozvoj dítěte určitě prospěšnější než se na ty nebohé zajatce v Praze 8 chodit dívat, zvlášť v parném létě.

Dalším argumentem zastánců zoo v tradiční podobě je záchrana ohrožených druhů zvířat. Bývá považován za nejsilnější a zoologické zahrady se při něm zaštiťují obzvlášť těžkotónáží humanistickou aureolou a odbornou prestiží. Ve skutečnosti by bylo mnohem humánnější a v neposlední řadě i finančně účelnější vynakládat prostředky a úsilí na záchranu ohrožených druhů v jejich přirozeném prostředí, nejlépe formou rozsáhlých přírodních rezervací. Například celoroční náklady zairského Národního parku Garamba o zhruba 500 000 hektarech a desítkách vzácných druhů zvířat se prý rovnají nákladům na chov šestnácti nosorožců v evropských zoo. Navzdory jejich zmíněné sebe prezentaci coby zachránců ohrožených zvířat se věci mají tak, že jsou zoologické zahrady především pokračovatelem tradice luxusních a prestižních zálib despotů a feudálů, nyní většinou v podmínkách demokratických režimů severní polokoule, jež si coby hmotně nejbohatší mohou zoo dovolit. Vzájemná spolupráce zoologických zahrad spíše než v globální ochraně ohrožených druhů sestává v úsilí zajistit si šlechtitelskými zápůjčkami zvířat „atraktivní výstavní portfolio“ pro své návštěvníky. K čemu vede takový chov divoké zvíře v zajetí, výmluvně ukazuje případ tygra Dicka: vznikají metropolitní mutace zvířat, na která je možná někdy „zajímavý“ pohled, jež jsou ale neschopná plnohodnotného života. Podotkneme také, že tygřici Satu za Dickem do Brna přivezli z Irska nákladákem. Takové transporty, konané kvůli nutnosti zamezit páření v příbuzenstvu, znamenají pro zvířata velké utrpení. Primárně vystavovatelskou, nikoliv záchranářskou roli většiny zoologických zahrad dokládají i nápisy či texty v těchto zařízeních. U českých zoocirkusů se to vyrazí jako „atraktivní expozice“, „noční prohlíd-

ka“, „návštěvníci“ a „peníze“ jen hemží. Na nebohou Kambu byli návštěvníci zvaní už den po jejím traumatizujícím porodu...

Ve srovnání s tím, jak skončily jiné feudální relikty, jsou zoo coby pokračování tradice prestižních exotických zvířinců bizarním jevem. Tak jako patří minulosti třeba právo první noci nebo „topení mužiků“, měly by rozvinuté demokratické společnosti přestat trápit zvířata v zoologických zahradách, nebo by si alespoň ohledně nich měly konečně přestat lhát do kapsy. Česká veřejnost je ale takové změně na hony vzdálena, vždyť se její velké přízni těší ředitel pražské zoo Petr Fejk, který je ve vztahu k zoologii naprostým laikem. Funkci získal před deseti lety – uprostřed „divokých devadesátých“ – se zkušenostmi spolumajitele rockového klubu, tedy coby manažer. Jako takový si v ní počíná, a když mluví o své práci, dopadá to zpravidla jako v jednom rozhovoru z letošního února: „Nabízím jsem jednoduchý model – sehnat peníze, zlepšit PR, stavět“ nebo „Bez návštěvníků nejsou peníze, podpora města, pozitivní veřejné mínění ani společenská prestiž“. Zvířata jsou zkrátka až někde v... zoo.

Autor je publicista.

anketa

Hledá se prezident

Přinášíme další nominace známých osobností českého kulturního a společenského života na křeslo prezidenta republiky.

Catherine Ébert-Zeminová, spisovatelka, romanistka

Jsem jedna z nejposlednějších, na koho se s touto anketou obracet, vzhledem k tomu, že velice málo žiju ve sdíleném, „veřejném“ světě. Říci, že prezident/ka by měl/a být osobnost, sděluje velmi málo, protože jde nejen o formulaci příliš vágní, nýbrž navíc o protivnou floskuli. Při pokusu vymezit své osobní chápání tohoto pojmu chci zdůraznit, že za nejvíc žádoucí pokládám ty charakteristiky, které zdánlivě nemají s funkcí, statutem a úlohou hlavy státu co dělat a které obvykle nespojujeme s požadavky, jež na politika klademe. Osobu aspirující na prezidentství by k tomuto poslání měl opravňovat nadstandardní intelektový potenciál a lidská, celkově osobnostní hloubka, čímž míním především rozsáhlost a členitost vnitřního prostoru, v němž se taková osoba pohybuje. Tento rys se většinou pojí s pevným zakotvením v takové oblasti lidského vědění a na takové úrovni, které vyžadují mimořádnou reflexivní a epistemologickou kapacitu. Je a priori nerozhodnutelné, zda by kandidát/ka na prezidenta měl/a

mít humanistické či přírodovědné vzdělání, avšak jisté je, že by měl/a být vybaven/a tím, co české školství zatím nenabízí systematicky a co bych nazvala hermeneutickou kulturou či kultivací. Tato kompetence umožňuje zaujímat ke skutečnosti interpretační postoje a „čist“ ji mnohaúrovňově a mnohovrstevnatě, směřovat od zjevného ke skrytému, od jevů k významům. K mému ideálu patří, že by nebyl/a deformovaný/a technokratickým způsobem myšlení, měl/a neotupenou citlivost k sociálním problémům a prvořadý zájem na účinnějším rozvíjení lidské kreativity. Multidimenzionalitu takové osobnosti by dotvářela její múzičnost, autenticita a duchovnílost. Tuto mou představu ztělesňuje profesor Tomáš Halík, profesor Erasm Kohák a profesorka Jiřina Šiklová.

Petr Fischer, novinář

Oba dosavadní čeští prezidenti patří k osobnostem, které názorově spíše rozdělují, než spojují, i když u prezidenta Osvoboditele II. Václava Havla to zní poněkud zvláštně. Přes tuto kontroverzní povahu se během svého působení těšili či těší velké podpoře. Možná to vyplývá z obecnější potřeby identifikace

s královským či „tatičkovským“ majestátem, který funkce prezidenta v české kolektivní psýše vyjadřuje, spíše než s člověkem, který se do majestátu momentálně odívá. Místo či forma je v tomto případě důležitější než konkrétní obsazení či politický obsah.

Z tohoto hlediska je úplně jedno, kdo bude příští rok na jaře zvolen, zda to bude opět Václav Klaus (velmi, velmi pravděpodobně) nebo někdo úplně jiný. Ať už to bude kdokoliv, dá se docela předpokládat, že se podvolí předepsané formální vážnosti funkce, kterou občané od prezidentství očekávají, a tudíž nijak nepohne se stereotypy, které jsou s prezidentským úřadem v Česku spojené.

Otázka – kdo a proč by měl být budoucím českým prezidentem – by získala na důležitosti jedině v případě, kdyby se našla silná a výrazná osobnost, která by s prezidentským majestátem a tím i s fixacemi společnosti hodlala řádně zamávat. Nikdo takový ale není ani mezi uvažovanými jmény (Dienstbier, Halík, Parkanová, Vesecká), ani se neobjevuje na obzoru. Takový Ladislav Klíma nebo Andy Kaufman – to by byla ta správně oslazená káva.

Francouzská a česká sociální ekonomika

Česká družstva mají svůj vzor na Západě

Ještě v průběhu francouzské předvolební kampaně zdůraznila Ségolène Royalová význam sociální ekonomiky v oblasti regionálního rozvoje, tvorbě nových pracovních míst a podpoře sociální koheze. Vítězný kandidát na prezidentský post Nicolas Sarkozy zase ocenil především její roli při odstraňování problémů, na které trh ani stát žádná řešení nenabízejí. Jak takzvaná sociální ekonomika ve skutečnosti funguje a co to vlastně je?

EVA BEZECNÁ

Za organizace sociální ekonomiky jsou v kolébce tohoto termínu – ve Francii považována družstva, sdružení, nadace a vzájemně prospěšné organizace: *mutuelles*. Jejich společným kritériem má být služba společnosti, a nikoliv hromadění zisku, jak je tomu u běžných firem. Vznik sociální ekonomiky je obecně chápán jako odpověď na krizi sociálního státu a je úzce spjat s otázkou boje proti sociální exkluzi. Proto jsou za její typické zástupce považovány především sociální podniky, které se zabývají začleněním znevýhodněných skupin na trh práce. Má být i jednou z odpovědí na problémy, které s sebou nese stárnutí populace a nezaměstnanost. Jak ve Francii, tak i u nás jsou jedním z vůdčích aktérů prosazování tohoto konceptu družstva. Družstva jsou totiž založena na hodnotách svépomoci, vlastní odpovědnosti, demokracie, rovnosti, spravedlnosti a solidarity.

Opravdoví družstevníci

Ve Francii se setkáme s podobnými druhy družstev jako v ČR: zemědělskými, bytovými, výrobními, spotřebními a úvěrovými/kreditními družstvy. Zvláštním rodícím se typem družstva je *Coopérative d'emploi et d'activité* (družstvo zaměstnání a činnosti). Umožňuje lidem, kteří přijdou se zajímavým projektem, aby si jej pod jeho záštitou vyzkoušeli. Tvůrce projektu svěří družstvu jeho administrativní řízení, může využít logistiku družstva, jeho materiální prostředky, zkušenosti i kontakty na trhu. Zároveň využívá výhody statusu zaměstnance družstva s veškerou sociální ochranou. Zůstává přitom majitelem své ochranné známky a klientely a může družstvo kdykoli opustit. Dalším speciálním typem družstva, které nese již přímo v názvu společenskou prospěšnost, je *Société coopérative d'intérêt collectif* (SCIC – družstevní společnost kolektivního zájmu). Podstatným a specifickým prvkem SCIC je možnost zapojení různorodých aktérů: zaměstnanců, dobrovolníků, klientů, místní samosprávy, sdružení a dalších. Takovéto zapojení umožňuje zakorenění aktivit SCIC v regionu, v němž působí. Logicky totiž platí, že čím více aktérů z daného teritoria je zapojeno, tím více stoupá pravděpodobnost, tím lépe bude naplňován kolektivní zájem. Tento prvek považují za velmi přínosný i zástupci českých výrobních družstev invalidů, a proto byl začleněn i do českého návrhu zákona o sociálních družstvech, který je součástí připravovaného paragrafovaného znění nového obchodního zákoníku. Pokud je však do družstva zapojena i místní samospráva, je nutné dávat pozor na uchování jeho autonomie. Zákon o SCIC s touto eventualitou počítá, a proto stanoví, že účast místní samosprávy a jejich sdružení nesmí přesáhnout 20 procent kapitálu SCIC. Tím je zamezeno dominanci místní politické reprezentace.

Do kategorie družstva splňujícího veřejný či kolektivní zájem lze v současnosti v České republice zařadit výrobní družstva invalidů (VDI) – tedy družstva, jehož zaměstnanci jsou ve více než 50 procentech případů zdravotně postižení. VDI, jejichž obdobu ve Francii nena- lezneme, jsou tak početně největším zaměstnavatelem osob se změnou pracovní schopností, které jsou ohroženy sociální exkluzí. Po roce 1990 sdružoval Svaz českých a moravských výrobních družstev (SČMVD) asi 32 VDI. V současné době je členem svazu 47 družstev tohoto typu. Výrobní družstva invalidů mají různou podobu: patří mezi ně malé chráněné dílny i vyspělé moderní a specializované firmy.

Dá se říci, že v podmínkách České republiky tvoří výrobní družstva invalidů „zárodky“ družstev sociálních. Sama také iniciují návrh zákona o sociálních družstvech. Podle Karla Rychtáře, ředitele Odboru výrobních družstev invalidů SČMVD, existuje v současnosti již 4–5 družstev, která lze nazvat „opravdovými sociálními družstvy“.

Peníze především

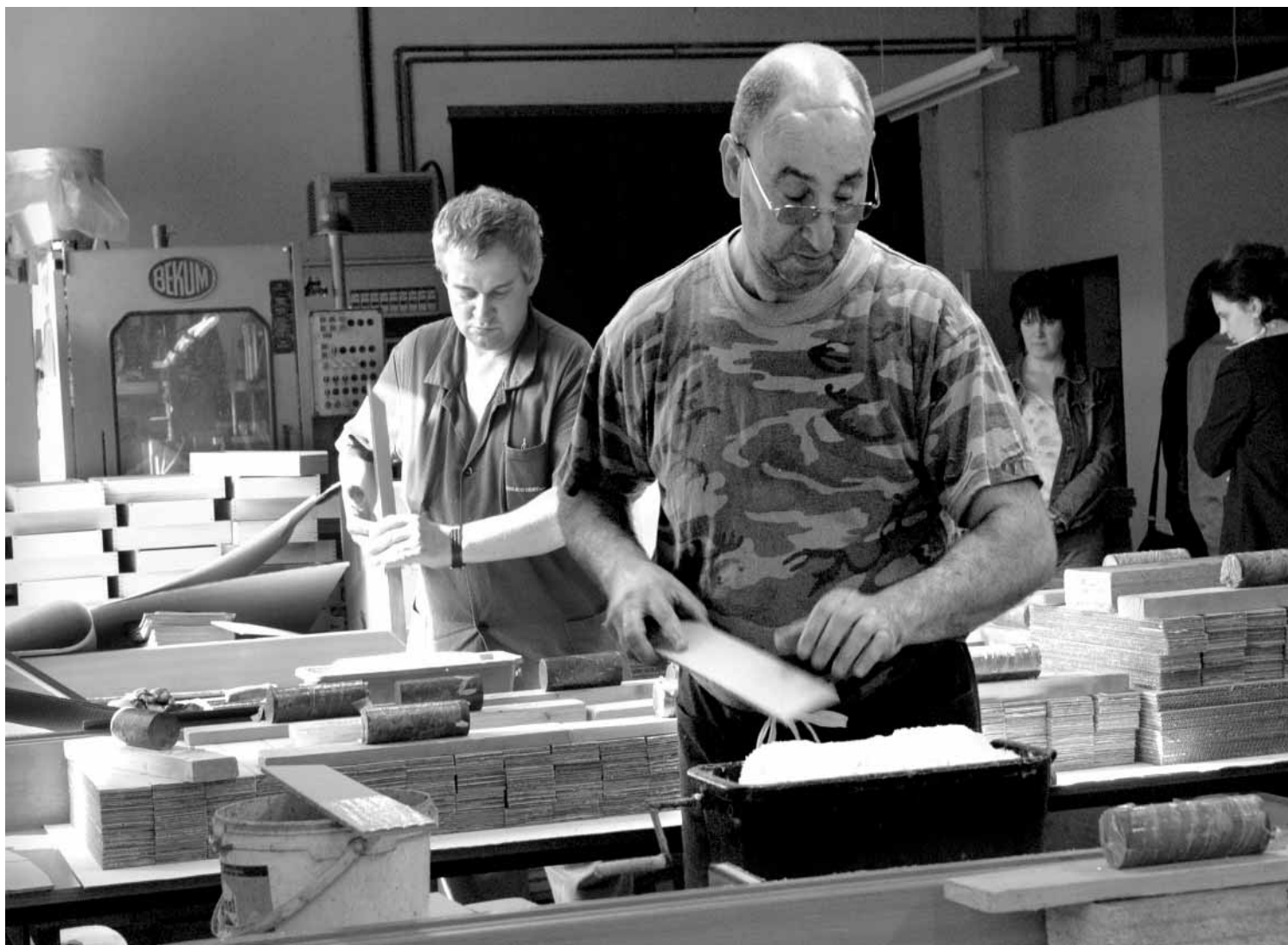
Rozvoj družstev v České republice komplikuje mimo jiné skutečnost, že zde zcela chybí družstevní bankovní sektor. Ten je naopak ve Francii velmi silně zastoupen. Reprezentují jej velké družstevní banky, jako například *Crédit Agricole*, *Crédit Mutuel*, *Crédit Coopératif*, které byly původně založeny na principu vzájemné kolektivní pomoci. Nyní ale plní víceméně stejné funkce jako běžné banky a dominují bankovnímu sektoru ve Francii. V současnosti začínají družstevní banky ovládat také trh s pojištěním a spravují již například dvě třetiny životních pojistek v zemi. Objevují se ale obavy, reflektované například 6. února 2007 v článku listu *Figaro* nazvaném „Jak pojišťovny blokují svůj trh“, aby banky úplně neztratily svá družstevní specifika a nestaly se pouze klasickými finančními ústavami.

Mimo půjčky existuje pro družstva ve Francii i u nás pět hlavních finančních zdrojů: prodej výrobků a služeb, členské příspěvky, dary, daňové úlevy a státní subvence. Dále také mohou využívat podpory ze strukturálních fondů EU. Ve Francii mohou být příjemci pří- mých dotací od státu a daňových úlev pouze ta družstva, která mohou prokázat aktivity v sociální oblasti. V ČR se daňové úlevy týka- ji pouze Výrobních družstev invalidů.

Pokud se projektům sociální ekonomiky nepodaří získat půjčku od družstevních nebo soukromých bank, třeba proto, že podle nastavení kritérií většiny bank nemají projekty sociální ekonomiky dostatečné garance (konkurenceschopnost, ekonomickou životaschopnost apod.), musejí hledat jiné možnosti financování. Jednou z možných cest je, že se organizace spojí a využijí společné fondy, nebo se společně s většími zárukami obrátí na banku. Z tohoto důvodu vytvořila ve Francii družstva spolu s ostatními podniky sociální ekonomiky speciální organizace, které jim pomáhají naplňovat jejich kapitálové potřeby. Mezi takovéto financující organizace patří například *Caisses d'Epargne* – spořitelna se statutem družstva, jejímž posláním je podporovat obecný zájem, a to především místní rozvoj a sociální ekonomiku. Síť družstev si vytvořila i svou vlastní organizaci za účelem podpory družstev – *SOCODEN* (*Société Coopérative de Développement et d'Entraide* – Družstevní společnost pro rozvoj a vzájemnou pomoc). Podobným alternativním zdrojem nabízejícím zvýhodněné úvěry je v České republice pouze Fond dlouhodobého úvěru, spravovaný Svazem českých a moravských výrobních družstev.

Kromě finančního zázemí a legislativy se v obou zemích významně liší především obecné vnímání družstevnictví i konceptu sociální ekonomiky. Družstevní sektor v České republice si stále v očích veřejnosti nese stigma z komunistického období. A ani neblahé zkušenosti se znovuznیکými kampeličkami (družstevními záložnami) dobrému obrazu družstev nepřispěly. Nově uplatňovaný koncept sociální ekonomiky by měl družstevnictví napomoci špatnou pověst zlepšit.

Autorka je absolventka katedry Občanský sektor Fakulty humanitních studií UK.

Podle Karla Rychtáře, ředitele Odboru výrobních družstev invalidů, existuje v současnosti již 4–5 družstev, která lze nazvat „opravdovými sociálními družstvy“. Foto e-Buletin, o. s. Skok

Nevýdělečná miniatura republiky

**Jsou družstva ve Francii zákony
sešněřovaným aktivismem,
nebo praktickým nástrojem šíření
vlivu i idejí?**

Felix Xaver

Francouzské slovo *association* lze přeložit několika způsoby – od psychologického (asociace) přes jeho společenský (spolek) a kulturní rozměr (svaz) až po jeho nejvíce politický význam (sdružení). Pro tento zásadní koncept francouzského aktivismu se v běžném jazyce vžila jeho zkrácená forma *asso*. Francouzská Wikipedia definuje asociaci dvěma způsoby. Buď jako smlouvu, na jejímž základě se dva nebo více společníků zavazuje ke spolupráci s jiným než výdělečným cílem. Druhým významem tohoto slova je společnost, která je na základě výše popsané smlouvy založena. Vznik podobných společností se přitom řídí francouzským zákonem o asociacích z roku 1901, který od té doby prošel jen málo modifikacemi. Jaký může mít význam pro dnešní francouzský aktivismus?

Anthony (26 let) je student psychologie sportu a ve společenském životě se do velké míry angažuje právě prostřednictvím *assos*. Je členem sdružení bojových sportů (*Centre méditerranéen des arts martiaux*), podílí se na chodu asociace připravující hudební festival (*Transmusicales* v Rennes), na studentských kolejích, kde bydlí, se donedávna podílel na organizaci čajovny. „Model *asso* v zásadě kopíruje francouzský politický systém – v čele stojí prezident a i další funkce – sekretář, pokladník – při-

pořádají republiku,“ vysvětluje základní organizační principy. Může to znít trochu paradoxně, zvláště proto, že mnohé asociace (například i AMD) jsou vůči systému značně kritické. Anthony pokračuje: „*Assos* fungují na základě demokracie se všemi jejími negativy i pozitivy. Stejně jako republika jsou centralizované a o důležitých otázkách rozhoduje většina. Prezident asociace je centrální postava, která má výhradní právo na návrhy změn a jejich schvalování.“ Problémy může způsobovat i nevýdělečný statut. Jak vzpomíná Anthony: „Když jsme na kolejích organizovali čajovnu, narazili jsme na problém s financováním materiálu. Celý projekt nebyl od počátku chápán jako výdělečný, ale všichni vědí, že čaj, cukr a máta z nebe nepadají. S ohledem na Zákon 1901 jsme čaj nesměli prodávat, ale mohli jsme pouze žádat o dobrovolný příspěvek.“

Slovo nekomerční se však dá chápat různě. Jedním ze zvláštních příkladů francouzských družstev je sdružení *les Amis du Monde Diplomatique* (AMD), které vlastní 25 procent akcií společnosti Le Monde diplomatique SA. Vlastnictví akcií mu podle jeho internetových stránek umožňuje stát se garantem nezávislosti známého měsíčníku Le Monde Diplomatique. Propagace měsíčníku stojí v centru aktivit sdružení, jehož zástupci například vystupují na počátku každého měsíce v rádiu Béton (93.6 FM), kde komentují články otištěné v aktuálním čísle Le Monde Diplomatique. Šéfredaktor Ignacio Ramonet a prezidentka AMD Françoise Calvez ve společném prohlášení neskrývají radost nad tím, že AMD spolu s odbory novinářů měsíčníku disponuje skoro polovinou akcií společnosti. Prohlášení pokračuje: „[Členové AMD] se aktivně podílejí na rozšiřování idejí proklamovaných v Le Monde Diplomatique. Ve spolupráci s 5200 předplatiteli, šedesátkou místních korespondentů ve Francii, řadou

sesterských organizací v Evropě a dvanácti skupinami na jih od Středomoří organizuje AMD každý rok několik stovek veřejných setkání, která se týkají témat představených v měsíčníku. Tím se AMD podílí na veřejné debatě, která je v současné době potřebná více než kdy dříve.“

Příkladem „rozšiřování idejí proklamovaných v Le Monde Diplomatique“ může být například nedávná účast členů AMD na sociálním fóru v Burkina Faso nebo řada dalších seminářů a debatních setkání na mnoha místech Francie a dalších frankofonních zemí. Mezi diskutovaná témata často patří zvětšování ekonomických rozdílů mezi severem a jihem, témata privatizace a veřejných služeb, korupce, geneticky modifikovaných plodin a další. Jde o otázky, na které se často zaměřují články v Le Monde Diplomatique. Jiným typem akcí, na nichž se AMD podílí, jsou kulturní projekty. V jednom z nich se *asso* angažuje v podpoře divadelního představení *Hop là nous vivons!*, zpracovaného podle hry německého avantgardního autora Ernsta Tollera, „expresionisty, pacifisty a aktivního účastníka mnichovské revoluce 1918“. Jiný partnerský projekt (*Music Hall 56*) je spjat s muzikálovou komedií autora Johna Osbournea, zasazenou do kontextu suezské krize.

Sešněřovaná činnost dobrovolných sdružení, vymezená více než stoletou legislativou, již ale některým dnešním aktivistům nevyhovuje a řada z nich přechází do pololegality či přímo ilegality. „Ideálem je samozřejmě více autonomie pro *assos*. Na druhé straně ale existuje reálné nebezpečí, že bez zpětné vazby se z dobrovolných spolků stanou sekty manipulovatelné charismatickými předáky,“ tvrdí Anthony, opíraje se o teoretické předpoklady sociální psychologie. „Potom, co jsme začali mít problémy s čajovnou, museli jsme oficiálně ukončit činnost a teď pokračujeme svépomocí v širokém okruhu známých. Nepotřebujeme žádné centrální vedení a akce děláme nepravidelně a na různých místech. Tak se alespoň vyhneme nepříjemnostem s vedním kolejí. Někdo vaří čaj, jiný donese vodní dýmku, další sladkosti nebo obstará sound-systém a večírek může pokračovat.“

Autor je doktorand FF UK a UPV v Montpellier.

další rozvoj stávajících družstevních sektorů, ale umožňovaly i rozvoj nových sektorů družstevních forem podnikání (například vznik sociálních družstev).

Stávající česká družstva se podle jednotlivých sektorů sdružují do svazů s celonárodní působností. Jednotlivé svazy zastupují zájmy svých členských družstev jak ve vztahu k orgánům státní administrativy, tak i ve vztahu k místním samosprávám a regionálním orgánům podnikatelské i nepodnikatelské sféry. Zájmy svého sektoru pak tyto svazy zastupují i na úrovni evropských světových sektorových družstevních organizací. Střechovou organizací českého družstevního sektoru je Družstevní asociace České republiky (DA ČR), která sdružuje čtyři družstevní svazy. Je tak hlavní lobbistickou organizací, která hájí zájmy českého družstevnictví.

Stejnou úlohu DA ČR plní i na mezinárodní scéně, kde je představitelem českého družstevnictví jak v mezinárodních družstevních strukturách (Mezinárodní družstevní svaz), tak i ve strukturách mimodružstevních. Je partnerem mezinárodních vládních (např. OSN, MOP) i nevládních organizací. Velmi silně se angažuje zejména na evropské úrovni. Potvrzením našeho dobrého postavení na mezinárodní scéně je i fakt, že jsme byli v letošním roce pověřeni uspořádat 3. družstevní konvent. Jde o nejvýznamnější letošní akci evropského družstevního sektoru, která proběhne v Praze ve dnech 18. a 19. června. Jednání připravovaného Konventu bude zaměřeno na problematiku evropského i národního sociálního dialogu a roli družstev v tomto procesu.

Již po mnoho let usiluje DA ČR o to, aby ve vztahu družstevního sektoru ke státní administrativě došlo k určité institucionalizaci. Družstevníci chtějí, aby byl vytvořen orgán ve struktuře státní správy, který by se zabýval speciálně problematikou družstev. Tento orgán by pak mohl vládě předkládat náměty a podněty k rozvoji tohoto sektoru, a to v intencích trendů, které vyplývají z dokumentů Evropské komise.

Zatím jediným úspěchem této snahy je skutečnost, že se Družstevní asociace stala oficiálním připomínkovým místem Legislativní rady vlády ČR. Dostala tak možnost se vyjadřovat k připravovaným normám a zákonům, které se nějakým způsobem družstevního podnikání dotýkají. Současné postavení ovšem znamená určitý ústup ze získaných pozic. K důležitému posunu totiž došlo 3. listopadu 2004, kdy se představitelé družstevních sektorů sdružených ve střechové organizaci DA ČR sešli s tehdejšími předsedou vlády a tehdejším ministrem pro místní rozvoj. Z tohoto společného jednání vyplynulo, že se vláda bude alespoň jednou ročně zabývat vývojem družstevního sektoru, a jako styčná osoba mezi Družstevní asociací ČR a vládou ČR byl určen ministr pro místní rozvoj. Dalším významným mezníkem bylo rozhodnutí vlády ČR, která na svém zasedání dne 31. května 2006 přijala Usnesení č. 675, jímž vytvořila Radu vlády pro družstevnictví.

Radost z tohoto úspěchu však netrvala dlouho, protože nová vláda vzešlá z výsledků červnových voleb loni v září Radu vlády pro družstevnictví opět zrušila jako nepotřebný orgán. Paradoxní přitom je, že toto rozhodnutí přijala vláda, která nakonec ani nezískala důvěru Parlamentu ČR. Přesto je její rozhodnutí platné.

Podobný postoj státní administrativy k družstevnímu sektoru je v Evropské unii ojedinělý. V některých zemích EU existují na vládní úrovni struktury, které jsou pro tuto problematiku kompetentní (např. ve Francii) a družstevnictví je zde vnímáno jako jeden z významných sociálních a hospodářských nástrojů při řešení řady problémů. Rovněž Evropská komise vnímá družstevní sektor jako nástroj k realizaci cílů Lisabonské strategie. K zemím, kde je družstevnictví silně rozvinuto a také pozitivně přijímáno, patří kromě Francie i Itálie, Španělsko, Belgie, Velká Británie.

Autor je výkonný ředitel Družstevní asociace České republiky.

INZERCE

www.kanzelsberger.cz

program literární kavárny
Dům knihy Kanzelsberger
Václavské nám. 4 | Praha 1 | (Můstek)

**čtvrtek 14. 6. | 13:00 | Tereza Maxová
& Alice Nellis**
**představí veřejnosti již třetí díl populární
výchovné hry pro děti**

**úterý 26. 6. | 17:00 | Miloš Nesvadba
& Jan Vodňanský**
**pokřtí novou knížku Tužka ušatá plnou
říkánek a obrázků o zvířátkách**

vždy aktuální program najdete na www.kanzelsberger.cz

USA s Íránem o Iráku

V Bagdádu si promluvíli Američané s Íránci, nemá ale smysl si dělat přehnané naděje.

CYRIL BUMBÁLEK

V bagdádské rezidenci iráckého premiéra Núrího al-Málíkího zasedli 28. května k jednacímu stolu americký velvyslanec v Iráku Ryan Crocker a jeho iránský kolega Hassan Kázemí-Qomí, aby spolu čtyři hodiny hovořili o situaci v Iráku. Před objektivy fotografů si vyslanci Washingtonu a Teheránu podali ruce poprvé po sedmadvaceti letech – od chvíle, kdy milionové davy stoupenců ajatolláha Chomejního, liberální nacionalisté a radikální levice svrhli proamerického iránského šáha Muhammada Rezu Pahlaviho.

Je ale samotný fakt, že spolu staří nepřátelé Amerika a Írán opět veřejně mluví, důvodem k tomu, aby se o bagdádském setkání psalo jako o historické či dokonce průlomové události ve vzájemných vztazích mezi někdejšími spojenci?

Za uplynulých sedmadvacet let, co spolu Írán a USA neudržíjí formální diplomatické vztahy, měli zástupci obou států řadu příležitostí k tomu, aby se pokusili prolomit ledy. Utajená jednání s emisary Ronalda Reagana přinesla v osmdesátých letech svobodu diplomatům z teheránské ambasády i Američanům zajatým během občanské války v Libanonu výměnou za dodávky zbraní pro iránskou armádu. Američané byli tehdy poníženi a zdá se, že na to stále nezapomněli. Když se pak po 11. září pokusil iránský prezident

Muhammad Chátamí ukázat vstřícnou tvář, byla šance na normalizaci vztahů větší než kdykoli předtím. V roce 2001 dokonce Íránci navázali spolupráci s Američany, kteří chystali úder proti společnému nepříteli – tálibánskému režimu v Afghánistánu. Vzápětí ale americký prezident George Bush zařadil Teherán spolu s iráckým režimem Saddáma Husajna a komunistickou Severní Koreou do „osy zla“. Údajně proto, že nevěděl, koho k prvním dvěma do trojice zvolit. Ani to neodradilo Íránce, aby na jaře 2003 poslali do Washingtonu nový návrh. Podle diplomatů, kteří s iránským dokumentem přišli do styku, Teherán nabídl, že přestane podporovat libanonský Hizbullah a palestinský Hamás a zprůhlední svůj jaderný program. Za to požadoval, aby USA přestaly usilovat o svržení režimu iránských ajatolláhů a ukončily svou nepřátelskou politiku. Dopis však dorazil do Washingtonu ve špatnou chvíli. V té době se americké tanky proháněly Irákem a Bílý dům byl zřejmě opojený nečekaně snadným svržením Saddáma Husajna. Washingtonští jestřábi podlehlili iluzi, že teheránští ajatolláhové přijdou na řadu vzápětí.

To se nestalo a dnes jsou Američané od vítězství v Iráku mnohem dále než před čtyřmi lety. Na iráckých ulicích umírají spolu s tisíci bezejmennými Iráčany další stovky Američanů a místní slabá vláda se nedokáže vypořádat se sektářským násilím. Irák je teď více než kdy jindy rozdělenou zemí a naděje na obrát k lepšímu je mlhavá. Krvavá válka s povstalcí a teroristy je v USA čím dál méně populární a prezident Bush odolává rostoucímu tlaku

demokraty ovládaného Kongresu, aby z Iráku začal stahovat americké vojáky. Nikdo se ale dnes neodvází předvídat, co se stane, až americké hlídky zmizí z ulic Bagdádu. Jen málokdo ještě věří tomu, že Američané odejdou se vztyčenou hlavou jako vítězové. To je jasné i Iráncům, kteří chtějí, aby odchod z Iráku Američanům co nejvíce zhořkl. Jednoduše proto, aby washingtonské strategy nenapadlo přesunout americké vojáky o pár set kilometrů dál směrem na východ do Íránu.

To, že jednání vůbec začalo, je nepochybně příznivá zpráva. Ještě důležitější ale je, aby americko-iránské rozhovory nesledovaly osud vyjednávání o jaderném programu s Evropany, které se už několik let točí v bludném kruhu. Bez ohledu na rezoluce a sankce Rady bezpečnosti Íránci odolávají tlaku na zastavení svého jaderného programu. Jaderný program je pro Íránce zdrojem mimořádné prestiže a odznakem pozice regionální mocnosti. Měl-li by se tedy jaderný program stát předmětem vyjednávání, byla by cena, za níž by se Íránci byli ochotni být jen části jaderných aktivit vzdát, velmi vysoká. Navíc Evropané nejsou iránskému režimu schopni nabídnout to, o co nejvíce stojí. Budoucnost. Tu mohou Iráncům zaručit jen Američané, kterých se iránský režim navzdory silným slovům stále nejvíce obává. Íránci jsou si dobře vědomi toho, že teheránský režim je další na seznamu americké politiky změny režimů. Jednat s Íránem o atomu ale USA nechtějí. Přinejmenším dokud Íránci nepřestanou s obohacováním uranu. Ti to ale jako podmínku pro zahájení dialogu odmítá-

jí a zdůrazňují, že se svého práva na atom nevzdají.

Po pondělním jednání v Bagdádu se jak Američané, tak Íránci nechali slyšet, že schůzky mezi zástupci obou znepřátelených zemí mohou pokračovat. Otázkou ale zůstává, zda nezůstanou na úrovni zdvořilostních setkání, kdy si obě strany vymění své názory, aniž by byly ochotny si naslouchat.

Úskalí na cestě k dialogu je celá řada. Jedním z hlavních je skutečnost, že teheránští politici mají problém zdůvodnit iránské veřejnosti, proč jednat s někým, kdo je tři desetiletí označován jako ztělesnění zla na zemi. I proto se v iránském tisku v komentářích o bagdádské schůzce vyslanců objevovala slova o tom, že Íránci nepřišli smlouvat, ale vysvětlit americkým okupantům, že oni jsou hlavním zdrojem problémů Iráku a potažmo celého regionu Blízkého východu. Uvnitř iránského režimu navíc stále plane mocenský souboj mezi prezidentem Ahmadínežadem a pragmatictějším křídlem režimu, které je urovnání vztahů se Západem více nakloněno. Zatčení jaderného vyjednavče předchozí administrativy Muhammada Mussavijána, který byl spolu s dvěma iránskými akademiky žijícími v exilu v USA a novinářkou Rádía Fardá, vysílajícího z Prahy, obviněn ze špionáže a přípravy „sametové“ revoluce v Íránu, ale naznačuje, že v poločase v souboji s umírněnými pragmatiky Mahmúd Ahmadínežád rozhodně neprohrává. Toto znamení nevěstí dalším jednáním velký úspěch.

Autor působí v Asociaci pro mezinárodní otázky.

par avion

EL PAÍS

Nejen český tisk se věnuje temným stínům nedávné minulosti. Příkladem může být text z 31. května ve španělském listu El País. Článek rozebírá práci mexických tajných služeb v letech 1960–1980. Jde o období takzvané špinavé války vedené mexickou vládou proti radikálně levicovým skupinám. Na základě federálního zákona o transparentnosti z roku 2002 byly zveřejněny spisy mexické tajné policie DFS, která se v uvedeném období zaměřovala nejen na extralegální likvidaci radikálních skupinek, většinou pasivně působících ve studentských kruzích, ale sledovala také významné mexické umělce a intelektuály. Mnoho z nich bylo v různých fázích režimu hegemonní strany PRI přímo zatčeno, jiní byli vystaveni různě intenzivnímu dohledu. Mnohé osobnosti, jako spisovatelé Salvador Novo, Juan José Arrelo či dokonce držitel Nobelovy ceny Octavio Paz, byly sledovány nejenom agenty tajné služby, ale i lidmi ze svého nejbližšího okolí, kteří pro službu pracovali. Jak v deníku uvedl mexický novinář Julio Aguilar, policejní agenti nebyli příliš inteligentní lidé, a tak četba svazků často ukazuje, nakolik přeháněli údajné subverzivní výroky svých „objektů“, jen aby ospravedlnili výdaje určené na jejich špehování. Zprávy jsou díky tomu často plné nechtěného humoru. Agent tak například neopomněl svým nadřízeným sdělit podstatnou informaci, že Salvador Novo na přednášce o nezávislosti Mexika prohlásil, že „Tenočtitlán padl

do rukou Španělů a poté vzniklo místokrálovství, jehož vláda ukončila nezávislost Mexika“. Spis Octavia Paze pak obsahuje dalších 25 stránek nevýznamných hlášení. DFS také sledovala frekvenci letů vybraných osobností na Kubu a podle toho usuzovala na jejich možné vazby na Castrův režim. Avšak nezůstalo jenom u kontroly a dohledu. Například filosof Eli de Gortari strávil na základě zpráv DFS pár let ve vězení. Pro řadu českých publicistů a senátorů, kteří jsou přesvědčeni o české výjimečnosti represí tajných služeb, článek přináší jistě zajímavé čtení.

LA RAZÓN

Bolívijský opozičně laděný deník La Razón, který hájí zájmy kreolského východu, stavějíci se proti současnému prezidentu Evo Moralesovi, informuje 29. května o současných diskusích ve vládním Hnutí k socialismu (MAS). Spory se týkají právě projednávaného nového ústavního dokumentu. Podobně jako je tomu v řadě dalších jihoamerických ústav, omezuje i současný bolívijský základní zákon možnost zvolení prezidenta pouze na jeden mandát. A stejně jako ve Venezuele či třeba Kolumbii, ani v Bolívii se současná vládní moc nehodlá vzdát možnosti zúročit plody svého vládnutí i v další volební kampani. Jde především o to, že je latinskoamerická politika silně personalizovaná a kampaně se většinou točí především kolem osob, které mají šanci se stát přímo zvolenými silnými prezidenty. List cituje Marca Carrilla, mluvčího MAS v Ústavodárném shromáždění, který označil stávajícího prezidenta Moralesa za „tvůrce a vykonavatele, jenž vede současný proces změny“,

a prohlásil, že by se měl znovu ucházet o svou funkci. Hnutí MAS dalo současně najevo, že mu jde nejenom o možnost dalšího zvolení této osobnosti, nýbrž o ústavní zajištění nijak neomezované možnosti znovuzvolení hlavy státu. Postoj bolívijské levice se tak výrazně odlišuje třeba od postoje levice brazilské, jejíž vůdce prezident Lula nedávno striktně odmítl, že by zvažoval možnost podobné ústavní revize v zájmu svého znovuzvolení.

ABC

Velkou pozornost vyvolal na konci května v jihoamerických médiích rozhovor, který poskytl bývalý brazilský prezident Fernando Henrique Cardoso. Citovala z něj řada tamních deníků včetně paraguayského listu ABC. Významný sociolog a politolog, který dvakrát v průběhu devadesátých let stál v čele své země a je dodnes považován za jednoho z úspěšnějších brazilských prezidentů, se vyjádřil k řadě aktuálních otázek amerického kontinentu. V reakci na bolívijské znárodnění plynu, jež se dotklo především brazilské státní společnosti PETROBRAS, a na paraguayský tlak na zvýšení cen elektřiny dodávané do Brazílie Cardoso řekl, že „Brazílie ztratila vedení“ a „kapacitu hledat soužití v Jižní Americe“. Kontinent je podle Cardosa rozdělený jako nikdy předtím a vinu na tom má i Brazílie se svou špatnou zahraniční politikou. Ta se projevuje i v údajné antiamerické politice Lulovy vlády, která ale zmizí vždy, když Brazílii navštíví prezident Bush. Zbytečnou konfrontací tak prý země pouze ztrácí čas. Podobnou zahraničněpolitickou chybou má být i Lulovo neustálé vyzdvihová-

ní vztahů se zeměmi chudého jihu, mezi něž stávající prezident Lula řadí i Čínu a Indii. A to i přesto, že dělba světa na jih a sever přestává mít smysl, když právě „Čína a Indie jsou čím dál více severem“.

EL NACIONAL

Venezuelský deník El Nacional věnuje v podstatě celá svá vydání posledních dní krizi kolem neobnovení licence soukromé televizní stanici RCTV. Tento krok Chávezovy vlády, která celkem oprávněně viní televizi z podpory puče v roce 2002 a mediální manipulace s ním spojené, vzbudil odpor ve většině jihoamerických zemí. V samotné Venezuele pak vyhnal do ulic nejen aktivní členy opozice, ale i masy studentů. Zatímco prezident Chávez vyzývá své stoupence v chudinských čtvrtích (barrios), aby byli ve stavu pohotovosti, a nepřímou pohrozil další soukromé televizi podporující protesty, arcibiskup Baltazar Porras srovnal prezidenta s Mussolinim a Hitlerem. Podle Porrasy svými výroky Chávez jen podněcuje násilnou atmosféru v zemi, v níž umírá násilnou smrtí – v důsledku kriminality – přes 200 lidí týdně. List také informuje o kritice, již venezuelská vláda za své kroky čelí nejenom v řadě mezinárodních organizací, ale i ve vlivném tisku v sousední Brazílii. Ten útočí i na Lulovu vládu za její shovívavý postoj k údajně diktátorským sklonům Huga Cháveza. Faktický zákaz televizního vysílání odsoudili i peruánský prezident Alan García a chilská prezidentka Michelle Bacheletová.

Ze španělskojazyčného tisku vybíral Radek Buben.

Zbožní zabijáci

Kniha vhodná pro ateisty

Růstu násilí a případů teroru odůvodňovaného náboženskými motivy se podle autora knihy Teror v mysli Boží dá nejlépe čelit uznáním náboženství samotného.

FILIP TESAŘ

Ještě v roce 1980 figurovalo na seznamu teroristických organizací amerického State Departmentu (ministerstva zahraničí) jen jedno jediné opravdu náboženské hnutí. O dvacet let později jich na seznamu už byla více než polovina. Následujícího roku jedna taková organizace udeřila přímo v pomyslném srdci Ameriky, na Manhattanu. Teroristické útoky proti WTC samozřejmě mohutně podpořily zájem o nárůst nábožensky motivovaného násilí v posledních desetiletích, tento zájem však současně obrátily především směrem k islámu.

U amerického sociologa Marka Juergensmeyera, který problematiku náboženského násilí studoval podrobně už více než deset let před útoky z jedenáctého září 2001, takový jednostranný zájem nenajdeme. Svou knihu sepsal nejenom od stolu, ale materiál sbíral v mnoha rozhovorech s přímými účastníky násilných akcí, kteří pocházejí z nejrůznějších církví, sekt a společenství. Zpovídal například reverenda Michaela Braye, ospravedlňujícího násilný odpor proti interrupčním klinikám, rabína Meira Kahaneho, zakladatele extremistické židovské strany

Kach, Mahmúda Abouhalima, osobního řidiče a strážce šejcha Umara Abd ar-Rahmána – organizátora útoku na WTC v New Yorku roku 1993, doktora Abdala Azíze Rantisiho, jednoho za zakladatelů Hamásu, i jednoho z vůdců militantních Síkhů Simradžita Singha Manna. Když ve své knize představuje reprezentativní plejádu nábožensky motivovaných násilných hnutí, snaží se naopak pečlivě vyvarovat toho, aby si čtenář odnášel dojem, že jsou některá náboženství násilnější než jiná.

Vojáci Kristovi i ti další

Atraktivitu publikace pro českého čtenáře jistě zvyšuje fakt, že Juergensmeyer na začátku vlastního výkladu míří symbolicky do vlastních řad. Kapitola nazvaná Vojáci Kristovi zachycuje především určitou stránku americké společnosti, která bývá běžnému Evropanovi – křesťanovi spíše formálnímu (a ještě spíše obyvateli převážně ateistických Čech) často skrytá: způsob, jakým náboženské cítění prostupuje americkou společnost a politiku. V závěru kapitoly se přesune do Severního Irsku, i když zde už je sporné, zda můžeme místní militanty označit za „vojáky Boží“ – a totéž se týká jejich mentorů. Stavět do jedné řady ulsterského protestantského duchovního a politika lana Paisleyho a třeba egyptského autora Abd as-Saláma Faraga, třebaže s tématem jsou spojeni oba, lze totiž přece jen těžko: první z nich násilí odmítá, druhý jej právně a společensky legitimizuje. Když navíc Juergensmeyer ve zkratce ukáže, že ani vztahy, ani ideologické vazby mezi Sinn Féin, politickým patronem Irské republikánské armády, a katolickou církví v Severním Irsku nejsou nijak těsné, vlastně se jen přesvědčíme, že jediná oblast v Evropě spojená s terorismem a náboženskými dělitky souvisí s náboženským násilím jen omezeně.

Naopak nad výběrem příkladů z dalších oblastí, rozdělených současně národnostně a nábožensky, jako je Palestina nebo Srí Lanka, nemusel Juergensmeyer nijak těžce uvažovat. Palestinu probral z obou stran, židovské i arabské, Srí Lance ale bohužel věnoval jen okrajovou zmínku v souvislosti s buddhistickým ospravedlňováním násilí (o tamilském terorismu, zaměřeném čistě politicky, se nezmiňuje vůbec). Podrobně naopak rozebírá sepětí mezi náboženským a nacionalistickým cítěním v sikhském terorismu a na závěr popisuje teroristické hnutí Óm šinrikjó, inspirované částečně buddhistickým učením. Dá se tedy říci, že kromě hinduismu, který se v první části knihy objevuje pouze jako doplněk k výkladu o sikhismu, zařadil na scénu „kultur náboženského násilí“ všechna významná světová náboženství. Nemohl pochopitelně zachytit tento jev v celé šíři, a soustředil se proto na ilustrativní případy, které sám do hloubky studoval (vynechal tedy například útoky islámských náboženských militantů proti sekulárním arabským vládám).

Ačkoli autor hned v úvodu píše, že náboženství sice poskytuje násilným praktikám zázemí, ale není podle něho skutečným viníkem, neměli bychom přehlédnout ani jeho poznámku, že všechna náboženství jsou svou povahou revoluční: mohou sloužit jako pramen k alternativnímu pohledu na veřejný řád. Vztah násilí a náboženství je podle Juergensmeyera klíčem k porozumění, a proto se snaží ve druhé části knihy čtenáře provést

prostřednictvím několika vodítek myšlenkovým světem věřících lidí páchajících násilné činy. Snaží se přitom porozumět jejich motivaci. Jak sám píše, nejde mu o popis toho, jak špatní lidé páchají špatné skutky (i když se okrajově zmiňuje například o tom, jak se Timothy McVeigh, jenž vyhodil do povětří federální budovu v Oklahoma City, vyžíval v zabíjení iráckých vojáků a fotografoval si padlé). Celkově však usiluje spíše o pochopení, proč zbožní lidé oddaní mravnímu pohledu na svět začnou ospravedlňovat zabíjení.

Rituál i revoluce

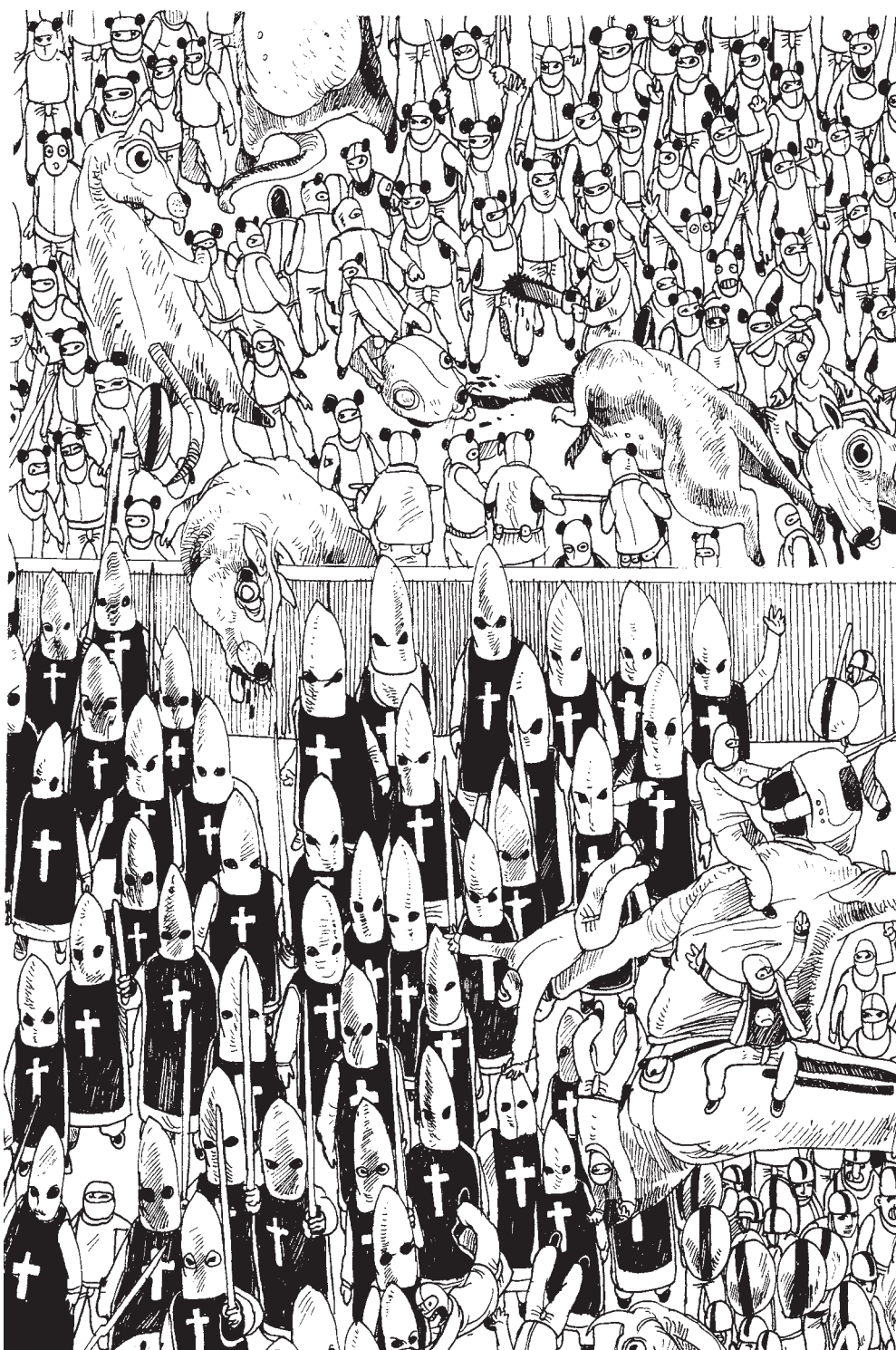
Prvním z bodů, který nám má umožnit toto pochopení, upozorňuje na význam, který teroristé přikládají oslovení obecnstva. Častá snaha o maximální počet obětí v sobě nenese pouhé úsilí o nejvyšší možnou smrtící účinnost: jde především o dopad takové akce – a Juergensmeyer říká, že na případy náboženského terorismu vlastně všichni hledíme jako na veřejná představení. Tomu ostatně odpovídají i přívlastky, které se obvykle poji s jejich popisem: symbolický, dramatický, divadelní... Pokud bychom tuto myšlenku domysleli dále, pak bychom mohli za náboženský teror považovat děsivý náboženský rituál – neboť takový rituál je symbolickým opakováním či předobrazem určité události s náboženským významem. Takovou událostí je pro mnoho náboženských militantů konečný střet mezi silami Dobra a Zla, vyvrcholení kosmické války, v níž účinkují a kterou se svými činy snaží přivolat nebo uspišit. Nepřekvapí, že militanti sebe samy nevnímají jenom jako bojovníky Dobra, ale často jako mučedníky, zatímco si své protivníky demonizují. Takový pohled umožňuje získat sebedůvěru a stabilitu mnoha lidem, kteří se z různých důvodů cítí na okraji: bývalým vojákům, nezaměstnaným, ale i příslušníkům střední třídy, kteří cítí, že svět, na nějž si navykli, je nějakým způsobem ohrožen. Takových lidí je celá řada, a Juergensmeyer proto tvrdí, že důležitým činitelem při nárůstu náboženského násilí, jehož jsme svědky v poslední době, je globalizace. Takového Usámu bin Ládina dokonce s nadsázkou označuje za „antiglobalistického partyzána“. Škoda jen, že se Juergensmeyer nepustil také do otázky, do jaké míry souvisí páchání náboženského násilí s autoritativním profilem osobnosti: řada sociálně psychologických výzkumů totiž vcelku jasně potvrzuje vztah mezi autoritativní psychikou a bigotním vnímáním náboženství.

Když se autor na závěr ptá, která ze strategií v potlačování náboženského terorismu je nejvhodnější (sílové řešení, včetně americké „války proti terorismu“, snaha zastrašit pachatele tresty či jinak, vyjednávat s nimi, odstranit náboženský aspekt z politiky), odpovídá, že nejúčinnějším lékem na náboženské násilí se může stát uznání náboženství samotného, včetně mravních principů jím nesených. Je to odpověď strážlivá, avšak plně v souladu s tím, co předtím logicky vyložil. Podle autora chápání takový přístup znamená zaspávání propasti, která odděluje myšlenkový svět, v němž žijí zbožní zabijáci, od světa kolem nich.

Autor působí v Ústavu mezinárodních vztahů.

Mark Juergensmeyer: Teror v mysli Boží. Globální vzestup náboženského násilí.

Přeložil Tomáš Suchomel. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2007, 384 stran.

Kresba Jiří Franta

Jak se stal z jednoho vepře vegetarián

Povídka belgického antropologa, psychoanalytika a filosofa začíná banální přesmyčkou; autor pak hrdinu po této vyšlapané cestě vede na pevném a krátkém vypravěčském řetěze až k prozření. Můžeme-li mu věřit.

Paní Emílie Baconová
Vila Pomeje
Lanýže nad Korytem

New Pork, 21. květen 2504

Drahá, mám se tu dobře. Jak už jsem ti říkal po telefonu, pánové Rypáček a Kančík jsou projektem nadšeni. Pochopitelně vyžadují pár úprav. Pro některé z nich mají dobrý důvod, ostatní jsou součástí běžného vyjednávání. K definitivní dohodě bychom měli dojít koncem příštího týdne. Doufám, že na víkend budu moci přijet. Kdybys jen tušila, jak je mi protivné být od vás tak daleko. Když tak pomyslí na ta léta po vysoké škole, kdy jsem tě ještě neznal, drahoušku. Mé cesty. Všechny ty stejné hotelové pokoje... Stejně prázdné... Prý mládenecká svoboda... Naštěstí jsi to, lásko, všechno zvrátila.

Přes týden bez ustání pracuji. Večery trávim ve svém pokoji a připravuji se na další porady. Nejotravnější jsou víkendy, protože nemám nic na práci. Připadám si sám a je mi trochu smutno. Myslím na vás, ty má prasničko, a na naše rozkošná selátka. Všichni tři mi moc chybíte. Bydlím v hotelu kousek od kanceláří pánů Rypáčka a Kančíka.

Pro práci se to sice hodí, ale do centra to mám z této téměř výhradně průmyslové čtvrti dost daleko.

Nejhorší na tom je, že hotel stojí pět set metrů od městských jatek. Hned za svítání mě budí rámus kamionů, křik lidí a nadávky dělníků.

Včera jsem se tam šel z nudy trochu porozhlédnout. Taková chyba! Jaká hrůza! Miláčku, představ si stovky, tisíce lidí, mladých i starých, mužů, žen a dětí, které sem sváží kamiony. Protože jsou strašně namačkaní, po cestě se strkají, bijí a kousou. Teče z nich pot

a jsou celí od krve. Někteří mají zlomené tlapy a s nářkem se šourají ven.

Jeden za druhým vylézají z kamionu a obklopuje je dřevěné hrazení. Tím prkenným koridorem je vedou do ohrad. Dělníci jsou suroví a bijí ty nešťastné lidské tvory dlouhými klacky. A ještě přitom křičí. Myslím, že účelem je otupit je ranami a křikem a celou operaci provést co nejrychleji tak, aby si lidé nestavěli uvědomit, co se s nimi děje. Jsou mezi nimi i taci, kteří se pokoušejí utéct nebo ještě hůře, vzbourit se.

Naskytly se mi příšerné výjevy, při kterých byli lidé rozdělováni a rozmístováni do oddělených ohrad. Je vidět, jak na sobě lpí. Hlavně samice na mláďatech. Když jim berou jejich mladé, zuřivě se brání. Křičí, nařikají, kopou na všechny strany a kousou do všeho, co se jim dostane pod ruku. Myslím, že v takové chvíli jsou opravdu nebezpečné. Dělníci mi vykládali, co se stalo jednomu z nich, když spadl do ohrady. Byl okamžitě udupán a roztrhán. Ale jak se na ta ubohá zvířata zlobit? Jak říkal Voltchrochtaire: „Tato zvířata jsou nebezpečná, když se na ně zaútočí, brání se...“

Co se týče dětí, ty jsou vyděšeny k smrti. Třesou se na svých malých nožkách a vypadají ztraceně. A křičí. Křičí! Beze vší sentimentality, jeden by uvěřil, že slyší selátka. Je to děsivé. Ani děti neujdou bití a nadávkám. Dělníci je však přece jen bijí méně, aby je moc nezranili, protože když jsou zvířata příliš zničená, neprojdou veterinární kontrolou.

Starí jsou také k pláči. Jsou hubení (hlavně na boku jim jsou vidět kosti) a postupují vrávoravě a opatrně, aby se i přes štouchance udrželi na nohou. Přiznávám, že při vší té hrůze jsem měl skoro chuť se smát, tolik mi připomínali staré zchátralé vepře. Tato zvířata už nejsou určena k snědku, ale jdou na pomletí. Vyrábí se z nich hlavně masokostní moučka.

Pak jsou dospělí, děti a starci nastrkáni do oddělených ohrad, kde občas zůstávají – v závislosti na dodávkách – dva až tři dny, vystaveni nepřízní počasí a poslouchají nářky svých příbuzných. K snědku jim nedají nic a k pití jen málo, aby tak omezili jejich vylučování.

A ty jejich oči! Snad si vzpomeneš, jak jsme nedávno na dálnici míjeli náklad s lidmi. Strkali se, aby mohli vystrčit nos a dýchat. Řekla jsi, že mají šílený výraz. Já řídl a moc jsem toho neviděl. Tady jsem ale pochopil, co jsi tím myslela. Pojmenovala jsi to přesně: mají šílený výraz. Jako by jim lezly oči samou úzkostí z důlků. A přece, jak mohou tušit, co je čeká? Jistě nemají jasnou představu o smrti, a přesto je jejich hrůza zřejmá. Cítí to? Cítí strach svých druhů? Jejich křik je musí jistě varovat před nebezpečím, ale nakolik mohou tušit, o co se skutečně jedná, a vyčtit, co bude bezprostředně následovat?

Pozoroval jsem jednu samici, která byla v ohradě mezi starými. Musela mít mnoho mláďat, protože její uvolněné břicho jí plاندalo až někde u kolen. Cecky měla zvalé a prázdné. Ach Bože, jak byla ta samice zubožená. Držela se v rohu ohrady, stranou od ostatních. Slintala a zkroutila si konce tlapy, hrbila se a celá se chvěla, hlavu schovanou mezi rameny. Upřeně se na mě dívala a sténala a já měl pocit, že se mi snaží dívat do očí. Jako by se mi pokoušela něco říct.

Vím, že je to směšné. Vepřomorismus, jak nás ujišťují vědci, ale jak na to nemyslet? Co když se vědci pletou? Rozumíš? Kdyby se tak vědci mylili a lidé byli přece jen schopní nějak myslet. Co když jsou nám bližší, než si myslíme? Co by to pak bylo za šílenou hrůzu. Samé zločiny. Miliony a miliony zločinů. Hory němých obětí. Naše nejvšednější každodennost by nebyla ničím jiným než jedním nesmírným mrchovištěm. Namítněš

Iren Stehli: Dobová zátiší, 1975–2002. Z knihy Iren Stehli, Torst 2006

Patrick Declerck

Iren Stehli: Rybárna na Václavském náměstí, 1976–77. Z knihy Iren Stehli, Torst 2006

mi, že se v tom nevyznám, a máš pravdu, ale okamžik strávený u té staré samice byl skrzskrz zneklidňující. A přece jen si myslím, že jsme se unáhlili převádět všechno na instinkty.

I přes můj odpor mě jakási zvrácená fascinace hnala, abych pokračoval v prohlídce. Porážka dospělých je v zásadě jen pokračováním brutální procedury, která začala jejich odvozem. Zařízení je důmyslné. Ohrada je udělána tak, aby se dal pomoci posuvného hrazení zmenšit její prostor. Na protější straně je otvor, který ústí do úzké chodby, a tou může projít vždy jen jeden člověk. Jakmile se začne s porážkou lidí z té které ohrady, chodba se otevře a hrazení se začne vysouvat. Nastane hotová tlačence a lidé, aby unikli rozmačkání, nemají jinou možnost než postupovat jeden za druhým chodbou, která je vede na smrt. Na jejím konci jim dají zadní a přední tlapy do želez, aby se nevzpouzeli.

Pak čekají před pravoúhlou zatáčkou, která skrývá celé představení před zraky ostatních, až na ně přijde řada. Nakonec jsou lidé dostrkáni na běžící pás, který je dopraví k porážce. Ten je usmrtí pomocí strojku, který jim přiloží na čelo. Představ si rukojeť baterky s širokým kabelem na konci. Z ní vystřelí asi deseticentimetrový ocelový hrot, probodne jim hlavu a zabije je. Zařízení funguje na stlačený vzduch.

Musím říct, že samotné usmrcení je téměř okamžité. A když už se nějaký ten jedinec pokouší odvrátit hlavu, aby se vyhnul smrtelné ráně, většina z nich je mrtvá dříve, než pochopí, co se s nimi děje.

Zato předtím je to strašlivé. Rány, ať už od dělníků nebo ty, které si ta ubohá splašená zvířata uštědřují navzájem, křik, strkání, tlumený povyk zvedající se ze stáda, když se začnou ohrady zužovat nebo když jim nasazují železa. Hromadný řev čisté hrůzy. Říkal

jsem si, jestli snad jejich strach není horší, než by byl strach náš, kdybychom se octli na jejich místě, protože tato zvířata přece nejsou schopna mentální činnosti.

V mém dojetí mě dokonce napadla trochu potrhá myšlenka, že utrpení Ježíše Kvííista by bylo možná morálně ještě větší, kdyby byl člověkem, a ne vepřem. Víím, myšlenka je to rouhačská, ale jestli je naše utrpení zkouškou seslanou Bohem či následkem prvotního hříchu, v čem pak může spočívat smysl utrpení lidí a ostatních zvířat? (Jak vidíš, jsem otřesený natolik, že mluvím poněkud z cesty...)

Jakmile jsou lidé usmrceni, pověsí je hlavou dolů za železa na spodních končetinách na hák. Mrtvolky jedou podél čtvrticí linky. Nejdříve je odříznuta hlava. Některé části jsou pak zpracovány jako lahůdky: jazyk, mozek atd. Jiné, jako třeba oči, obsahující rosol, jsou používány na kosmetické výrobky. Kádě plné různobarevných očí skýtají znepokojující podívanou. Volně pohozené oční bulvy budí dojem klidného a silného pohledu. Klidné, pronikavé, ale pokojné oči tiše pozorující svou porážku a bídu. Z těch pohledů zbavených života vyzařuje zvláštní důstojnost.

Lidská kůže je svellečena jediným trhnutím ruky. Nejdřív se nařízne nad zápěstím a nad kotníky. Dále pak na vnitřní straně zadních končetin až k tříslům, poté na vnitřní straně předních končetin až k ramenům a nakonec ještě jednou, rovně od hrdla k pohlaví. Kůže je servána naráz a trhání tkáně působí veliký hluk. Házejí ji pak do velkých kádí s vodou, kde se omyje, než se pošle na zpracování. I přes můj odpor jsem se musel obdivovat zručnosti stahovačů, kterým zpracování jednoho kusu nezabralo více než pár sekund.

Těla jsou pak vyvržena, očištěna a příčně rozseknuta napůl. Procedura se vzdaluje od

boje na život a na smrt a stává se průmyslovým zpracováním.

To nejhorší jsem viděl nakonec. Někteří – někdy dospělí, ale nejčastěji bohužel mláďata – se z rituálních či gastronomických důvodů nechávají vykrváct k smrti. Než je zařiznou, obrátí je hlavou dolů. Běžně se stává, že když cítí, jak jim řezou hrdlo, pokálí se strachy. To, co jim stéká po těle, se pak mísí s cákající krví a odtéká v odporných stružkách, zatímco se ti ubozí lidé svíjejí bolestí a hrůzou a vydávají přidušené skřeky.

Byl jsem ochromen znechucením a lítostí. Všiml jsem si také toho, že ti hrdlořezové hrůznost své každodenní práce maskují obzvláštní rozjařeností, žerty a výsměchem na účet lidí, kteří jim zmírají pod rukama. Jsou-li fekálie příliš hojné, má-li nějaký muž nadprůměrně velké či malé pohlaví nebo nějaká žena neobyčejně velké cecky nebo když se nějaký jedinec vzpírá víc než ostatní, pak hned přijde křik, hrubosti a skandování... Zkrátka a prostě, skvostné vepřství v celé své kráse!

Vrchol vši krutosti je podřezávání mládat, která piští a vřeští v ohradách a pro které si postupně chodí. Jsou tak lehká – některá se sotva postaví –, že je donesou na začátek pásu (je to rychlejší, než kdyby se tam dostávala po svých), kde jim nad kotník připevní železka. A tak jsou i mláďata pověšena za nožky a s jekotem připomínajícím selátka vzápětí pocítí chlad hrdlořezova nože.

Jaká mrzkost, říkal jsem si, jaká mrzkost a hanba. Jaká zhovadilost té hanebné gastronomie a pánů tvorstva, kteří vyžadují takové utrpení!

Znechuceně a zahanbeně jsem z toho místa odešel. Styděl jsem se za to, že jsem vepřem. Tak rád bych obejmul nebe, každého ptáčka, každý list, každou květinu a prosil za odpuštění i samotný hmyz... Plakal jsem.

Odpust, miláčku, že ti posílám dopis přepelný tak chmurnými a děsivými věcmi, ale ta podívaná mnou otřásla. Taková spousta utrpení a krutosti musí vést nutně k pochybám o vepřství jako nejvyšším stupni stvoření...

Tolstchroji měl rozhodně pravdu. Je třeba stát se vegetariánem a nenést již spoluvinu na takových odpornostech.

Už tě vidím, jak zvedáš oči k nebi a říkáš: zase jeden z těch jeho vrtochů! Ale kdybys viděla to, co já...

Bohužel jsem příliš velkým gurmánem na to, abych se definitivně vzdal masa, ale myslím, že to přece jen zkusím.

Dej za mě pusinku našim zlatíčkům. Řekni jim, že tatínkovi moc chybějí. A zkus jim vysvětlit, že kvůli časovému posunu je složité zavolat, dokud jsou ještě vzhůru.

Doufám, že Francis mi namaluje jeden z těch jeho krásných obrázků. A moc zdravím naši malou Paštičku.

Všechny tři vás moc a moc líbám.

Váš milující tatínek.

P. S.: Posílám vám spoustu pusinek!

Přeložil Tomáš Jirsa.

Povídka je vybrána z knihy **Garanti sans moraline**, jejíž překlad vyjde v roce 2008 v nakladatelství Dauphin. Text vychází se svolením nakladatele.

Patrick Declerck (nar. 1953 v Bruselu) pobývá hlavně v Paříži, kde studoval filosofii, antropologii (École des hautes études en sciences sociales) a psychoanalýzu (Société Psychanalytique de Paris). Je jedním ze zakladatelů francouzské dobročinné organizace Lékaři světa (Médecins du Monde). Za svou literární prvotinu Trosečníci a pařížští bezdomovci (Les Naufragés, avec les clochards de Paris, Plon 2001) obdržel prestižní literární cenu Prix Essai France Télévision. Tématu bezdomovců věnoval i pamflet Dorazila nová krev (Le sang nouveau est arrivé, Gallimard 2005). Jeho kniha povídek Zaručeně bez moralínu (Garanti sans moraline, Flammarion 2004) je manifestem „veselého pesimismu“ a humanismu zproštěného moralizování či klišé.

galerie

Domácí harmonie

Téměř reportážní fotografie s uloženým příběhem; ulice a výlohy; interiéry; koncepty. Švýcarská fotografka Iren Stehli (1953) studovala v sedmdesátých letech FAMU a české (československé) prostředí nahlíží se zájmem citlivé cizinky, s touhou přiblížit se, splynout; něžně naaranžovat. Tvoří fotografické cykly se zvláštní syntaxí. Přítomné fotografie pocházejí ze studií mentality Rybárna na Václavském náměstí (1976–77), kde tance a živé obrazy v tučném parnu akcentují poezii omezené požívačnosti, a Dobová zátíží (1975–2002). Dvě grotesky, dva stále dojemné koncepty. Ten druhý vychází z pojetí vlastní domácnosti jako nebohaté, leč vkusné výkladní skříňky. Záběry interiérů ovlivněné přáním hrdých obyvatel bytů jsou skvělou ukázkou kompozičního humoru. Vincenc Lichnovský

Georges Simenon
Maigret a inspektor Protiva a další příběhy
Přeložila Jarmila Fialová
Garamond 2007, 188 s.

Můžeme bez nadsázky říct, že Maigret je pojem. Křestním jménem mu neříká ani vlastní žena, ale všichni víme, že tento charismatický Francouz hodně kouří, moc nemluví a vypořádat se i s tou nejzapeklitější záhadou je pro něj hračka. Všechny čtyři příběhy svazku jsou však spíše než popisem zločinu psychologickými črtami na malé ploše. Nečekejte „střílečky“ ani „honičky“, většina akce se odehrává uvnitř mysli hlavních postav – komisaře, svědků či pachatelů. Přitom je ale zachováno napětí a spád děje, protože pochopit motiv zločinu a vžít se do jeho pachatelů představuje o mnoho větší náhahu než si jen prohlížet zkrvavené tělo. To platí i o stylu Georgese Simenona (1903–1989), jednoho z nejpłodnějších autorů detektivek minulého století. Vystihl ovzduší pařížského mikrosvěta, ale i charaktery jeho obyvatel, čímž se událost vraždy odsunula zčásti na vedlejší kolej. Simenon píše úsporně, text je složen z myšlenek komisaře Maigreta, úryvků promluv postav a nikdy není zbytečně dramatický. Velkou roli v jeho příběhu tvoří smysly a jejich vztah k venkovnímu prostředí. Horko, zima, déšť, tma či chuť mají svůj význam, a nelze je proto zanedbávat (mj. doporučujeme zásobu jídla a vína k povídce třetí). Povídky komorního rázu, určené jistě nejen pro vášnivě čtenáře detektivek, vydává Garamond.

Anna Vondřichová

Michal Viewegh
Andělé všedního dne
Druhé město 2007, 124 s.

Je to dobrá zpráva. Oblíbená česká instantní literatura si udržuje slušnou kvalitu, vkusné provedení a české mainstreamové filmaře bude až do smrti zaměstnávat neškodnými náměty. Michal Viewegh se na rozdíl od svých následovníků Miloše Urbana či Jaromíra Rudiše dopracoval k nejčistší, energeticky úsporné formě psaní bez pokusů o myšlenkový výkon a své dávné boje s takzvanými intelektuály již dnes nemá zapotřebí. Umí čím dál lépe načrtnout typ postavy na několika řádcích (učitelka má hodinu o Máchovi, citují se bělavé páry), naznačit její vnitřní nepokoj (hledání díry na punčoše), zafilosofovat o jejím zklamání životem (kdysi chodila po kolejích a nosila minisukni, dnes hořce telefonuje do rádia) a politovat ji (syn se oženil). To vše nemnoha důvěrně známými, nepřetěžovanými slovními obraty. V pozadí číhá předem oznámená smrt. Postupy a náměty světové literatury se vždy stávaly majetkem lidové tvorby a ve spotřebních textech leckdy vtipně mutovaly. Zde mutují značně nudně, ale co se dá dělat, jaká poptávka, tací andělé.

Libuše Bělunková

Jan Sojka
Podzemní lidé
Votobia 2006, 106 s.

Svět vypravěče Štěpána je světem temným a neklidným. Společně s dalšími podzemními lidmi (svými přáteli) bloudí, tápe a bilancuje osamocen nejen v anonymním městě, ale především v krajinách duše. Ztrácí se v bežčasi neplodného zevlování po hospodách, ženských bytech a nočních ulicích. Díky glosování nostalgicky-cynického Štěpána poznáváme i jiné postavy. Postavy nerozhodné, uvězněné ve vlastních pochybnostech. Každá z nich si řeší nějaký svůj osobní problém – mezilidské vztahy, nemožnost komunikace s druhými, vztah k rodině. Kniha je rozdělena do šesti volně navazujících minipříběhů, kde nás vypravěč postupně seznamuje se všemi svými přáteli. Jako leitmotiv se objevuje nemožnost seberealizace, touha po sblížení, útek do samoty před dusivou přítomností. Vše je obaleno ranním alkoholovým oparem a nepříjemným vyzrůžlivěním. Zdá se, že zachycený svět nestojí za nic. Ale pozor! V tom tkví patrně past na čtenáře, sugerovat mu „tragický pocit života“. Autor totiž předkládá převážně situace mezní – smrt otce, pokus o sebevraždu, nevěru. V textu se objevují nápaditá metaforická vyjádření („v lahvi zbývala sotva čtvrtinka vína. Korkový koráb bloudil rudým mořem nazdařbůh.“), ovšem stejně tak řada kýčovitých, rádobý moudrých citátů a klišé. Ve druhé části knihy vypravěč střídá polohy, narace přechází plynule z ich-formy do er-formy a zpět.

Monika Krajčovičová

Markéta Hejkalová
Fin Mika Waltari – doba, život a knihy světového spisovatele
Hejkal 2007, 200 s.

Příští rok uplyne sto let od narození finského spisovatele Miky Waltariho. Při této příležitosti připravila jeho česká překladatelka a vydavatelka Markéta Hejkalová knihu, která českým čtenářům přibližuje osobnost oblíbeného autora detektivek a historických románů. Hejkalová je znalkyní Waltariho díla, do češtiny již přeložila několik jeho knih, a tak je nasnadě, že má o jeho osobnosti co říct. Ve Finsku se navíc setkala s Waltariho dcerou a získala od ní mnoho doposud nepublikovaných informací o životě a soukromí ve světě určité nejznámějšího finského spisovatele. Na celkem malém prostoru dvou set stran se jí pak podařilo načrtnout Waltariho osobnost z několika pohledů. Kromě jeho života a díla totiž představuje čtenářům také historii Finska dvacátého století, období mnoha zvratů a proměn rozlohou velkého, ale počtem obyvatel malinkého státu. Historické události zasahovaly i do spisovatelova života a jeho láska k vlasti se přímo či nepřímo odráží v mnoha jeho dílech. Hejkalová autora představuje nejen jako spisovatele, pro něhož byla jeho práce vším a který se nejvíce bál toho, že už nikdy nic nenapíše, ale také jako muže, který byl své ženě mnohokrát nevěrný, jenž měl problémy s alkoholem a také s psychickou nemocí, která ho provázela až do konce života. Součástí knihy je obrazový materiál, obsahující fotografie z Waltariho soukromí, a přehled jeho do češtiny přeložených děl.

Milan Souček

Lev Šestov
Athény a Jeruzalém
Přeložil Alan Černošou
Refugium Velehrad-Roma 2006, 545 s.

Ruskému existenciálnímu filosofovi vyšla významná kniha, v níž konfrontuje dva zdánlivě odlišné světy řecké filosofie a biblického myšlení. Zřetelně zde vystupuje linie myšlení vedoucí od Platóna, Plótina, Dunse Scota, Dostojevského až k Nietzschemu a Kierkegaardovi. Filosof klade důraz na potírání evropského logocentrismu, jak o něm hovořil výslovně Derrida; je tudíž problematizován rozum a důraz je kladen na sám život, pojmávaný tragicky. Filosof se snaží myšlenkově překročit zejména Nietzscheho a Kierkegaarda, nachází v nich rozpory a nedotaženosti. Tak Kierkegaard je mu ještě příliš dialektický, málo osvobozený od Hegela. Autor však mistry nedostatečně rozlišuje mezi pseudonymním psaním Kierkegaardovým a tím, co si skutečně myslel sám Kierkegaard. Vyčítá mu tedy věci, které patří nějakému jeho pseudonymu. Jako by chtěl dospět k samému cíli Kierkegaardova pojetí „absurdní“ víry, již prý Kierkegaard nebyl schopen uskutečnit. Chyběla mu údajně pravá odvaha ke skutečnému skoku víry. To pozitivní z naléhavého Šestovova psaní je opětne upozornění na meze našeho rozumu; jde tedy o určitý pokus o kritiku rozumu, a to z pozice vyzdvižené absurdní víry a života mimo dobro a zlo. Šestov jako by se chtěl dostat plótinovský „mimo myšlení a poznání“. To, co se ještě odehrává v přišší nutných pravd, slunce dobra nikdy nespátí.

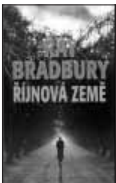
Jiří Olšovský

Lucie Lomová
Anča a Pepík opět v akci
Meander 2007, 163 s.

Anča a Pepík opět v akci jsou třetím a posledním svazkem Sebraných myšek. A je to škoda, když právě v tomto svazku má čtenář šanci porovnat, jak se příběhy, ale zejména kresba Lucie Lomové vyvinuly. Jako „bonus“ tu totiž vyšlo první dobrodružství Anči a Pepíka, nazvané Anča a Pepík na stopě, které se objevilo v roce 1989 v samostatném sešitu v edici Ilustrované sešity, již vydávalo nakladatelství Panorama. Myšky tu proporcionálně zabírají více místa, a je tudíž méně prostoru pro detaily. Když otočíme o několik stránek dopředu, k poslednímu (také dlouhému) příběhu Studnou do pohádky, vidíme, že většinu obrázků tvoří právě složitě vykreslované detaily pozadí. Studnou do pohádky tak více než původní sešit připomíná Putování Vlase a Brady od Františka Skály, a to i poměrně komplikovaným příběhem, který má už možná blíže k fantasy než k pohádce. Navíc v knize najdeme příběhy, v nichž se Anča s Pepíkem dostanou při svém pátrání do psychiatrické léčebny (pracovně samozřejmě) nebo se promění v kapry. Objevují se tu ale i klasické pohádkové motivy, jako je předmět způsobující neviditelnost, časostroje, kouzelníci, tři kouzelné předměty nebo Aladinova lampa (respektive kafemlýnek). Lomová má fantazie na rozdávání, příběhy jsou inteligentní i zábavné a rozhodně je na nich vidět ta spousta práce, kterou autorka do kresby dala. Snad se k myškám jednou vrátí...

Jiří G. Růžička

Ray Bradbury
Říjnová země
Přeložil kolektiv autorů
Baronet 2006, 319 s.

Ray Bradbury – stálce na literárním nejen sci-fi nebi opět přichází za českými čtenáři s výběrem Říjnová země. Krom povídek známých z dřívějška (jak snadno se to napíše, takový stroj času!) jsou ve výboru zařazeny i povídky dosud do češtiny nepřeložené – Bdělý žeton H. Matisse a Nádherná smrt Dudleyho Stonea; obě lze označit nejlépe slovem funny (zaručeně se budete chlámát při četbě i po ní!). Ray Bradbury má dar vyprávění – ať pohádka, tajemná povídka, horor, sci-fi nebo realistický příběh, vždy vás pobaví a zdařilými gradacemi svých próz čtenářům poskytne skutečný literární i estetický zážitek. Někdy užívá metaforiku „drsné školy“, jindy směruje až k pomezí romantické poemy, alegorie, nebo využívá hlubinných motivů, jež tvoří lidského ducha k vyvolání očistného terapeutického účinku. Na jeho webových stránkách www.raybradbury.com je napsáno, že patří k nejvýznamnějším autorům 20. a 21. století – a s tím lze s klidem souhlasit. Ve čtenářích jeho knihy pomáhají rozvíjet imaginaci – a v tom si dovoluji dodat: pokud se potkáte s někým, kdo od Bradburyho ještě nic nečetl, doporučte a bavte se s ním až po přečtení, jinak to nemá smysl, ani co by se za nehet vešlo; prý takoví prostáci ještě po Zemi chodí. Citát z jedné povídky R. B.: „Pivo je intelektuální nápoj. Jaká škoda, že ho pije tolik pitomců.“

Vít Kremlička

Garth Ennis, Steve Dillon
Preacher 3 – Lovci
Přeložil Štěpán Kopřiva
BB art 2007, 128 s.

Jsou komiksy, které zaujmou salonní intelektuály. Pak jsou komiksy, které zaujmou ty, s nimiž by ti první nepromluvíli. A někde mezi nimi je Preacher – komiks, který byste doma na první pohled mít nechtěli. Příběh, jehož třetí díl právě vyšel, vypráví o kazateli Jesse Custerovi, jenž za záhadné smrti celé své farnosti získal božský Hlas, pro který udělají všichni přesně to, co jim přikáže. Základ syžetu není zas tak zajímavý, na atraktivitě ale získává díky provedení. Komiks, který už ani mluvou není pro slečinky, doslova a do písmene znovu objevuje Ameriku. Takovou, jakou si ji nepřeje vidět nikdo ani v těch nejčernějších snech. Spojené státy se v komiksu hemží jen a pouze zvrácenými maniaky a pokroucenými osobnostmi, na nichž autoři Garth Ennis (scénář) a Steve Dillon (kresba) předvádějí, kde až jsou meze (autorů, čtenářů i hrdinů samotných). Přesto se v žádném případě nejedná o bezduché úchylný masakr, jak by se z popisu mohlo snad zdát. Pokud se čtenář zvládne udržet v nesmyslné obscenních scénách, zjistí, že se celou dobu jedná o hyperbolu zacházející až na dřev. Třetí díl s názvem Lovci (opět v kvalitním překladu Š. Kopřivy) už nachází své čtenáře připravené na všechno a zdá se být zatím nejlepší. Autoři dopřejí čtenářům limonádovou romanci, večírek sodomitů i nedobrovolný anální sex. Každý si vybere to svoje, každý dostane, co si zaslouží!

Richard Klíčník

UNIŠEK – poukázky na kulturu a vzdělání od Chèque Déjeuner. www.seky.cz

INZERCE

Michal Cihlár, Veronika Richterová
Kambodža v detailech
Gallery 2006, 336 s.

Kniha Kambodža v detailech je neobyčejný cestopis, který nezapře bohatou výtvarnou praxí svých autorů. Michal Cihlár platí za jednoho z nejnadanějších českých grafiků (jeho osobité linoryty tvoří grafickou prezentaci pražské zoo), Cihlárůva manželka Veronika Richterová se věnuje technice PET-artu (tvorbě objektů z PET lahvi). Jejich portrét Kambodže je rozložen do 1444 fotografií, z nichž každá přináší novou informaci a které dohromady tvoří přebohatý a nekonvenční obraz této země. Velké reprezentativní celky turistických fotografií jsou nahrazeny titěrnými, a přesto výmluvnými detaily. Fotografie znetvořených a upracovaných nohou místních obyvatel jsou prokládány snímky rozpadajících se kamenných chrámových soch – tyto zdánlivě nepostřehnutelné detaily vyprávějí o zbědovanosti a temné minulosti celé země více než cokoliv jiného. Svou výtvarnou praxi přiznávají autoři množstvím fotografií nápisů, billboardů či osvětových cedulí, které jsou provedeny v typickém místním amatérském stylu, jakémsi insitním kambodžským pop-artu. Při pomalém prohlížení knihy plynou čtenáři před očima desítky a stovky momentek, které se postupně skládají v jedno velké, emocionálně i umělecky silné encyklopedické heslo s názvem „Kambodža“. Kambodža v detailech je výjimečnou knihou, intimním obrazem jedné nešťastné, a přesto krásné země a jedním z velkých uměleckých počínů loňského roku.

Jan Jílek

Lenka Karfíková
Čas a řeč
Oikoymenth 2007, 214 s.

Zatímco obě autorčiny Studie z patristiky a scholastiky lze považovat za minuciózní a poučené historicko-filosofické statě, sborníkem článků s názvem Čas a řeč vstupuje Lenka Karfíková na půdu filosofie. Zejména úvodní Čas a řeč není jen výkladem Augustinova díla, ale i tematizací vztahu řeči a času zejména s odkazy na výklad Paula Ricoeura. Nové a originální na této studii je, že autorka spojila Augustinovo pojednání z jedenácté knihy Vyznání s pojetím mysli a paměti z pojednání O Trojici a se znakovým pojetím řeči v Augustinově spise O učitelích. Sborníkem souvztažnosti času a řeči je zde sebevztah ducha. Karfíková na řadě míst překračuje historicko-filosofický výklad a podává vlastní řešení. Na úvodní a podle mne nejlepší stať celé knihy navazuje srovnání Augustinova pojetí času s Plátónovým, úvaha o adekvátním a relačním pojetí pravdy u Augustina, Augustinova polemika s platónskou démonologií, srovnání vztahu jmen a věcí u Eunomia z Kyziku a Řehoře z Nyssy, jehož součástí je překlad části Řehořova spisu Contra Eunomium. Poslední dvě kapitoly jsou věnovány středověkému ohlasu Platónova Timaia, respektive prosometrickému dílu Cosmographia od Bernarda Silvestris, tedy „Timaiovi 12. století“. Kniha ukazuje v rozpětí mnoha století středověku nejen originalitu Augustinovy filosofie, ale i živý vztah středověkého myšlení k antickému odkazu a neméně živý vztah k naší přítomnosti.

Michal Janata

odjinud

Medailonem Miloslava Hýska (1885–1957) v Akademickém bulletinu č. 3/2007 připomněl Jan Chodějovský dnes již zapomenutého literárního historika.

Nepovšimnuto prošlo 16. 2. t. r. jiné jubileum, jež nemělo být přehlédnuto – 140. výročí narození Václava Tilleho. (Příležitost k reparátu bude 26. 6. t. r., kdy uplyne sedmdesát let od Tilleho smrti.)

První část studie Vratislava Effenbergera o Freudově metodě a jeho teorii kultury (z ineditního sborníku *Modely a metody* z první poloviny 70. let 20. století) otiskl Analogon č. 48/49 (2006).

Bagately, 10. svazek druhé edice spisů Vladimíra Holana (Paseka 2006), recenzoval v Aluzi č. 3/2006 Martin Punčochář. – V první edici Holanových spisů vyšly *Bagately* ve dvou svazcích (Čs. spisovatel 1988), druhý (v řadě spisů 11.) obsahoval i *Soupis původního díla Vladimíra Holana*, který sestavil Emanuel Macek, a *Životopis Vladimíra Holana* od Vladimíra Justla.

„Iluze skutečnosti“ v esejích Josefa Škvoreckého a Gustawa Herlinga-Grudzińskiego je název i téma studia Petra Posledního v Slavii č. 3/2006.

Velký rozhovor s Ludvíkem Vaculíkem v deníku Die Welt 28. 4. 1997, v němž Vaculík vzpomněl vyhánění českých Němců z poválečného Československa, se vybavil Volkeru Streblovi v článku k jubileu *Spolku Adalberta Stiftera*, založeného před šedesáti lety, 5. 5. 1947 v Mnichově (Prager Zeitung č. 19/2007).

Rozhovor se Zbyňkem Hejdou „o shánění knih, nádherném běhu v nehybných snech, Lazebníkovi i Jindřichu Chalupeckém, ale ne o Kainarovi“ připravil do revue Souvislosti č. 1/2007 Petr Šrámek.

„Devatero povídek z přístavu“ *Olej do ohně* (Paseka 2007) Lubomíra Martínka recenzoval v Respektu č. 21/2007 Vladimír Karfík.

V Knižních novinkách č. 8/2007 hovořil Jiří S. Kupka o svém novém románu *Záhadný mistr Theodorik* (Šulc-Švarc 2007).

Heslo básníka a překladatele Pavla Kolmačky (8. 10. 1962 v Praze) obsahuje Literární encyklopedie Salonu, přílohy Práva z 10. 5. 2007.

Medailon Jana Pelce podala v Hostu č. 4/2007 Milena M. Marešová.

Doslov k dvoujazyčnému výboru z básní jihotyrolského rodáka Seppa Malla *Nein sagen und andere Gedichte / Říci ne a jiné básně*, který jako 4. svazek Knihovny Listů vydali Burian a Tichák v Olomouci v květnu 2007, napsala překladatelka Mallových básní Sabine Eschgfällerová, sama rovněž básnířka.

František Knopp

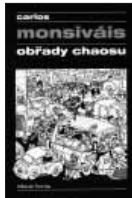
Nizozemí

Kulturněpolitický týdeník Vrij Nederland přináší v čísle 21 (26. 5. 2007) vzpomínkový článek k nedožitým sedmdesátinám nakladatele Roba van Gennepa, od 60. let 20. století „dodavatele levicových myšlenek“. Kromě komunistického přesvědčení, které tohoto syna z lepší rodiny vedlo k vydávání děl jako Bolívijský deník Ernesta Che Guevary (s předmluvou Fidela Castra) i ke „kolektivnímu vedení“ nakladatelství a rovným platům pro všechny, pro něj byl především charakteristický osobní šarm a neutuchající vášeň pro literaturu. K jeho zásluhám patří založení proslulého amsterodamského knihkupectví Atheneum či objevení Eliase Canettiho pro nizozemské čtenáře. Později vydával autory jako György Konrád, Peter Nádas, Elfriede Jelineková. Jihoafrický spisovatel Breyten Breytenbach mu vděčí za svůj mezinárodní úspěch. V rubrice Povídka se představuje německý autor Botho Strauss povídkou Zábrany (Die Hemmung) ze sbírky Mikado. Vlámská spisovatelka a publicistka Kristien Hemmerichsová porovnává dvě knihy bílých

autorek pocházejících z Afriky – „Rainbow’s End“ Lauren St Johnové, která líčí své dětství a mládí v Rhodésii, a „Niggie“ jihoafrické autorky Ingrid Winterbachové o búrských válkách začátkem 20. století. Dochází k závěru, že obě sice vnímají spáchané bezpráví, ale přesto se nedokážou oprostít od nazíraní bílou optikou. Rob Schouten pochvalně hodnotí nový nizozemský překlad Eliotovy Pusté země. Pořídil ho vlámský autor Paul Claes. Michaël Zeeman viděl ve Vídni Janáčkovu operu Zápisky z mrtvého domu trojice Patrice Chéreau (režie), Richard Peduzzi (scéna) a Pierre Boulez (dirigent) a projevuje nadšení jak ze samotné opery, tak z inscenace. Toto představení zahájí 29. května 2007 každoroční amsterodamský Holland festival. O jiném představení tohoto festivalu píše Marijn van der Jagt: jde o sólo pro herečku pod názvem Fama v režii Christopha Marthaler, hudbu i svéráznou scénu vytvořil Beat Furrer. Fama je bohyně zvuku, obývající místo „mezi zemí, mořem a nebem“. Herečka je ve zvláštním prostoru, jehož stěny i podlaha se různě pohybují, otáčejí a ovlivňují tak zvuk – hudbu, zpěv, i ženský hlas přednášející text Arthura Schnitzlera Slečna Elsa (Fräulein Else). Festival uzavře 24. června vystoupení sopranistky Edity Gruberové.

Magda de Bruin-Hübllová

soutěž

Obřady chaosu

Napište nám, jak se jmenoval mexický prezident, jehož svržením začala v roce 1910 mexická revoluce. Jeden ze čtenářů, kteří správně odpovědí, získá knihu

Carlose Monsiváise Obřady chaosu.

Uzávěrka soutěže je 13. 6. 2007. Pište na adresu redakce, nebo na e-mail soutez@tydenikA2.cz.

knihy v redakci

Ivan Brož: Husajn kontra Chomejní – írácko-iránská válka 1980–1988 / EPOCH 2007, 339 s. Václav Cílek, Martin Kašík: Nejistý plamen / Dokořán 2007, 191 s. Jan Pelc: ...a bude hůř / Maťa 2007, 424 s. Al Gore: nepříjemná planeta – naše planeta v ohrožení, globální oteplování a co s ním můžeme udělat / Argo 2007, 325 s. Eidži Jošikawa: Musaši / BB art 2007, 935 s. Zdeněk a Drahomíra Kožmínovi: Zvěščeniny z Komenského / Host 2007, 135 s. Olga Tokarczuková: Pravěk a jiné časy / Host 2007, 189 s. Stanislav Beran: Až umřeš, nikdo už ti nebude chtít sahat na prsa / Host 2007, 168 s. Pavol Weiss: Pomsta / Akropolis 2007, 197 s. Roman Ráž: Kámen v okně / Akropolis 2007, 147 s. Držice v drzých držkách cigarety – malá antologie poezie německého expresionismu / BB art 2007, 178 s. Barry Unsworth: Tanečnice / BB art 2007, 334 s. Toman Brod: Ještě že člověk neví, co ho čeká – života běh mezi roky 1929–1989 / Academia 2007, 361 s. Vladimír Medek: Maronna – příběh ze čtvrtého světa / Knižní klub 2007, 522 s. Miguel de Unamuno: Celý muž / Garamond 2007, 115 s. O copatých mniších, šibalech a nevěrných manželkách – příběhy ze staré Indie / Knižní klub 2007, 213 s. Olga Walló: Krácel po nestejně napjatých lanech / Labyrint 2007, 186 s. Ó Matko Laksmi, dej mi dar! – magické obřady bengálských žen / DharmaGaia 2007, 333 s. Ivan Klíma: Miláckové chřestýši a jiné ženské horory / Academia 2007, 166 s. Jean Sassonová: Láska v zemi žalu – skutečný příběh kurdské bojovnice za svobodu / Jota 2007, 389 s. Paul Rusesabagina, Tom Zoellner: Obyčejný muž – svědectví o masakru zpodobněném ve filmu Hotel Rwanda / Jota 2007, 216 s. Jiří Haller: Dar jazyka – deset statí o češtině / Herrmann & synové 2007, 246 s. Milana Terloeva: Tanec na troskách – válečný deník čečenské dívky / Jota 2007, 189 s. Petr Macek: Golemův stín / Jota 2007, 181 s. Brian Fagan: Malá doba ledová – jak klima formovalo dějiny v letech 1300–1850 / Academia 2007, 289 s. Věštění a proroctví v archaických kulturách – svět archaických kultur 1 / Herrmann & synové 2006, 261 s. Peter Jung: Rakousko-uherská armáda za první světové války / Computer Press 2007, 103 s. Pavel Dolejší: Školní slovník světových spisovatelů – 564 světových spisovatelů od počátků písemnictví do současnosti / Pavel Dolejší 2007, 515 s. Otomar Dvořák: Dědicové bláznivého Maxmiliána – Sága provaznického rodu / Knižní klub 2007, 255 s. Giovanni Catelli: Příjezdy / Havran 2007, 88 s. Eva a Rudolf Rodenovi: Životy ve vypůjčeném čase / Academia 2007, 201 s. Marek Orko Vácha: Antarktida – poslední země / Cesta 2007, 169 s. Kluun: Time Out / Jota 2007, 286 s.

INZERCE

Firma Bayer vyhlašuje 4. ročník celostátní fotografické soutěže

„EKOLOGIE V OBJEKTIVU“

na téma ENERGIE PRO BUDOUCNOST

Soutěž je určena profesionálním i amatérským fotografům.

KATEGORIE:

1. Příroda
2. Devastace

CENY: skupina nad 18 let

Grand prix 30 000 Kč

První cena v obou kategoriích 30 000 Kč

VĚKOVÉ SKUPINY SOUTĚŽE:

- 12 – 18 let
- nad 18 let

CENY: skupina 12 – 18 let

Věcné ceny v hodnotě 15 000 Kč

v obou kategoriích

Odborná porota bude složená ze špičkových fotografů, pedagogů i odborníků na životní prostředí. Ceny budou předány na slavnostním vyhlášení výsledků v září 2007. Jako každý rok i letos budou vítězné a další vybrané fotografie vystaveny na zajímavém místě v centru historické Prahy.

Soutěžní snímky a přihlášky posílejte do 20. 8. 2007 na adresu: Ekologie v objektivu Pobřežní 16/18, 186 00 Praha 8, e-mail: soutez@ekologieobjektivu.cz

Další informace k soutěži najdete na www.ekologieobjektivu.cz a www.bayer-cz.cz

PRÁVO

24

Foto

KALIMERA

ponto(media)

www.ekologieobjektivu.cz

Návrat idiota

Režie Saša Gedeon, 1999, 100 min.

Pokud bych nasadil opravdu přísný metr na českou filmovou produkci po roce 1990, tak by v mé privátní antologii zbylo z nadčasových a kdykoliv v budoucnu hratelných titulů stěží pět snímků. Bez uzardění se přiznám, že Návrat idiota je jedním z nich. Ani ne tak proto, že kongeniálně navazuje (podle recenzentů) na dědictví české kinematografie šedesátých let a přitom je zcela moderní, a snad ani proto, že jde o zajímavé ztvárnění motivů z klasické Dostojevského předlohy. Bez komentáře ponechávám i skvělé herecké výkony, výborně napsané dialogy, „syrové“ výtvarné pojetí i minimalistickou, ale neskutečně účinnou hudbu. To, co mě na Návratu idiota stále znovu a znovu přitahuje, je radost z vyprávění ryze filmovými prostředky, líčení děje i charakterů zejména obrazem a situacemi, do nichž jsou protagonisté zapleteni. I po letech mě například málokterý tuzemský film zaujme svým začátkem tolik jako „idiotská“ úvodní několikaminutová sekvence, v níž režisér pro své vyprávění nepotřebuje žádný dialog. Na DVD najdete kromě samotného filmu, jehož přepis je vybaven volitelnou stereo stopou nebo novým vícekanálovým remixem, také film o filmu a fotogalerii.

Petr Gajdošík

Lovecká sezóna

Open Season

Režie Jill Culton, Anthony Stacchi, Roger Allers, 2006, 99 min.

Z dílny Sony Pictures vyšel další příspěvek do rozmáhající se produkce CGI snímků pro děti a rodinu. Z trojice režisérů může potěšit pouze Roger Allers, jenž se podepsal pod Lvího krále. Z říše zvířat je i Lovecká sezóna, bohužel opět ztroskotává především na scénáři (o nedospělé animaci je zbytečné hovořit). Ten nejenže omílá již vyčpělé téma o tom, jak jeden za všechny a všichni za jednoho, ale ke všemu jako by tvůrčí tým neznal nic jiného než klišé (například když se dvojice medvědů a jelen rozhádá a rozdělí, přichází klasicky smutná popová písnička a pomalé prostřihy na postavy). Příběh o tom, jak se medvěd zvyklý na civilizaci (a svůj pokoj v lidském příbytku) musí adaptovat na tvrdý život v divočině, by přitom mohl být pro animátory výzvou. Bohužel sklouzli k souboji se zlými lidmi (něco podobného naposledy třeba v Za plotem). Omluva, že snímek je pro malé diváky, je lichá, neboť i oni si zaslouží film, který má postavy aspoň částečně psychologicky propracované, zápletku něčím novou a vypointovanou. Humor by se také neměl zakládat jen na šílených grimasách a zbrklém a těkavém pohybu zvířátek. Lovecká sezóna je tak v poslední době jedním z nejzbytečnějších titulů ve své kategorii. DVD obsahuje řadu bonusů, ale poněkud nepochopitelné je většina z nich jen v anglickém jazyce.

Lukáš Gregor

Kings of Leon

Because of the Times

Sony/BMG 2007

Sourozeneckých dvojic, které si založily kapelu, se v poslední době vyrojilo několik a většinou jde o úspěšné projekty. Kings of Leon jsou také sourozenci. Tři bratři a jeden bratránek. Prý je ovlivnilo poslouchání Rolling Stones, když v 80. letech cestovali po USA se svým evangelickým otcem. Kings of Leon však zní o dost syrověji než Stouni, na místě je spíše srovnání s Pixies nebo grunge scénou devadesátých let. A nechybí ani náznaky country, vždyť pocházejí z Nashvillu! Because of the Times je jejich třetí deskou a určitě stojí minimálně za poslech. Největší devízou skupiny je chraplavý hlas Caleba Followilla a nápadité melodie. V první skladbě Knocked up utíká zpěvák se svou milou, která právě čeká dítě, v druhé, nazvané Charmer, jej pak okouzlí dívka vdaná za kněze (největší vypalovačka alba!). Poté se album trochu zklidňuje singlovou On Call. O lásce je ale většina skladeb na desce. Na albu najdeme celkem třináct písní, tak dvě až tři si však kapela mohla nechat jako bonusy na singly. Třeba dvanáctou Camaro s nesnesitelnými kytarovými sóly nebo poslední, utahanou Arizonu. Kings of Leon jsou navíc křesťanská skupina. Píseň The Runner, která patří na albu k těm nadprůměrným, končí slovy „We know our times will change/I'll talk to Jesus/Jesus everyday“ a na prvním místě kapela děkuje Bohu. Poděkujeme mu také za to, že se tato deska dostala i do české distribuce!

Jiří G. Růžicka

Josef Klička, Petr Rajnoha

Pět koncertních fantazií

Arta 2007

Nahrávka je s to zaujmout „dvojmo“. Zviditelněním Petra Rajnohy (1974), jenž patří mezi naše nadějné varhaníky a v tlačenici, která je standardem ve všech klasických nástrojových oborech, hledá nějaký méně těžený repertoárový prostor. Tím by mohla být tvorba českého skladatele z přelomu 19. a 20. století Josefa Kličky, jehož pět varhanních fantazií tvoří obsah titulu. Rajnoha je zastáncem trendu historicky poučené interpretace, kde k samozřejmé výbavě hudebníka patří i muzikologický rozměr, a přistupuje ke studiu a ztvárnění Kličkových skladeb odpovědně nejen jako interpret, ale rovněž jako badatel. Kličkovo varhanní dílo ostatně zpracovává jako téma své disertační práce a zná spoustu zajímavých informací, jimiž nahrávku v textu provází. A právě pro spojení literární zprostředkované atmosféry času sice zašlého, ale pořád ještě v dohledu (Klička zemřel roku 1937 a v textu je otištěn i jeho vlastní životopis, psaný půvabným, lehce starobylým stylem) a hudby motivované vlasteneckými ideály a ve výrazu čistě romantické, beze stop dekadence a stylových pochybností, stojí tento titul za pozornost. K podpoře zvukové autenticity nahrávky přispívá prostor, ve kterém byla pořízena – kostel sv. Mořice v Kroměříži se sto let starým nástrojem od E. Š. Petra. Je to odvážný čin i z hlediska dramaturgie – jako komplet se pět koncertních fantazií Josefa Kličky na zvukovém nosiči ocitá poprvé.

Wanda Dobrovská

INZERCE

kulturně-společenský pouliční happening

Radio fast

15. – 16. června 2007
10-19h | Náměstí Míru, Praha 2

hudba, tanec, divadlo a pochoutky z různých koutů světa prostřednictvím těch, kteří k nám přišli, včetně programu pro děti

Spolu s uprchlíky a na jejich podporu vystoupí David Kraus, Ziríab, Ekvátor, Sahara, romský taneční soubor Black Dance, Jana Fabiánová a Jazzapeal, Alice Bauer a Jazzika, Revelation, Sestry Steinovy, Pepa Lábus, Luděk Kanda, Asha, Neon Black, Jacques Moliba, Gypsy Hary Band a další.

info: www.berkat.cz kontakt: berkat@berkat.cz

pořádá o.s. Berkat za finanční podpory Ministerstva kultury

BERKAT

Ministerstvo kultury
Česká republika

Mediální partneři

RADIO 1
67.6

ROTA
radio

RESPEKT A2

kulturní týdeník

Hnutí DUHA

Den otevřených dveří

v sobotu 16. června 2007 od 9 do 16 hodin

Udělejte si výlet. Přijďte se k moderním větrným elektrárnám přesvědčit o jejich vlivu na krajinu a dozvědět se více o přínosech pro životní prostředí a přilehlé obce.

Akce proběhne na následujících lokalitách: Pavlov u Jihlavy, Břežany u Znojma, Jindřichovice pod Smrkem na Liberecku, Protivanov a Drahaný (okres Prostějov), Gruna-Žipotín (okres Svitavy), Hraničné Petrovice na Olomoucku, Odry-Veselí (okres Nový Jičín), Nová Ves v Horách u Litvínova, Rusová – Podmílešská výšina a Loučná pod Klínovcem (okres Chomutov).

Podrobnosti a soutěž o výstup na gondolu na www.hnutiduha.cz/vitr

Koná se díky/leskavé podpoře Nadace rozvoje občanské společnosti a ve spolupráci s provozovateli větrných elektráren.

Richard Strauss

Vier letzte Lieder, 6 Orchesterlieder

Philips (The Originals), Decca Music Group 2007

V reedici vychází nahrávka Straussových písní v podání afroamerické sopranistky Jessye Normanové za doprovodu Gewandhausorchester Leipzig, který řídil Kurt Masur. Byla pořízena v roce 1982, získala cenu časopisu Gramophone a dodnes je považována za jednu z nejlepších nahrávek Normanové vůbec. Jde o vrcholnou ukázkou umění, které rovnoměrně předváděla na operních scénách i na koncertních pódii při recitálech. Její bohatý, košatý hlas obrovského rozsahu má místy až mezzosopránové hloubky. Čtyři poslední písně vznikly v roce 1948, rok před skladatelovou smrtí. Strauss se zde vzepjal k poslednímu geniálnímu výkonu a snad i k poslednímu projevu pozdního romantismu. Tyto písně patří k nejkrásnějším v celé písňové literatuře a vždy měly mnoho rozličných interpretů, z nichž Normanová stojí na jednom z vrcholů. První tři lyrické písně, Jaro, Září a Při usínání, jsou psány na básně Hermanna Hesseho a poslední, Za večerních červánků, na báseň Josepha von Eichendorffa. Mají mnoho nálad, od radostné po pochmurnou, zamýšlenou, smutnou, což pěvkyni dává vyniknout v mnoha hlasových polohách. Tato interpretace, kde s dirigentem a orchestrem vzácně souzní a „dýchá“ jako jedno tělo, je na rozdíl od jiných poměrně pomalá: vedle mnoha nálad jde o jakési propojení vznešenosti, meditace a loučení. Dílo doplňuje výběr šesti dalších písní s orchestrem, mezi nimiž je např. známá Ukolébavka.

Milan Valden

Havěť všelijaká 2

Indies Records 2007

Podruhé sestavil producent Vít Sázavský se svými spolupracovníky kompilaci písní pro děti od různých českých autorů i interpretů. Od archivních nahrávek (Voskovec a Werich: V domě straší duch) přes převzaté až po kousky vytvořené speciálně pro album: dlužno říci, že ty převažují. Téměř všechny písně jsou chytlavé, rytmické, s poměrně vtipnými texty a neurážející snad nikoho. Pro rodiče malých dětí jsou jak vhodným darem, tak noční můrou: leckteré písně si budou děti jistě pouštět či aspoň zpívat stále dokola. Sestava interpretů je kuriózní: vedle Petra Skoumala Iva Frühlingová, vedle jednoho z iniciátorů alba Ravena Jiří Lábus či Richard Tesařík. To lze ale pokládat spíše za přínos, neboť sestava funguje jako celek úplně bez potíží, vlastně jsou skladby jednotlivých interpretů od sebe málo odlišitelné. Za specialitu lze pokládat píseň Ondřeje Havelky s orchestrem (Chyťte brouka), jakož i pozoruhodnou „starou“ nahrávku Slávka Janouška Strašidlo skříňové. Škoda jen, že Jiří Dědeček nezařadil svou výtečnou píseň U Žatce kompletní, ale ve zkrácené, politicky korektní „dětské“ verzi. Co dodat? Tvorba pro děti u nás existuje, odvahu však postrádá.

Vojtěch Varyš

Dřevorytcova šumavská konfese

Přírodní pohanství Josefa Váchala

Státní vědecká knihovna v Českých Budějovicích vydala letošního roku jeden z nejzásadnějších textů Josefa Váchala, slovesnou část jeho rozsáhlé autorské knihy *Šumava umírající a romantická*.

KAREL KOLAŘÍK

Nové, úplné vydání *Šumavy umírající a romantické* patří od počátku devadesátých let, kdy opět začaly vycházet Váchalovy práce, k nejdiskutovanějším nakladatelským tématům. Váchal vydal tento svůj nejnáročnější tisk v jedenácti exemplářích v květnu 1931. Kniha o formátu 65 x 49 centimetrů je kompletně ručně tištěna a vedle vlastního textu sázeného originálním autorovým písmem obsahuje čtyřiasedmdesát barevných dřevorytů. Je patrné, že jediné důstojné vydání tohoto díla, výslovně akcentujícího svou kvalitu artefaktu, by muselo zachovat formát (vyznění grafik by bylo zmenšením výrazně oslabeno) i sazbu. Ideální by byl kvalitní reprint doplněný o kritický přepis textu.

Přestože se počet Váchalových obdivovatelů neustále zvyšuje, zůstává nadále taková kritická edice kompletní *Šumavy* nenaplněným snem. Dočasně by ji mohla zastoupit elektronická verze, která by poskytla širší čtenářské i odborné veřejnosti možnost hlubšího proniknutí do této práce. Zájemci o toto dílo se tedy zatím musí „spokojit“ s její velmi kvalitně editovanou slovesnou částí v přítomné knize a nepočtenými reprodukcemi některých dřevorytů roztroušených po různých publikacích.

Ediční úskalí Váchalových textů

Váchalovy autorské knihy představují nemalý editorský problém. Autor kladl na typografii textu velký důraz a významně ji sémantizoval. Individualizace textu byla od přelomu 19. a 20. století jednou ze základních premis bibliofilie a sazba měla interpretovat zachycený text, nebo s ním alespoň vnitřně korespondovat. U Váchalových autorských knih je komunikace sazby a textu ještě těsnější, ať už usiluje o ironickou karikaturu určitého žánru (např. kalendář či kramářský tisk) nebo o jeho pietní iluzi, přičemž hranice mezi těmito dvěma polo-

hami není vždy zcela zřetelná. Volba reprintu je v mnoha případech tou nejvhodnější, ale adekvátní edice by vždy měla obsahovat ještě editorův přepis, interpretující některé labilní roviny textu, především autorovu interpunkci.

Styl *Šumavy* určuje primitivistická a zároveň archaická stylizace, původně podpořená také originálním typografickým pojetím, v níž spočívá původ nejednotnosti Váchalova psaní některých slov, osobitého lexika, preference méně obvyklých tvaroslovných invariantů a dalších stylistických rysů. Významným archaizujícím prvkem je také například parcelace textu: Váchal v mnoha případech umísťuje – po vzoru starých tisků – do odstavce jen jedno souvětí.

Vladimíru Musilovi, editorovi knihy, se podařilo uchovat osobitost Váchalova jazyka díky bedlivé revizi jeho interpunkce a respektování určitých stylistických specifik. Problémem ovšem zůstávají některé jazykové prvky, které bez adekvátní typografie ztrácejí svou primární působivost. Osobně bych navrhoval například spojovat spřežky, jejichž rozdělené psaní v přepisu nevyzní, a nadto je spíše projevem dobového úzu než charakteristickým a osobitým rysem autorského jazyka.

Pocta kraji i společenská kritika

Josef Váchal vytvářel svou *Šumavu umírající a romantickou* jako bilanci své více než čtvrtstoleté zkušenosti s tímto regionem. Byl jím přitahován od svého píseckého dětství a poprvé zde putoval v roce 1905. Jako citlivý poutník pozoroval i zdejší krajinnou proměnu, k níž během let docházelo, a na její reflexi postavil i své šumavské vyznání.

„Šumava! Valuta ustavičně klesající!“ Tímto trpkým zvoláním otevírá Váchal svůj text, v němž se mísí bohatá přírodní líčení se společenskou kritikou. Šumava již přestala být rájem, s postupnou kolonizací se z různých

jejích končin vytrácí původní kouzlo. Váchal detailně vypisuje jednotlivé ničivé elementy (např. masivní těžba dřeva nebo osidlování) a věští Šumavě nevyhnutelný zánik. Coby hlavní příčinu jejího úpadku označuje člověka, především toho městského, který nepoučen zasahuje bezohledně do krajinného celku.

Vize zanikající Šumavy prostupuje celou knihou a významově rezonuje s Váchalovou slovesnou krajinomalbou. V ní totiž poodkřívá pozoruhodnou propojenost života a smrti, jež prostupuje šumavského genia. Koloběh vzniku a zanikání zde nabývá fascinující velkoleposti a příležitostně také navozuje pocit reinkarnace. Někdy na tuto cirkulaci Váchal upozorňuje explicitně: „Na Rankelu jsou to opět odumřelí listnáči, břízky a boučci chladem a vlhkostí zahynuvší, kteří v rašelinné tamní půdě dodávají těly svými potravu smrkům zde vegetujícím.“ Jinde je toto permanentní zanikání patrné z jeho metaforiky využitě při líčení některých krajinných jevů, například při popisu soumraku: „Rubáš fialový spřede a v rakev indigovou složí soumrak končiny slatí i pralesní stromové sloupůradí; v tmě zanikají ponenáhle i jasná oka vod.“

Astrální svět strašidel

Pro svá rozsáhlá přírodní líčení si Váchal vybírá nejrůznější situace, jimiž dokresluje mj. klimatologický a geografický ráz zdejší krajiny. Soustředěně zachycuje vybrané konkrétní lokality (např. Roklan, jezero Laka) i typické krajinné prvky, přírodní jevy, charakterizuje různá roční období (příchod jara) nebo denní fáze (svítání, stmívání). Výsledkem je komplexní portrét Šumavy, kterému nechybí intimní rozměr daný osobní autovou zkušeností, již nejednou tematizuje i formou konkrétní vzpomínky.

Tato okouzlená líčení poutají svou neobyčejnou plastičností a teatralitou. Vedle vytríbeného citu pro adekvátní detail se na tomto vyznění podílí silná smyslovost jeho poetiky, důraz na barvy a hudební kvality popisovaných míst, na různorodé čichové a hmatové vjemy. Divadelnost krajinných situací je pak dána především komplexností popisů. I když Váchal zachycuje jen jednu drobnou lokalitu, bere v potaz celé okolní prostředí. Scéna tak nabývá horizontální šíře a líčená situace se silně dramatizuje.

Šumavská zkušenost silně obohatila autorův světonázor: od přírodních postřehů plynule přechází k estetickým, filosofickým i teologickým tématům. Ta jsou charakterizována skeptikou k soudobé lidské společnosti, polarizované spravedlivým systémem přírody. Tyto pasáže souzní s Váchalovou společenskou kritikou motivovanou devastací Šumavy, ale autor je ještě prohlubuje specifickou pohanskou stylizací, kterou nechává nejmocněji rozehrát v některých básních doprovázejících jeho úvahy a líčení. „Davem probíhají city falešné lidské, náboženské neb vlastenecké, stejně pitomé jak utopie komunismu a sny o konci válek,“ prohlašuje Váchal úvodem svého *romantického* vyznání. Jeho ideálem je *nové pohanství*, jehož podstatu nakonec nachází v oddaném postoji k přírodě a v touze poznat svobodný svět příznaků. Ten byl v knize zpřítomněn i v některých líčených situacích a především v grafickém doprovodu, v němž se Šumava téměř proměnila v astrální svět plný strašidel. Autor je postgraduální student v Ústavu české literatury a literární vědy FF UK.

Josef Váchal: Šumava umírající a romantická.

Státní vědecká knihovna, České Budějovice 2007, 155 stran.

Josef Váchal: Démon slatě, výřez, 1931

objednávka předplatného **A2** kulturní týdeník

předplatné	noviny do schránky	noviny v elektronické podobě a přístup do archivu	čtvrtletní 13 čísel	půlroční 26 čísel	roční 52 čísel
☐ TIŠTĚNÉ	X		280 Kč	520 Kč	988 Kč
☐ ELEKTRONICKÉ		X	195 Kč	364 Kč	650 Kč
☐ STUDENTSKÉ	X	X	221 Kč	429 Kč	832 Kč
☐ KOMPLET	X	X	312 Kč	611 Kč	1196 Kč
☐ SPONZORSKÉ PŘEDPLATNÉ (roční) ☐ SPONZOR STŘÍBRNÝ 2 600 Kč / ☐ SPONZOR ZLATÝ 5 200 Kč / ☐ SPONZOR PLATINOVÝ 10 400 Kč					

Fakturační adresa

Titul Jméno Příjmení Organizace
 Ulice PSČ Město
 Telefon e-mail

Adresa pro zasílání (pokud se liší od fakturační, např. adresa obdarovaného)

Titul Jméno Příjmení Organizace
 Ulice PSČ Město
 Telefon e-mail

Platbu provedu

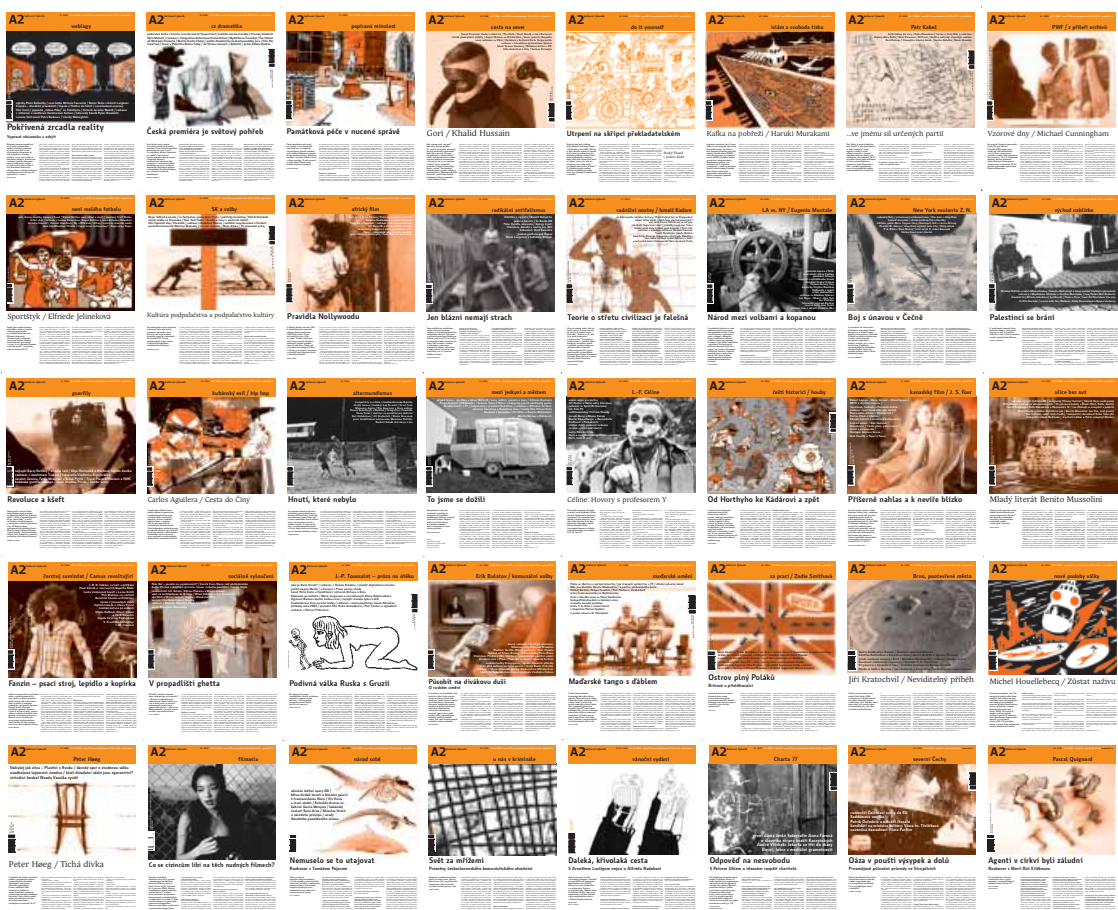
- ☐ Složenkou A (na základě údajů ze složenk, kterou od nás obdržíte, lze platit převodem)
☐ Fakturou uveďte prosím IČ DIČ
☐ prostřednictvím SIPO, uveďte prosím spojovací číslo

Pro uplatnění studentské slevy prosím zašlete potvrzení o studiu (fax nebo e-mail v jpg)

Objednávky přijímá jménem vydavatele firma SEND Předplatné, P. O. Box 141, 140 21 Praha 4
 tel. 225 985 225, fax 225 341 425, SMS 605 202 115, e-mail send@send.cz, www.send.cz

družstevní prA2ce

literatura / hudba / společnost / film / politika / divadlo
 výtvarné umění / recenze / rozhovory / esej / nové knihy
 cd a dvd / komentáře / beletrie / zkratka / kulturní tipy
 glosy / reportáž / par avion / komiks / galerie

MONSTRABARET FREDA BRUNOLDA UVÁDÍ
HOVORY Z REZIDENCE
SCHLECHTFREUND

Současný kinematografi chybí pravda, pane Jožko. Takzvaná filmová řeč, narativní zkratka a podobný bláboly, hnusí se mi to!

Co máte na mysli?

Například když se de hlavní hrdina vydělat: chci ho vidět, jak vchází na hajzlik a co tam přesně dělá. To samý, když se ve filmu šoustá. Chci to vidět, všechno, v detailech. Žádný diskretní švenky na akvářko a podobně! Chci vod herců maximální výkon!

Od toho jsou tu pornofilmy... Ty bývají zaměřené na... přesnou rekonstrukci... sexuálních aktů...

Šajs! Vážně?! Hergot, tady čmouchám revoluci stříbrného plátna! Přines mi pár těchletých kousků!

Ano... obstarám je...

ovšem

Diskuse o úloze žen v politice na Blízkém východě, které jsme se věnovali v tématu Ženy – islám – politika (A2 č. 19/2007), pokračovala na trochu jiné úrovni ve Vídni. Rakouská ministryně zahraničních věcí Ursula Plassniková tam svolala mírový summit, jehož účastnice měly hledat cestu k dosažení trvalého příměří na Blízkém východě. Příležitost využila americká ministryně zahraničí Riceová k tomu, aby předvedla svou něžnou tvář. Ujistila přítomné, jak jí leží na srdci palestinské děti, a vyjádřila připravenost k ústupkům při jednání s Íránem. „Jsme připraveni změnit 27 let starou politiku a posadit se s Íránem za jednací stůl. Ale nikoli v situaci, kdy bude Teherán vyvíjet technologii k výrobě jaderných zbraní,“ řekla Riceová. Jednání sice nepřineslo žádné konkrétní výsledky, jeho význam ale pozorovatelé spatřovali zejména v tom, že se tu pod záminkou ženských záležitostí poprvé setkala americká a izraelská ministryně zahraničí s letošní předsedkyní VS OSN šejkou Haja Al Chalifa z Bahrajnu, bývalou palestinskou ministryní Hanah Ašráviovou a členkami vlád z Libanonu, Egypta a dalších zemí Blízkého východu, které neuznávají stát Izrael. Mohou se ale opravdu stát ženy místo války pokračováním diplomacie jinými prostředky? Filip Pospíšil

Polský ministr školství Roman Giertych z ultrakonzervativní Ligy polských rodin si připsal další zářez na svou reformní pažbu. Svým novým návrhem (údajně vytvořeným na základě přání středoškolských pedagogů), který by měl od příštího školního roku změnit povinnou literaturu na středních školách, se snaží radikálně přepsat literární kánon. Z předepsané literatury by podle něho měli zmizet mezi jinými Kafka, Goethe, Dostojevskij, Gombrowicz, Witkiewicz nebo Herling-Grudziński a jejich místo v osnovách nahradit historicko-dobrodružné romány Henryka Sienkiewicze, běžnému Polákovi neznámý spisovatel Jan Dobraczyński (1910–1994), který ve své pravcové tvorbě „prezentoval problémy spojené s vírou a katolickou etikou“, nebo dílo Jana Pavla II. Důvody literární čistky jsou nasnadě: Gombrowicz byl údajně homosexuál, Witkacy tvořil pod vlivem drog a Kafka byl Žid. Zprávu o institucionálním řešení případné homosexuality Tinky Winkio z dětského seriálu Teletubbies tak vystřídala mnohem zásadnější kauza, která už nevyvolává úsměv, ale mrazení. Karel Kouba

„Diskriminuje společnost Romy, nebo Romové společnost?“ je název veřejné diskuse, kterou uspořádal deník MF Dnes spolu siDnes.cz

v aule Ostravské univerzity a on-line i v televizním přenosu ji všem zájemcům zpřístupnil na svých webových stránkách. Neuvěřitelné. Noviny, které se stále prezentují jako seriózní, chtějí diskutovat o tom, jak jedna etnická skupina diskriminuje většinu. Položené otázce odpovídal i výběr hostů. Kromě ombudsmana Motejla, Milana Horváta a Kumara Vishwanathana, kteří bohužel účast v takovéto diskusi neodmítli, byli dalšími řečníky i senátorka Janáčková a Jiří Čunek. Ona jako starostka jednoho obvodu Mariánských Lázní nabízí za zakoupení letenek do Británie Romům, kteří se dobrovolně vystěhují z města, a on je jako starosta rovnou z města (Vsetín) vystěhoval. Redaktoři MF Dnes se hájili tím, že akce přispěje k prohloubení diskuse o této problematice. Zmohli se ale jen na nebezpečnou provokaci. Je na čase položit otázku, co vše mohou média kvůli větší sledovanosti dělat a jak jim v tom můžeme bránit. Martina Krížková

Když se v posledních komunálních volbách v Praze 5 jasně ukázalo, že tehdejší starosta Milan Jančík (ODS) nezískal takřka žádné preferenční hlasy, mnozí, včetně asi poloviny jeho stranických kolegů, jákali. Gigantický „kuchař Mejla“, jak se sám

označoval v předvolebních materiálech, měl po letech opustit čelné místo na radnici a nechat konečně vládnout jiné. Jenže jeho neochvějná touha pokračovat ve své funkci způsobila doslova rozklad celé politické scény v Praze 5. Kromě komunistů se všechny strany rozdělily na dva tábory a jančíkovci nakonec zvítězili. Základ sporu byl nejen v mnoha kauzách, které podle letitých členů ODS mohly stranu poškodit, hlavním důvodem byly takzvané černé duše, které zřejmě na Jančíkův impuls asi před rokem houfně vstoupily do místních sdružení ODS v Praze 5. Znalecký posudek pak jejich přihlášky komentoval tak, že jich většinu podepsala jedna osoba.

Černé duše jsou ale podle pražského vedení strany problémem zažehnaným, „ti lidé totiž skutečně existují“, takže na nedávném, opozicí bojkotovaném oblastním sněmu hlasovali. Opozici v ODS tak zbyly oči pro pláč, protože černé duše se skutečně ukázaly. Okamžitě příběhy podpořili jančíkovci a opozičníky vymést s oblastní rady. Za Jančíkem, kterého z „neznámých důvodů“ podporuje i první místopředseda strany Pavel Bém, tak nyní stojí síla, se kterou si již ODS ve svých řadách neporadí. Kam až tak úspěšný podnikatel, kuchař Mejla vystoupá? Možná jej brzy uvidíme ve vysoké politice. Jakub Mračno

A2 kulturní týdeník, Americká 2, 120 00 Praha 2, tel. 222 510 205, 222 510 151, redakce@tydenikA2.cz, prijmeni@tydenikA2.cz, tydenikA2.cz. Vydává Kulturní týdeník A2, s. r. o. Šéfredaktorka Libuše Bělunková. Zástupce šéfredaktorky Filip Pospíšil. Redakce Karel Kouba, Marta Ljubková, Jiří G. Růžička, Lukáš Rychetský, Ondřej Slaček, Aleš Stuchlý, Petr Vaňous. Báseň na s. 5 vybírají Petr Borkovec a Vratislav Färber. Editorka Věra Becková. Design a typografie Helena Šantavá. Grafická úprava a sazba písmy Andulka © Storm Type Foundry a Botanika © Suitcase Type Foundry Marek Naglmüller. Manažer Jan Vávra. Počítačová podpora Lukáš Fairaist. Sekretariát Marcela Mojišřová. Distribuce Josef Píša – distribuce@tydenikA2.cz. Inzerce Milan Greguš – inzerce@tydenikA2.cz (222 510 227). Tisk Moravská typografie, a. s. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele SEND Předplatné (225 985 225). Rozšiřuje Mediaprint & Kapa Pressegrasso, spol. s r. o. Registrace MK ČR E 16272, ISSN 1801-4542. Vychází s podporou Ministerstva kultury ČR a International Visegrad Fund. Nevýžádané rukopisy se nevracejí.